

Rhif: WG48223



Llywodraeth Cymru  
Welsh Government

Llywodraeth Cymru  
Ymgynghoriad ar y Papur Gwyn ar Roi Diwedd ar  
Ddigartrefedd yng Nghymru

Asesiad effaith rheoleiddiol drafft

Cyhoeddwyd gyntaf: 10 Hydref 2023  
Diweddarwyd ddiwethaf: 10 Hydref 2023

## Contents

<b>1. Crynodeb o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol</b>	<b>2</b>
Y trefniadau presennol ar gyfer cyllido gwasanaethau digartrefedd yng Nghymru .....	4
Grant perthnasol .....	4
Crynodeb o'r costau a'r manteision .....	6
<b>2. Diwygio'r ddeddfwriaeth graidd bresennol mewn perthynas â digartrefedd</b>	<b>9</b>
Y tri phrawf: angen blaenoriaethol, bwriadoldeb a chysylltiad lleol .....	11
Rôl gwasanaeth cyhoeddus Cymru o ran atal digartrefedd .....	21
<b>3. Cynigion wedi'u targedu er mwyn atal digartrefedd ar gyfer pobl y mae digartrefedd yn cael effaith anghymesur arnynt</b>	<b>26</b>
Plant, pobl ifanc a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal .....	26
Goroeswyr trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.....	32
Pobl ag anghenion iechyd cymhleth, gan gynnwys salwch meddwl, camddefnyddio sylweddau a'r rhai sy'n gadael yr ysbyty.....	36
Pobl sy'n rhan o'r System Cyfiawnder Troseddol.....	39
<b>4. Y gallu i gael llety</b>	<b>53</b>
Addaswydd a Llety Dros Dro .....	53
Dyrannu tai cymdeithasol.....	66
Opsiynau tai ychwanegol ar gyfer cyflawni'r brif ddyletswydd digartrefedd....	75
<b>5. Rhoi'r diwygiadau arfaethedig ar waith</b>	<b>79</b>
Adolygiad ôl-weithredu.....	81

## 1. Crynodeb o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol

1.1. Mae Rhaglen Lywodraethu 2021-2026 Llywodraeth Cymru, fel rhan o'r cytundeb cydweithio â Phlaid Cymru, yn cynnwys ymrwymiad i ddiwygio gwasanaethau digartrefedd mewn ffordd sylfaenol, i ganolbwyntio ar atal ac ailgartrefu cyflym, drwy gyflwyno pecyn o ddiwygiadau arfaethedig er mwyn creu newid sylweddol yn ein system ddigartrefedd a thai.

1.2. Cafodd gwaith i ddatblygu'r Papur Gwyn ei lywio gan Banel Adolygu Arbenigol y gofynnodd y Gweinidog Newid Hinsawdd iddo ystyried sut y gallai diwygiadau cyfreithiol gefnogi gwaith i roi diweddar ddigartrefedd yng Nghymru. <sup>1</sup> Gwnaed gwaith ymgysylltu ar wahân hefyd â chynrychiolwyr o awdurdodau lleol, cymdeithasau tai, gwasanaethau cyhoeddus ehangach a phobl â phrofiad uniongyrchol o ddigartrefedd. <sup>2</sup>

1.3. Mae pedair egwyddor weithredol yn sail i'r diwygiadau arfaethedig, fel a ganlyn:

- Dylai achosion o ddigartrefedd fod yn brin, yn fyrhoedlog, a ni ddylent ailddigwydd
- Bydd y diwygiadau yn helpu i ddarparu gwasanaethau mewn ffordd sy'n ystyriol o drawma ac yn canolbwyntio ar yr unigolyn
- Bydd y diwygiadau yn cefnogi nod polisi tymor hir Llywodraeth Cymru o Ailgartrefu Cyflym
- Bydd y diwygiadau yn sicrhau bod pob gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru yn gyfrifol am atal digartrefedd.

1.4. Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn yn nodi amcangyfrif cychwynnol o'r costau a'r manteision yn deillio o'r cynigion yn y Papur Gwyn. Fel dogfen weithredol ddrafft, rydym yn disgwyl i'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol newid drwy gydol y broses ddeddfwriaethol arfaethedig ac yn ystod cyfnod ymgynghori'r Papur Gwyn rhwng mis Hydref 2023 a mis Ionawr 2024, ac yn gobeithio y daw rhagor o dystiolaeth a gwybodaeth i law. Byddwn yn cyhoeddi Asesiad Effaith Rheoleiddiol llawn i ategu unrhyw Fil arfaethedig, gan ddefnyddio'r dystiolaeth a fydd yn deillio o'r ymgynghoriad hwn a ffynonellau perthnasol eraill i ddarparu asesiad effaith manylach.

1.5. Er nad yw'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol wedi cynnig costau penodol yn ystod y cam cynnar hwn ar gyfer yr holl elfennau a nodwyd yn y Papur Gwyn, rydym yn disgwyl y bydd angen cryn fuddsoddiad er mwyn rhoi'r diwygiadau ar waith. Gwelwyd hyn yn yr ymateb i'r pandemig, a arweiniodd at y lefel uchaf erioed o fuddsoddiad mewn gwasanaethau atal digartrefedd a chymorth tai gan Lywodraeth Cymru, ac er gwaethaf yr amgylchedd cyllidebol heriol, llwyddwyd i gynnal y lefel honno ers hynny. Llwyddodd y dull gweithredu neb heb help a fabwysiadwyd yn 2020 i ystyried y rhan fwyaf o'r anghenion cymorth nas diwallwyd a'r anghenion ychwanegol ar

---

<sup>1</sup> [Panel Adolygu Arbenigol Cymru \(crisis.org.uk\)](https://www.crisis.org.uk)

<sup>2</sup> [Understanding the experiences of homelessness – Tai Pawb](#)

gyfer cymorth digartrefedd y mae'r diwygiadau a nodir yn y Papur Gwyn yn anelu at ymdrin â nhw.

1.6. Er bod yr hinsawdd ariannol bresennol yn heriol iawn o hyd i wasanaethau cyhoeddus yng Nghymru, mae effaith ddinistriol digartrefedd ar unigolion a theuluoedd, a'r gost gysylltiedig i wasanaethau cyhoeddus ehangach, yn golygu y byddai peidio â gweithredu yn gwaethygu'r pwysau a'r costau y mae'r system yn eu hwynebu ar hyn o bryd. Er mwyn lleihau'r niferoedd cynyddol o bobl ddigartref, mae'n rhaid i ni drawsnewid y system i sicrhau ymyriadau cynharach ac ymateb ehangach gan y gwasanaethau cyhoeddus er mwyn atal digartrefedd. Mae tystiolaeth y Panel Adolygu Arbenigol yn glir. Bydd darparu adnoddau ar gyfer y camau cychwynnol hyn yn helpu i leihau gwariant tymor hwy ac i leihau'r galw ar wasanaethau digartrefedd.

1.7. Yn ogystal â chasglu tystiolaeth drwy'r ymarfer ymgynghori a phennu costau a manteision y cynigion yn y Papur Gwyn, byddwn yn ymgymryd â'r gwaith ychwanegol canlynol:

- Adolygiad mewnol o'r amcangyfrif cychwynnol o'r costau a'r manteision ar y cyd â Gwasanaeth Gwybodaeth a Dadansoddi Llywodraeth Cymru
- Gwaith wedi'i gomisiynu'n allanol os na all swyddogion Llywodraeth Cymru ddod o hyd i dystiolaeth
- Cynnull gweithgor mewnol yn Llywodraeth Cymru er mwyn cael gafael ar y costau a'r manteision perthnasol a'u gwerthuso
- Gweithgareddau profi a chasglu data pellach gydag awdurdodau tai lleol a phartneriaid ehangach yn y sector tai

1.8. Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn yn archwilio'r cynigion yn y Papur Gwyn y mae angen deddfwriaeth sylfaenol ar eu cyfer a dylid ei ddarllen ochr yn ochr â'r ddogfen honno. Ni roddwyd unrhyw ystyriaeth yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol i'r costau a'r manteision sy'n deillio o'r mesurau anneddfwriaethol y cyfeirir atynt yn y Papur Gwyn. Gwnaed hyn er mwyn canolbwyntio ar gynigion deddfwriaethol y Papur Gwyn ac argymhellion ein Panel Adolygu Arbenigol, yn hytrach na'r polisiau a'r arferion cysylltiedig sy'n ategu'r diwygiadau.

1.9. Drwy strwythuro ein Hasesiad Effaith Rheoleiddiol drafft i ddadansoddi costau a manteision pob cynnig deddfwriaethol unigol, ein nod yw darparu gwerthusiad cynhwysfawr a phenodol.

1.10. Rydym yn fwy na pharod i ystyried opsiynau ychwanegol a gaiff eu nodi gan randdeiliaid yn ystod y cyfnod ymgynghori. Ar gyfer y fersiwn hon o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol, rydym wedi ystyried dau opsiwn, sef:

1. Busnes fel arfer; neu
2. Defnyddio deddfwriaeth i roi'r cynigion ar waith.

## Y trefniadau presennol ar gyfer cyllido gwasanaethau digartrefedd yng Nghymru

1.11. Ar hyn o bryd, caiff gwasanaethau digartrefedd awdurdodau tai lleol eu cyllido drwy ddwy brif ffynhonnell, sef:

- cyllid uniongyrchol gan Lywodraeth Cymru a gaiff ei ddarparu drwy wahanol gynlluniau grant y;
- Grant Cynnal Refeniw heb ei neilltuo a ddarperir gan Lywodraeth Cymru i awdurdodau lleol.<sup>3</sup>

### Grant perthnasol

1.12. cynllun Grant Cymorth Tai presennol yw'r cynllun grant uniongyrchol mwyaf i awdurdodau tai lleol ac mae'n cefnogi gweithgarwch sy'n atal pobl rhag dod yn ddigartref, yn sefydlogi eu sefyllfa o ran tai, neu'n helpu pobl sy'n wynebu risg o ddod yn ddigartref i ddod o hyd i lety a'i gadw. Nid yw'r Grant Cymorth Tai yn cyllido swyddogaethau statudol awdurdodau tai lleol i atal digartrefedd. Yn hytrach, mae'n rhoi cefnogi gwasanaethau statudol wrth iddynt helpu pobl i ddod o hyd i'r cartrefi cywir â'r cymorth cywir i lwyddo. Gellir ei ddefnyddio hefyd i helpu pobl i ymdrin â phroblemau y maent yn eu hwynebu, fel dyledion, cyflogaeth, rheoli tenantiaeth, problemau camddefnyddio sylweddau, trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol, a salwch meddwl.<sup>4</sup> Pennwyd cyllideb gyllido tair blynedd ddangosol ar gyfer y Grant Cymorth Tai rhwng 2021/22 a 2023/24 ar £166.7m.

1.13. Yn ogystal â'r Grant Cymorth Tai, darparwyd y cyllid canlynol ar gyfer blwyddyn ariannol 2022-23:

- £14.66m, drwy Grant y Rhaglen Atal Digartrefedd (HPG) er mwyn helpu sefydliadau yn y sector statudol a'r trydydd sector i ddarparu gwasanaethau rheng flaen i atal digartrefedd
- £20m fel rhan o gyllid 'Neb Heb Help', er mwyn sicrhau y gall awdurdodau lleol barhau â'r dull gweithredu 'neb heb help' wrth ddarparu llety dros dro a chyfleoedd 'symud ymlaen'.
- £6m, fel rhan o gyllid Atal Digartrefedd yn ôl Disgresiwn, yn ychwanegol at y cronfeydd atal digartrefedd yn ôl disgresiwn y mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn eu defnyddio ar hyn o bryd yn eu hardaloedd lleol i atal a lliniaru digartrefedd.
- £1.58m i gyllido swyddi cydgysylltwyr o fewn awdurdodau lleol, i arwain yr agenda trawsnewid digartrefedd o fewn awdurdodau lleol, ac i gydgysylltu â phartneriaid er mwyn nodi cyfleoedd i wella canlyniadau drwy gydweithio ac integreiddio ac ymateb i'r cyfleoedd hynny

<sup>3</sup> Ystyr heb ei neilltuo yw rhywbeth nad yw'n gysylltiedig ag unrhyw gynllun penodol neu fenter benodol ac yng nghyd-destun y Grant Cynnal Refeniw, gall awdurdodau lleol ei ddefnyddio yn ôl eu disgresiwn.

<sup>4</sup> [canllawiau-ymarfer-grant-cymorth-tai\\_0.pdf \(llyw.cymru\)](#)

1.14. Mae cofnod o wariant cyfredol net awdurdodau lleol yng Nghymru ar gael drwy broses casglu data a reolir gan Lywodraeth Cymru.<sup>5</sup> Rhoddir cyfrif am gostau gwasanaethau digartrefedd ar ddau ddatganiad allweddol, sef datganiad 'Digartrefedd' a datganiad 'Cefnogi Pobl'. Nodir y costau hyn yn Nhabl 1 isod.

1.15. Y gwariant net ar draws pob awdurdod lleol yn ystod 2021/22 oedd £32m ar gyfer 'Digartrefedd' a £111m ar gyfer 'Cefnogi Pobl'.<sup>6</sup> Mae'r symiau hyn yn cynnwys yr holl ffynonellau cyllido ar wasanaethau, gan gynnwys grantiau penodol (fel y Grant Cymorth Tai) a'r dreth gyngor. Ni roddir cyfrif am gyfraniad y Grant Cynnal Refeniw yn uniongyrchol, gan ei fod yn elfen heb ei neilltuo, ond mae'n bosibl tynnu cyfraniadau grant penodol, er y byddai cyllid y dreth gyngor yn parhau. Ar gyfer 2021/22, daeth £9.8m o'r £32m o gyllid 'Digartrefedd' o grantiau penodol, gan ddangos bod £22.5m yn gysylltiedig â'r Grant Cynnal Refeniw a/neu'r dreth gyngor. Daeth yr holl gyllid 'Cefnogi Pobl' (£111m) fwy neu lai o grantiau penodol.

Tabl 1: Gwariant cyfredol net awdurdodau lleol yng Nghymru (£000oedd)

	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
<b>Digartrefedd</b>	14,239	12,760	17,109	21,566	23,269	27,782	32,346
<b>Digartrefedd heb grantiau penodol</b>	9,314	8,730	11,873	17,452	18,170	20,908	22,536
<b>Cefnogi Pobl</b>	85,873	85,568	85,809	83,567	87,204	88,264	111,916
<b>Cefnogi pobl heb grantiau penodol</b>	4,476	4,781	5,477	2,977	4,320	2,510	660

1.16. Disgwylir i wariant refeniw a gyllidebwyd awdurdodau lleol gynyddu'r cyllid i weithgarwch Digartrefedd i £44m yn 2022/23 a chyrraedd £70m yn 2023/24, ac amcangyfrifir y bydd cyllid Cefnogi Pobl yn lleihau yn 2022/23 i £101m cyn dychwelyd i £110m yn 2023/24.<sup>7</sup>

<sup>5</sup> [Casglu data: Alldro refeniw | LLYW.CYMRU](#)

<sup>6</sup> Rhaglen wedi'i hariannu gan Lywodraeth Cymru a sefydlwyd er mwyn helpu awdurdodau tai lleol i atal digartrefedd oedd Cefnogi Pobl. Cafodd ei uno â dau gynllun grant arall i greu'r Grant Cymorth Tai. Mae'n debygol mai elfen a etifeddwyd o'r trefniadau hyn yw'r categori Cefnogi Pobl sy'n rhan o'r Grant Cynnal Refeniw.

<sup>7</sup> [Gwariant refeniw a gyllidebwyd yn ôl awdurdod a gwasanaeth \(llyw.cymru\)](#)

## Crynodeb o'r costau a'r manteision

1.17. Rydym wedi asesu'r opsiynau yn erbyn cost amcangyfrifedig gwasanaethau digartrefedd i awdurdodau tai lleol yn ystod 2022/23.

Tabl 2: Cost amcangyfrifedig gwasanaethau digartrefedd i awdurdodau tai lleol yn ystod 2022/23.

<b>Math o ganlyniad</b>	<b>Nifer o aelwydydd</b>
£428.40 fesul ymgeisydd "anghymwys"	438
£214.20 fesul ymgeisydd yr ystyrir "nad yw'n ddigartref"	3,621
£1,112 fesul ymgeisydd sy'n gymwys am gymorth yn unol â'r ddyletswydd atal (Adran 66)	9,246
£2,274 fesul ymgeisydd cymwys, yn ddigartref yn amodol ar ddyletswydd i helpu i sicrhau (Adran 73)	12,537
£2,274 fesul ymgeisydd y gellid ei ystyried yn "gymwys, yn ddigartref, ag angen blaenoriaethol ac yn ddigartref yn anfwriadol" (Adran 75)	5,094

1.18. Nid oes unrhyw gostau ychwanegol yn gysylltiedig ag opsiwn 1 (busnes fel arfer). Mae'n pennu costau llinell sylfaen y ddarpariaeth bresennol o dan Ddeddf Tai (Cymru) 2014. Nid oes unrhyw fanteision yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn gan nad yw'n ymdrin ag unrhyw rai o'r diffygion a nodwyd gennym mewn perthynas â'r ddeddfwriaeth bresennol.

1.19. dan opsiwn 2 (y cynnig), rydym yn rhagweld y bydd costau blynyddol ychwanegol o gymharu â'r llinell sylfaen cylchol a sefydlwyd o dan opsiwn 1. Er ein bod yn cydnabod bod cwrmpas presennol ein data yn gyfyngedig, gallwn ystyried gwybodaeth werthfawr o astudiaethau blaenorol ac ymdrechion i roi polisïau tebyg ar waith:

- Yn 2020, aeth Llywodraeth Cymru ati i gomisiynu Prifysgol Caerdydd, Alma Economics, Prifysgol Metropolitan Caerdydd, Prifysgol Glyndŵr, Prifysgol Heriot-Watt a'r ymgynghorwyr annibynnol Tamsin Stirling a Tim Gray i gynnal astudiaeth i'r opsiynau posibl ar gyfer y dyfodol mewn perthynas â'r prawf Angen Blaenoriaethol yng Nghymru. Ar sail diddymu'r prawf Angen Blaenoriaethol dim ond yng Nghymru, amcangyfrifwyd cost ychwanegol o ryw £3 miliwn erbyn 2028/29.<sup>8</sup>
- Rydym hefyd wedi gwerthuso canfyddiadau'r 'Evaluation of the Implementation of the Homelessness Reduction Act: Final Report'.<sup>9</sup> Mae'r rhan fwyaf o'r gwariant ychwanegol a nodwyd gan yr awdurdodau lleol a oedd yn rhan o'r astudiaeth achos yn

<sup>8</sup> [Adolygiad o angen blaenoriaethol yng Nghymru: crynodeb | LLYW.CYMRU](#)

<sup>9</sup> [Evaluation of the Implementation of the Homelessness Reduction Act: Final Report \(publishing.service.gov.uk\)](#)

gostau parhaus yn hytrach na chost untro. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Gofynion o ran staff ychwanegol a hyfforddiant
- Gwaith gweinyddol ychwanegol a'r prosesau sydd eu hangen fesul achos
- Cyfran uwch o ddefnyddwyr gwasanaethau ag anghenion mwy cymhleth

Fel y cyfryw, byddem yn rhagweld y byddai costau ychwanegol i awdurdodau lleol o ran y ddarpariaeth digartrefedd statudol a gaiff ei chyllido drwy'r Grant Cynnal Refeniw ac o ran y gwasanaethau cymorth tai a gaiff eu cyllido drwy'r Grant Cymorth Tai.

- Mae un o argymhellion allweddol yr adroddiad gwerthuso yn ymwneud â chynnwys mwy o hyblygrwydd fel rhan o ofynion y Ddeddf a'r canllawiau cysylltiedig, er mwyn lleihau'r baich gweinyddol canfyddedig ar awdurdodau lleol. Yn ystod y cam cynnar hwn o'r broses o ddatblygu polisi, rydym yn annog pob rhanddeiliad i rannu ei safbwyntiau a'i argymhellion er mwyn sicrhau bod y cynigion yn ymarferol a'u bod yn ystyried amgylchiadau gwahanol.

1.20. Mae nifer o fanteision parhaus yn gysylltiedig ag opsiwn 2:

- Disgwylir y bydd gwaith atal cynnar a mwy effeithiol yn mynd rhagddo i leihau maint y llwythi achosion statudol sy'n gysylltiedig â'r brif ddyletswydd, a thybir bod costau is yn gysylltiedig ag achosion atal o gymharu ag achosion sy'n gysylltiedig â'r brif ddyletswydd.<sup>10</sup>
- Mae Price Waterhouse Cooper wedi amcangyfrif y gellid arbed rhwng £3,000 a £19,500 fesul person mewn perthynas ag atal digartrefedd bob blwyddyn o gymharu â chost caniatáu i ddigartrefedd barhau am 12 mis. Ar gyfartaledd, roedd atal digartrefedd am flwyddyn yn arwain at ostyngiad o £9,266 fesul person mewn gwariant cyhoeddus.
- Mae'r un gwaith ymchwil hefyd yn awgrymu am bob £1 a gaiff ei fuddsoddi er mwyn symud pobl yn syth allan o ddigartrefedd, cynhyrchir manteision gwerth £2.80.<sup>11</sup> Yn seiliedig ar nifer y bobl sy'n ddigartref ar hyn o bryd ac yn byw mewn llety dros dro yng Nghymru, mae hyn yn cynnig arbedion posibl yn y tymor hwy rhwng £32 miliwn a £212 miliwn ac, yn seiliedig ar yr arbedion cyfartalog sy'n gysylltiedig ag atal digartrefedd, arbedion posibl o ryw £100 miliwn.

1.21. Nawr bydd yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn asesu'r costau a'r manteision perthnasol (lle y bônt ar gael) mewn perthynas â chynigion y Papur Gwyn. Rydym wedi cynnal asesiad ar gyfer y rhan fwyaf o'r cynigion; fodd bynnag, mewn rhai achosion, nid ydym wedi eu cynnwys, ond byddwn

<sup>10</sup> [HRA\\_new\\_burdens\\_assessment\\_pro\\_forma.pdf \(publishing.service.gov.uk\)](https://www.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61444/HRA_new_burdens_assessment_pro_forma.pdf)

<sup>11</sup> [phw.nhs.wales/files/housing-and-health-reports/a-case-for-investment-report/](https://phw.nhs.wales/files/housing-and-health-reports/a-case-for-investment-report/)



yn eu hystyried ymhellach wrth ddatblygu'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol. Gwneir hyn drwy ystyried dau opsiwn, sef busnes fel arfer (opsiwn 1) a'r cynnig yn y Papur Gwyn (opsiwn 2).

## 2. Diwygio'r ddeddfwriaeth graidd bresennol mewn perthynas â digartrefedd

1. Bydd person dan fygythiad o ddigartrefedd os yw'n debygol y bydd y person yn ddigartref o fewn chwe mis, neu os bydd wedi cael Hysbysiad Ceisio Meddiant.

### Opsiw'n 1.1: busnes fel arfer (peidio â rhoi'r cynnig ar waith)

2.1. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu y byddai darpariaeth bresennol Deddf Tai (Cymru) 2014 ["Deddf Tai 2014"] yn parhau gan olygu y bydd rhywun yr ystyrir ei fod dan fygythiad o ddigartrefedd o fewn 56 diwrnod yn gymwys i gael cymorth i atal hynny rhag digwydd.

2.2. Cyfrifodd amcangyfrifon yn y Memorandwm Esboniadol ar gyfer Deddf Tai 2014 y costau i awdurdodau lleol wrth ddarparu gwasanaethau digartrefedd i ymgeiswyr ar gyfer cyfnod 2015-16. Uwchraddiwyd y costau hyn, a ddangosir yn Nhabl 2, uchod, i adlewyrchu chwyddiant yn ystod y cyfnod cyfamserol ac fe'u defnyddir yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol drafft hwn i amcangyfrif y gost y gallai awdurdod lleol fynd iddi mewn perthynas â'r rhai hynny sy'n gofyn am gymorth digartrefedd. Byddwn yn adolygu'r amcangyfrifon hyn eto ar gyfer yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol sy'n ategu'r Memorandwm Esboniadol ar gyfer y Bil arfaethedig.

2.3. Cofnododd data statudol 9,228 o ganlyniadau aelwydydd yn ystod cyfnod 2021/22, a fyddai'n cyfateb i wariant o £10.3m i awdurdodau tai lleol yng Nghymru sy'n darparu cymorth drwy'r ddyletswydd atal<sup>12</sup>.

### Opsiw'n 1.2: Y cynnig

#### Costau

2.4. Gan ddefnyddio'r un data ag a ddefnyddiwyd uchod a chan dybio bod y newidiadau arfaethedig yn arwain at roi mwy o gymorth atal, defnyddir tri amrediad costau yn erbyn canlyniadau aelwydydd 2021/22: cynnydd o 5% mewn cymorth (9,689 o aelwydydd), cynnydd o 15% (10,612 i aelwydydd) a chynnydd o 30% (11,916 o aelwydydd). Gallai'r costau ychwanegol sy'n deillio o'r amcangyfrif hwn arwain at wariant o £10.8m (5%), £11.3m (10%) a £13.3m (30%) i wasanaethau digartrefedd.

#### Manteision

2.5. Nid yw'r amcangyfrif hwn o'r costau yn adlewyrchu manteision mwy o gamau gweithredu ataliol y rhagwelwn y byddant yn arwain at osgoi digartrefedd. Byddai'r effaith hon yn arwain at arbedion sylweddol oherwydd costau uwch cyflawni'r dyletswyddau interim cyfredol a'r prif ddyletswyddau i leihau digartrefedd.

<sup>12</sup> [Aelwydydd y rhoddwyd cymorth iddynt yn ôl canlyniad a'r math o aelwyd \(llyw.cymru\)](#)

2.6. Bydd yr opsiwn hwn yn golygu y gellir cymryd camau ataliol yn gynharach a bydd hefyd yn golygu (drwy gyfuno'r manteision o'r cynigion ategol ar y ddyletswydd i ganfod, atgyfeirio a chydweithredu) y caiff dangosyddion digartrefedd posibl eu nodi'n gynharach, gan arwain at gynnig cymorth ataliol arbenigol sy'n fwy tebygol o lwyddo.

**2. Dyletswydd i awdurdod tai lleol wneud y canlynol:**

- **llunio cynllun tai personol sy'n cynnwys y camau y bydd yn eu cymryd i sicrhau llety ar gyfer yr ymgeisydd;**
- **adolygu'r asesiad o anghenion a'r cynllun tai personol gyda'r ymgeisydd o fewn amserlen benodedig o wyth wythnos;**
- **cynnwys safbwyntiau ymgeisydd ar ei anghenion o ran llety mewn cynllun tai personol.**

**Opsiwn 2.1: busnes fel arfer (peidio â rhoi'r cynnig ar waith)**

2.7. Byddai'r opsiwn hwn yn cadw'r sefyllfa bresennol lle y mae'n rhaid i awdurdod tai lleol helpu i sicrhau bod llety addas ar gael neu nad yw'n peidio â bod ar gael i'w feddiannu gan ymgeisydd, drwy ei gwneud yn ofynnol iddo gymryd camau rhesymol i helpu, gan ystyried adnoddau'r awdurdod, ochr yn ochr â dyletswydd i asesu person sy'n wynebu risg o ddigartrefedd. Byddai'r broses o gwblhau cynllun tai personol yn parhau'n arfer da ond ni fyddai'n ofynnol. Y costau fyddai'r costau hynny sy'n berthnasol i adran 66, fel y'u nodir yng Nghynnig 1.

**Opsiwn 2.2: y cynnig**

Costau

2.8. Bydd yr opsiwn hwn yn gosod gofynion ychwanegol ar awdurdod tai lleol wrth geisio atal digartrefedd, neu wrth geisio darparu llety i ymgeisydd, sy'n ddigartref neu sy'n wynebu risg o fod yn ddigartref. Amcangyfrifwyd costau cynnal cynllun tai personol fel rhan o asesiad o Ddeddf Lleihau Digartrefedd 2017, a gynhaliwyd gan Lywodraeth y DU.<sup>13</sup> Canfu'r asesiad hwn y byddai angen dwy awr i gynnal asesiad o anghenion unigolyn ac i ddrafftio cynllun tai personol. Fel arfer, byddai'r swyddogion a fyddai'n ymgymryd â'r rôl hon wedi'u cyflogi ar sail costau staffio o £43,000 y flwyddyn neu £22 yr awr.

2.9. Nid ydym yn anghytuno â chyfrifiad costau Llywodraeth y DU ond ni allwn ei gymhwyso eto at y trefniadau sydd ar waith i awdurdodau tai lleol yng Nghymru. Mae canllawiau presennol Llywodraeth Cymru yn hyrwyddo'r defnydd o gynlluniau tai personol, ac mae nifer o awdurdodau tai lleol yn eu rhoi i ymgeiswyr, er na chaiff y gwasanaeth hwn ei gynnig i bawb<sup>14</sup>. Roedd asesiad Llywodraeth y DU yn seiliedig ar feichiau newydd a oedd yn cael eu gosod ar awdurdodau lleol yn Lloegr, gan awgrymu y byddai angen

<sup>13</sup> [HRA new burdens assessment pro forma.pdf \(publishing.service.gov.uk\)](#)

<sup>14</sup> [allocation-of-accommodation-and-homelessness-guidance-for-local-authorities\\_1.pdf \(llyw.cymru\)](#)

iddynt symud o fawr ddim gwariant, os o gwbl, at y costau llawn a oedd yn gysylltiedig â'r gofynion newydd a oedd arnynt i ddarparu cynllun tai personol. Felly, mae'n anodd amcangyfrif costau cynllun tai personol i awdurdodau tai lleol yng Nghymru gan y bydd y ddarpariaeth ddigartrefedd bresennol o bosibl eisoes yn cynnwys elfennau o'r gwaith hwn.

2.10. Gan dybio y rhoddwyd cynllun tai personol i nifer cyfun yr ymgeiswyr a oedd yn gymwys am gymorth drwy adrannau 73 (y ddyletswydd rhyddhad) a 75 (y brif ddyletswydd) yn ystod 2022/23 (17,631 o ymgeiswyr), mae amcangyfrifon Llywodraeth y DU yn awgrymu y gallai cwblhau'r cynlluniau hyn gostio £694,716 i awdurdodau tai lleol yng Nghymru. Fodd bynnag, mae risg y caiff costau sydd eisoes wedi'u cynnwys wrth brosesu cais eu hystyried eto yn y swm hwn.

2.11. Oherwydd yr ansicrwydd presennol sy'n gysylltiedig â'r elfen hon o'r diwygiadau, byddwn yn ymgynghori ymhellach â chydweithwyr awdurdod lleol er mwyn rhoi amcangyfrif mwy dibynadwy ar gyfer yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn y dyfodol.

#### Manteision

2.12. Mae'r manteision yn debygol o ddeillio o'r ffaith bod y gwasanaeth a ddarperir drwy gynllun tai personol yn canolbwyntio'n fwy ar yr unigolyn, a rhagwelwn y bydd hynny'n arwain at gamau mwy effeithiol ac ymgysylltiol i atal unigolyn rhag bod yn ddigartref. Bydd y gofyniad penodol i gynnwys safbwyntiau ymgeisydd ar ei anghenion o ran llety mewn cynllun tai personol yn atgyfnerthu'r gydberthynas honno ymhellach.

[Gweler hefyd yr ystyriaeth a roddir i unigolion sy'n gadael gofal yng Nghynnig 14]

### **Y tri phrawf: angen blaenoriaethol, bwriadoldeb a chysylltiad lleol**

#### **3. Diddymu profion angen blaenoriaethol a bwriadoldeb**

##### **Opsiwn 3.1: busnes fel arfer**

2.13. Rydym yn awgrymu na fyddai parhau â sefyllfa busnes fel arfer mewn perthynas â'r profion angen blaenoriaethol a bwriadoldeb yn gwneud llawer o wahaniaeth ymarferol o gymharu â'r cynnig a amlinellir yn Opsiwn 3.2. Diwygiodd Rheoliadau Digartrefedd (Angen Blaenoriaethol a Bwriadoldeb) (Cymru) 2022 adran 70 o Ddeddf Tai 2014 gan ehangu'r angen i gymhwyso'r ddau brawf at bobl sy'n ddigartref ac ar y stryd, sef y grŵp mwyaf o bobl a oedd wedi'u heithrio'n flaenorol rhag cael cymorth. Fodd bynnag, byddai cadw'r ddau brawf yn anghyson â'r egwyddor allweddol sy'n sail i'n diwygiadau arfaethedig; sef helpu i ddarparu gwasanaethau mewn ffordd sy'n ystyriol o drawma ac yn canolbwyntio ar yr unigolyn .

## Opsiwn 3.2: Y cynnig

### Costau

2.14. Ategwyd Rheoliadau Digartrefedd (Angen Blaenoriaethol a Bwriadoldeb) (Cymru) 2022 gan Femorandwm Esboniadol a oedd yn cynnwys Aseiad Effaith Rheoleiddiol, yn amlinellu costau a manteision y newidiadau cysylltiedig. Amlinellwyd amcangyfrifon o'r costau yn seiliedig ar dybiaethau tri amrediad twf, sef 1.5%, 3% a 6%, yn y defnydd o'r gwasanaeth ar gyfer y cyfnod rhwng 2021/22 a 2025/26. Awgrymodd yr Aseiad Effaith Rheoleiddiol y byddai'r gwahaniaethau a fyddai'n deillio o hynny yn amrywio o £30,377,036 yn 2021/2022 i £32,241,078 erbyn 2025/2026, yn seiliedig ar gynnydd o 1.5%, i gynnydd o £31,723,801 yn 2021/2022 yn cynyddu i £40,050,568 erbyn 2025/2026, yn seiliedig ar y gyfradd o 6%.

2.15. Rhoddwyd cafeiat ar yr amcangyfrif hwn drwy wahaniaethu rhwng gwahanol ardaloedd awdurdod lleol, y byddai'r effaith arnynt yn wahanol, er enghraifft, ardaloedd trefol o gymharu ag ardaloedd gwledig. Roedd y ffactorau perthnasol eraill a nodwyd yn cynnwys costau byw, mudo a chynnydd mewn rhenti yn erbyn cynnydd camau lliniaru posibl yn gysylltiedig â'r pandemig/lleihad o ran pryderon iechyd y cyhoedd, amrywiol ymyriadau tai fel Tai yn Gyntaf, Ailgartrefu Cyflym a buddsoddiadau cyfalaf mewn cartrefi un ystafell wely.

2.16. Mae data StatsCymru yn awgrymu, ar gyfartaledd, mai penderfyniadau bwriadoldeb oedd yn gyfrifol am ddod â dyletswydd i ben mewn 100 o achosion bob blwyddyn dros y pum mlynedd diwethaf. Mae'r niferoedd hyn yn gymharol isel o gymharu â nifer cyfartalog cyfanswm y canlyniadau, sef ychydig llai na 30,000 y flwyddyn. Fodd bynnag, mae'r graddau y cafodd y penderfyniadau hyn eu rhoi ar waith yn amrywio'n sylweddol rhwng awdurdodau lleol ac mae nifer y penderfyniadau wedi bod yn lleihau ers 2018. Ni waeth pa mor isel yw'r ffigurau presennol, bydd rhoi'r gorau i ddefnyddio'r prawf bwriadoldeb yn cynyddu nifer yr achosion lle caiff y brif ddyletswydd ei derbyn a bydd hyn yn cynyddu'r costau i awdurdodau lleol.

2.17. Rydym hefyd wedi ystyried y dadansoddiad a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2020 i asesu'r opsiynau posibl ar gyfer y Prawf Angen Blaenoriaethol yng Nghymru yn y dyfodol. Roedd y dadansoddiad yn seiliedig ar ddata a ddarparwyd gan 14 o'r 22 o awdurdodau lleol yng Nghymru yn ogystal ag ystadegau swyddogol sydd ar gael ar StatsCymru. Amcangyfrifodd yr astudiaeth y costau a'r manteision a ragwelwyd pe diddymwyd y Prawf Angen Blaenoriaethol dros gyfnod o bum mlynedd a deg mlynedd ar gyfer pob grŵp. Amcangyfrifir y bydd y galw ychwanegol am lety dros dro yn costio tua £3miliwn erbyn 2028/29, os caiff ei gynnig i bob ymgeisydd digartref.<sup>15</sup>

---

<sup>15</sup> [Adolygiad o angen blaenoriaethol yng Nghymru: crynodeb | LLYW.CYMRU](#)

2.18. Dylem nodi hefyd yr arbedion sylweddol disgwylidig a fydd yn deillio o'r gostyngiad yn y defnydd o wasanaethau allgymorth a'r gostyngiad yn y defnydd o wasanaethau ehangach (iechyd corfforol ac iechyd meddwl, camddefnyddio sylweddau a chyfiawnder troseddol) gan unigolion sy'n cysgu ar y stryd ac aelwydydd eraill digartref. Yn seiliedig ar dybiaethau a nodwyd mewn adroddiad gan Price Waterhouse Cooper (2018 Assessing the costs and benefits of Crisis' plan to end homelessness). Bydd yr arbedion ar ôl pum mlynedd yn 2028/29 yn cynyddu i ryw £9 miliwn.

## Manteision

2.19. Bydd yr opsiwn hwn yn galluogi Llywodraeth Cymru i gyflwyno diwygiadau sy'n helpu i ddarparu gwasanaethau mewn ffordd sy'n ystyriol o drawma ac yn canolbwyntio ar yr unigolyn. Bydd hefyd yn cynnal yr arfer presennol a fabwysiadwyd ar ddechrau'r pandemig ym mis Ebrill 2020, lle darparodd Llywodraeth Cymru ganllawiau a chyllid ychwanegol i awdurdodau lleol er mwyn sicrhau y gellid rhoi'r llety a'r cymorth yr oedd eu hangen arnynt er mwyn aros yn ddiogel i bob un a gysylltodd â'r gwasanaethau digartrefedd nad oedd ganddynt lety. .

## **4. Cadw'r prawf Cysylltiad Lleol yn ôl disgrisiwn ond gan gynnwys rhestr estynedig o grwpiau/amgylchiadau na ddylai'r prawf fod yn gymwys iddynt**

### **Opsiwn 4.1: busnes fel arfer**

2.20. Mae'n anodd cyfrifo'r costau sy'n gysylltiedig â'r ffordd y caiff y prawf cysylltiad lleol ei roi ar waith ar hyn o bryd, gan nad yw Llywodraeth Cymru yn casglu data ar y defnydd a wneir ohono. Pŵer cyfreithiol sydd ar gael i awdurdodau tai lleol, ac y gallant ei ddefnyddio yn ôl eu disgrisiwn yw'r prawf cysylltiad lleol. Fel y cyfryw, rydym yn deall y bydd gwahaniaethau yn y ffordd y caiff ei ddefnyddio ledled Cymru.<sup>16</sup> Ar eu ffurf bresennol, mae awdurdodau tai lleol o'r farn bod y prawf cysylltiad lleol yn hanfodol wrth flaenoriaethu gwasanaethau digartrefedd yn unol ag anghenion preswylwyr presennol ardal. Mae hyn yn arbennig o bwysig i ardaloedd lle ceir galw uchel am lety, fel dinasoedd a threfi mawr.

### **Opsiwn 4.2: Y cynnig**

#### Costau

2.21. Fel gydag Opsiwn 4.1, mae'n anodd amcangyfrif y costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn arfaethedig hwn gan nad oes llawer o ddata ar gael. Rydym o'r farn y gallai'r opsiwn arwain at newid dosbarthiad y galw ar wasanaethau, gydag ymgeiswyr sy'n cael eu dadflaenoriaethu ar hyn o bryd wrth wneud cais am wasanaethau gan nad oes ganddynt gysylltiad lleol, yn cael cynnig cymorth yn gyflymach. Mae'n bosibl y gallai'r

<sup>16</sup> [no one left out report 2021 english-welsh.pdf \(crisis.org.uk\)](#)

dosbarthiad hwn effeithio ar ardaloedd lle ceir galw uwch am dai, er y gallai'r buddiolwyr arfaethedig, er enghraifft unigolion sy'n cael eu cam-drin neu sy'n destun camfanteisio, wynebu sefyllfa o'r fath mewn unrhyw gymuned ac y gallent fod yn symud o ddinas i ardal wledig llawn cymaint fel llwybr amgen.

2.22. Cyflwynwyd newidiadau sylweddol i'r prawf cysylltiad lleol yn yr Alban ym mis Tachwedd 2022. Mae'r newidiadau hyn yn mynd ymhellach na'n cynigion ni. Fodd bynnag, byddwn yn monitro data Llywodraeth yr Alban yn ofalus er mwyn sicrhau bod y profiad yn yr Alban yn llywio ein gwaith wrth ddatblygu polisïau. Yn anecdotaidd, rydym yn deall bod nifer y bobl sy'n dewis gadael eu hardal leol yn isel ond mae rhywfaint o dystiolaeth yn dod i'r amlwg mewn perthynas â'r pwysau ar wasanaethau cymorth a gwaith cymdeithasol wrth ddiwallu anghenion pobl sy'n symud rhwng awdurdodau.

### Manteision

2.23. Rydym o'r farn y bydd y newidiadau i'r ffordd y caiff y prawf cysylltiad lleol ei roi ar waith yn ategu'r dulliau sy'n ystyriol o drawma ac sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn rydym yn gobeithio y bydd awdurdodau tai lleol yn eu defnyddio.

## 5. Dyletswydd statudol i roi cymorth er mwyn helpu ymgeisydd i gadw llety

### Opsiwn 5.1: busnes fel arfer

2.24. Disgwylir i awdurdod tai lleol ddarparu amrywiaeth o wasanaethau i atal digartrefedd, a fydd yn cynnwys ymdrechion i helpu person i gadw'r contract meddiannaeth ar gyfer ei gartref (er nad yw hyn yn ddyletswydd gyfreithiol ar hyn o bryd). Mae canllawiau Llywodraeth Cymru a llenyddiaeth arall yn nodi enghreifftiau y dylai awdurdodau tai lleol eu hystyried wrth gyflawni eu dyletswydd atal, yn gysylltiedig â chynnal contractau meddiannaeth.<sup>1718</sup>

2.25. Darperir cymorth a chyllid mwy uniongyrchol drwy'r Grant Cymorth Tai, mewn perthynas â dyledion, cyflogaeth a rheoli tenantiaeth.<sup>19</sup> Ni chaiff gweithgareddau sy'n ymwneud â chynnal tenantiaeth eu cofnodi'n fanwl fel rhan o drefniadau cyllido grantiau, sy'n ei gwneud hi'n anodd asesu pa gyfran o'r cyllid presennol (£166.7m) a ddefnyddir mewn perthynas â'r mater hwn. Hefyd, bydd cyllid ychwanegol ar gael i awdurdodau tai lleol yn ystod y flwyddyn drwy grant Atal Digartrefedd yn ôl disgrisiwn. Roedd cyfanswm o £6m ar gael drwy'r grant hwn yn 2022-23.

<sup>17</sup> [allocation-of-accommodation-and-homelessness-guidance-for-local-authorities\\_1.pdf \(llyw.cymru\)](#)

<sup>18</sup> [Working-together-to-end-homelessness-from-social-housing\\_Report-1.pdf \(sheltercymru.org.uk\)](#)

<sup>19</sup> [canllawiau-ymarfer-grant-cymorth-tai\\_0.pdf \(llyw.cymru\)](#)

## Opsiwn 5.2: Y cynnig

### Costau

2.26. Mae'r cynnig hwn yn sicrhau bod cymorth ar gael o hyd i'r rhai hynny sydd ei angen, y tu hwnt i gyflawni'r brif ddyletswydd digartrefedd ac felly mae'n ymestyn ac yn ehangu rôl awdurdodau tai lleol. Rydym yn rhagweld y bydd prif faich sy'n gysylltiedig â'r cynnig hwn yn dod i ran awdurdodau tai lleol, ond mae'r costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn ymwneud â'r ddyletswydd ehangach i gydweithredu (opsiwn 11) a byddai disgwyl hefyd i'r cyrff a restrir o dan yr opsiwn hwnnw ddefnyddio adnoddau priodol fel rhan o'u cyfrifoldebau at ymgeisydd. Rydym yn disgwyl mai'r adnoddau a fyddai fel arfer yn cael eu cynnig i'r unigolion sy'n rhan o'u llwyth achosion fyddai'r adnoddau hyn, yn hytrach na chamau gweithredu newydd sy'n ofynnol gan y cyrff perthnasol.

2.27. Bydd angen adnoddau ychwanegol ar awdurdodau tai lleol i gyllido staff i ymgymryd â'r gwaith ychwanegol i helpu i gynnal contract meddiannaeth unigolyn. O ystyried y gellir defnyddio'r Grant Cymorth Tai eisoes tuag at gynnal tenantiaeth, nid yw'r bwlch rhwng y galw presennol a'r galw a all ddeillio o'r opsiwn hwn yn glir. Mae data statudol yn cadarnhau'r prif resymau pam mae aelwydydd dan fygythiad o ddigartrefedd a byddant yn rhoi syniad o'r galw tebygol.<sup>20</sup> Fodd bynnag, mae'n debygol y bydd angen ymgymryd â gwaith ymgysylltu pellach ag awdurdodau tai lleol er mwyn deall y pwysau posibl.

### Manteision

2.28. Mae'r opsiwn hwn yn cynnwys cyfran helaeth o'r diwygiadau deddfwriaethol sy'n gysylltiedig ag atal pobl rhag dod yn ddigartref. O dan unrhyw amgylchiadau, fwy neu lai, mae cynnal llety yn hanfodol o ran llesiant aelwydydd a gall yr effeithiau ehangu'n sylweddol bellach gan effeithio ar gymunedau lleol a gwasanaethau cyhoeddus pan fydd tenantiaeth yn methu.

## **6. Cael gwared ar y “ddyletswydd rhyddhad” (adran 73 o Ddeddf Tai 2014)**

### Opsiwn 6.1: busnes fel arfer

2.29. Byddai'r opsiwn hwn yn adlewyrchu'r costau a ddangosir yn Nhabl 2 (Cost amcangyfrifedig gwasanaethau digartrefedd i awdurdodau tai lleol yn ystod 2022/23) drwy gadw adran 73. Byddai hyn yn awgrymu mai costau presennol gwasanaethau digartrefedd awdurdodau tai lleol yw £10.3m o dan adran 66, £28.5m o dan adran 73 ac £11.6m o dan adran 75.

<sup>20</sup> [Aelwydydd a ganfuwyd mewn perygl o fod yn ddigartref yn ystod y flwyddyn. Y prif reswm dros fod mewn perygl o fod yn ddigartref yn ôl math o aelwyd \(Adran 66\) \(llyw.cymru\)](#)



2.30. Fel esboniad pellach o'r costau, mae Tabl 3 isod yn cofnodi amrywiaeth y prosiectau llety dros dro a llety parhaol a gaiff eu cyllido gan y Grant Cymorth Tai.

Tabl 3: Cyllid y Grant Cymorth Tai i brosiectau llety

Math o Brosiect	Dadansoddiad o'r Math o Brosiect	Unedau Cleientiaid (niferoedd)	Gwariant yn erbyn y Math o Brosiect (£)	Gwariant fesul Uned (£)
Llety Dros Dro â Chymorth	Anabledd dysgu	54	445,825	8,256
	Nam corfforol	23	60,662	2,637
	Iechyd meddwl	424	5,679,916	13,396
	Problemau camddefnyddio sylweddau a/neu alcohol (Llety gwlyb)	119	1,589,850	13,360
	Problemau camddefnyddio sylweddau a/neu alcohol (Llety sych)	168	2,484,499	14,788
	Cyn droseddwyr	86	1,005,511	11,691
	Pobl ifanc	1,071	14,195,300	13,254
	Pobl hŷn	0	0.00	0.00
	Ffoaduriaid	0	0.00	0.00
	Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	55	492,788	8,959
	Cyffredinol	1,594	12,315,315	7,726
	Cyffredinol – anghenion dwys	77	1,086,738	14,113
	Arall	163	1,837,416	11,272
	<b>CYFANSWM</b>	<b>3,834</b>	<b>41,193,824</b>	
Llety Chymorth Parhaol	Pobl hŷn	3,699	2,261,449	611
	Anabledd dysgu	2,270	25,095,142	11,055
	Iechyd Meddwl	221	2,377,677	10,758
	Arall	169	1,454,209	8,604
	<b>CYFANSWM</b>	<b>6,359</b>	<b>31,188,478</b>	

## **Opsiwn 6.2: Y cynnig**

### Costau

2.31. Prif fantais y newid hwn yw symleiddio'r system ddigartrefedd ac mae'r newid hwn yn debygol o gael yr effaith fwyaf ar awdurdodau tai lleol sy'n darparu gwasanaethau'n unol â'r gyfraith. Byddai cyfrifiad sylfaenol o gostau'r cynnig hwn yn cyfuno'r costau sy'n gysylltiedig â'r ddyletswydd rhyddhad a'r brif ddyletswydd, gan ddod i gyfanswm o £35.9m. Mae'r arbedion sy'n deillio o roi proses symlach ar waith i awdurdodau tai lleol ei dilyn yn debygol o fod yn ymylol ac yn gysylltiedig â llai o fiwrocratiaeth a gofynion hysbysu.

### Manteision

2.32. Mae manteision y cynnig yn debygol o adlewyrchu'r eglurder a ddarperir i ymgeiswyr mewn perthynas â'r cymorth a gynigir iddynt. Mae'n bosibl y bydd proses symlach o fudd i swyddogion awdurdodau tai lleol hefyd, gan na fydd angen iddynt ymgymryd â chymaint o asesiadau na chyhoeddi cymaint o hysbysiadau. Er mai dim ond arbedion ariannol ymylol sy'n debygol, gallai cyfres symlach o drefniadau wella'r cydberthnasau gwaith rhwng swyddogion awdurdodau tai lleol ac ymgeiswyr a llesiant y ddwy ochr.

2.33. Byddwn yn nodi rhagor o fanylion am gostau a manteision y cynnig hwn yn y fersiwn ddiweddarach o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn.

## **7. Prawf methiant afresymol i gydweithredu**

### **Opsiwn 7.1: busnes fel arfer**

2.34. Mae data statudol a gasglwyd gan awdurdodau tai lleol yn dangos nifer yr aelwydydd y rhoddwyd cymorth iddynt yn ôl canlyniad a'r math o aelwyd<sup>21</sup>. Mae hyn yn cynnwys achosion sy'n gysylltiedig â chymorth a roddwyd o dan adrannau 66, 73 a 75 lle na wnaeth aelwyd gydweithredu ag awdurdod tai lleol. Mae'r achosion hyn ar gyfer y cyfnod cofnodi diweddaraf yn 2022/23 yn nodi bod achosion o ddiffyg cydweithredu yn gymharol isel, a'u bod yn gyfrifol am rhwng 1.3%, 3% a 2.7% o achosion o dan y dyletswyddau perthnasol. Mae'r costau cysylltiedig o ystyried ceisiadau sy'n deillio o achosion o ddiffyg cydweithredu, a ddangosir yn Nhabl 4, yn debygol o fod yr un peth ag unrhyw gais arall.

<sup>21</sup> [Aelwydydd y rhoddwyd cymorth iddynt yn ôl canlyniad a'r math o aelwyd \(llyw.cymru\)](#)

Tabl 4: Nifer a chostau ymgeiswyr nad ydynt yn cydweithredu ag awdurdod tai lleol

<b>Math o ganlyniad</b>	<b>Nifer o aelwydydd</b>	<b>£</b>
£1,112 fesul ymgeisydd sy'n gymwys am gymorth yn unol â'r ddyletswydd atal (Adran 66)	117	130,104
£2,274 fesul ymgeisydd cymwys, yn ddigartref yn amodol ar ddyletswydd i helpu i sicrhau (Adran 73)	381	866,394
£2,274 fesul ymgeisydd y gellid ei ystyried yn "gymwys, yn ddigartref, ag angen blaenoriaethol ac yn ddigartref yn anfwriadol" (Adran 75)	138	313,812
<b>Cyfanswm</b>	<b>636</b>	<b>1,310,310</b>

2.35. Mae'r achosion lle y caiff cais ei dynnu'n ôl ar ôl colli cysylltiad yn uwch, ac yn gyfrifol am 7.3%, 9% a 4.8% o'r achosion a gaiff eu hystyried o dan y tair prif ddyletswydd. Mae hyn i'w weld yn Nhabl 5.

Tabl 5: Nifer a chostau ceisiadau a gaiff eu tynnu'n ôl ar ôl colli cysylltiad

<b>Math o ganlyniad</b>	<b>Nifer o aelwydydd</b>	<b>£</b>
£1,112 fesul ymgeisydd sy'n gymwys am gymorth yn unol â'r ddyletswydd atal (Adran 66)	675	750,600
£2,274 fesul ymgeisydd cymwys, yn ddigartref yn amodol ar ddyletswydd i helpu i sicrhau (Adran 73)	1,128	2,565,072
£2,274 fesul ymgeisydd y gellid ei ystyried yn "gymwys, yn ddigartref, ag angen blaenoriaethol ac yn ddigartref yn anfwriadol" (Adran 75)	246	559,404
<b>Cyfanswm</b>	<b>2,049</b>	<b>3,875,076</b>

2.36. Fel yr amlinellwyd yn y Papur Gwyn, ystyrir bod manteision yr opsiwn hwn yn berthnasol wrth annog ymgeiswyr i ymgysylltu â gwasanaethau, na fyddent o bosibl yn gwneud hynny pe na fyddai'r pŵer hwn i dynnu cymorth yn ôl ar gael i awdurdod tai lleol.

## **Opsiwn 7.2: Y cynnig**

### **Costau**

2.37. Rydym yn cynnig prawf culach sy'n nodi seiliau cyfyngedig sy'n gysylltiedig ag ymddygiad bygythiol a diffyg cyswllt cyson â gwasanaethau opsiynau tai, fel sail ar gyfer dod â gwasanaeth i ben oherwydd methiant i gydweithredu.

2.38. Nid yw'r data a gesglir gan awdurdodau tai lleol yn gwahaniaethu'n fanwl rhwng y gwahanol fathau o ddiffyg cydweithredu. Dylai'r opsiwn arfaethedig leihau'r achosion hynny a gaiff eu cofnodi fel achosion na wnaethant gydweithredu ag awdurdod tai lleol, ond ar hyn o bryd, nid oes modd asesu pa ymgeiswyr sy'n rhan o'r grŵp hwnnw sy'n ymddwyn yn fygythiol tuag at aelodau o staff. Dim ond dyfalu fyddai amcangyfrif y costau a allai gynnwys cyfran fach neu o bosibl gyfran sylweddol fwy o'r grŵp hwn.

#### Manteision

2.39. Rydym o'r farn y bydd lleihau'r pŵer hwn yn ategu'r dulliau sy'n ystyriol o drawma ac sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn rydym yn gobeithio y bydd awdurdodau tai lleol yn eu defnyddio.

## 8. Cyfathrebu rhwng yr awdurdod tai lleol a'r ymgeisydd

### Opsion 8.1: busnes fel arfer

2.40. Bydd awdurdodau tai lleol, drwy brofiad ac arfer, wedi datblygu dulliau ar gyfer cyfathrebu ag ymgeiswyr. Rydym yn deall bod amrywiaeth o ran ansawdd y dulliau cyfathrebu hynny, a bod angen mireinio rhai ohonynt yn fwy nag eraill. Nid oes gan Lywodraeth Cymru wybodaeth ddibynadwy i ddangos pa mor aml y bydd awdurdodau tai lleol yn adolygu eu deunyddiau cyfathrebu ac yn eu diwygio os bydd angen gwneud hynny. Mae'n bosibl mai costau mewnol fydd yn gysylltiedig â gwaith o'r fath ac felly na fydd llawer o wariant fel y cyfryw. Fel arall, gall awdurdod tai lleol ddewis trefnu contract i gwmni cyfathrebu allanol ymgymryd â'r gwaith hwn. Byddwn yn ceisio egluro'r trefniadau hyn wrth ymgynghori ar y Papur Gwyn.

### Opsion 8.2: Y cynnig

#### Costau

2.41. Fel gydag opsiwn 8.1, mae ansicrwydd yn gysylltiedig â'r cynnig i wella'r dulliau cyfathrebu a byddai Llywodraeth Cymru yn croesawu adborth ar y dulliau cyfathrebu a ffeirir. Gallai fod angen i awdurdodau lleol gymryd cyfres o gamau i ddatblygu dulliau cyfathrebu ffurfiol, gan gynnwys gwaith cwmpasu a diffinio polisïau gan swyddog iau, gwaith gwirio a mireinio gan uwch-swyddog, gwaith adolygu cyfreithiol gan gyfreithiwr mewnol a gwaith cyfieithu. Gallai fod angen i staff cyfathrebu gymryd camau hefyd i gynllunio fformat cyfathrebu, er y gallai swyddog iau ymgymryd â'r gwaith hwn.

2.42. Mae Tabl 6 isod, sy'n seiliedig ar gostau staff Llywodraeth Cymru, yn dangos y gofynion cyllido posibl ar gyfer prosiect penodol a chyfyngedig. Gallai symiau o'r fath amrywio yn ôl cymhlethdod ac arbenigeddau staff a graddau'r gwaith ymgysylltu y gellid ymgymryd ag ef.

Tabl 6: Y costau posibl sy'n gysylltiedig â datblygu deunyddiau cyfathrebu

<b>Costau staff</b>	<b>Cyflog blynyddol ynghyd â chostau gweithredol (£)</b>	<b>Cost ddyddiol (£)</b>	<b>Diwrnodau sydd eu hangen</b>	<b>3. Cyfanswm (£)</b>
<b>Swyddog Gweithredol</b>	43,219	197	10	1,967
<b>Gradd 7</b>	90,165	409	5	2,045
<b>Cyfreithiwr (Gradd 7)</b>	90,165	409	5	2,045
<b>Cyfieithu (Uwchswyddog Gweithredol)</b>	70,507	320	5	1,600
			Cyfanswm	7,665

#### Manteision

2.43. Yr adborth a gafwyd wrth ddatblygu'r cynigion polisi ar gyfer y Papur Gwyn, yn enwedig gan bobl sy'n ddigartref neu sydd wedi bod yn ddigartref, oedd bod y broses o wneud cais am gymorth yn gymhleth ac yn aneglur ac y gall y ffordd y caiff rhai penderfyniadau eu rhannu (mewn llythyrau ysgrifenedig, gan ddefnyddio iaith ddeddfol) fod yn anhygyrch. Rydym o'r farn bod manteision y cynnig hwn yn cynnwys cyfathrebu mwy hygyrch a thryloyw ag ymgeiswyr.

## Rôl gwasanaeth cyhoeddus Cymru o ran atal digartrefedd

### 9. Dyletswydd ehangach y gwasanaeth cyhoeddus "i ganfod ac atgyfeirio"

#### Opsiwn 9.1: busnes fel arfer

2.44. Ni chaiff trefniadau anffurfiol ar gyfer hysbysu awdurdod tai lleol am unigolion neu aelwydydd sy'n wynebu risg o ddigartrefedd eu cofnodi ar hyn o bryd. Bydd gan adrannau tai a digartrefedd gydberthnasau â phartneriaid allweddol mewn sectorau allweddol fel iechyd, gwasanaethau lles a phlisma a'r gwasanaeth prawf. Fodd bynnag, mae arferion da wrth rannu gwybodaeth a rhoi gwybod am bobl sy'n wynebu risg o ddigartrefedd yn dibynnu ar brotocolau a chytundebau a gaiff eu creu drwy ewyllys da. Gall cynnal y trefniadau hynny ddibynnu ar gryfder cydberthnasau personol yn hytrach na threfniadau gwaith sefydledig a chyson.

2.45. Mae'n anodd priodoli costau i'r gwaith hwn, ond gall canfod unigolyn neu aelwyd yn llwyddiannus ac wedyn atgyfeirio'r unigolyn hwnnw neu'r aelwyd honno ar adegau hanfodol olygu y gellir atal argyfwng, yn ogystal â'r niwed personol, cymdeithasol ac economaidd a achosir gan ddigartrefedd.

#### Opsiwn 9.2: Y cynnig

2.46. Mae'r opsiwn hwn yn ei gwneud yn ofynnol i'r cyrff a restrir ganfod ac atgyfeirio pobl sy'n wynebu risg o ddigartrefedd at awdurdod tai lleol os ydynt yn debygol o ddod yn ddigartref o fewn chwe mis. Bydd y broses atgyfeirio yn cynnwys casglu deunydd sy'n nodi manylion cyswllt yr unigolyn/aelwyd, cytundeb yr unigolyn/aelwyd i atgyfeirio'r cais at awdurdoda tai lleol a chrynodeb o'r amgylchiadau sy'n cadarnhau eu bod yn ddigartref neu'n wynebu risg o ddod yn ddigartref.

#### Costau

2.47. Yng nghyd-destun gwasanaethau cymdeithasol, dylai fod trefniadau ataliol sefydledig ar waith rhwng pob awdurdod tai lleol yng Nghymru a'i gydweithwyr yn y gwasanaethau cymdeithasol er mwyn diogelu pobl ag anghenion cymorth. Nid ydym yn rhagweld y bydd gofynion canfod ac atgyfeirio dyletswydd estynedig i gydweithredu (a gaiff ei gorfodi ar hyn o bryd gan adran 95 o Ddeddf Tai 2014) yn newid y trefniadau presennol yn sylweddol. Fel y cyfryw, gallent ddarparu templed i'r cyrff a restrir ei fabwysiadu wrth wneud atgyfeiriad at yr awdurdod tai lleol. Dylai'r faich debygol fod yn gyfyngedig.

2.48. Ni fydd y broses atgyfeirio yn ei gwneud yn ofynnol i'r corff a restrir gynnal asesiad o anghenion tai gan mai'r awdurdod tai lleol fydd yn gyfrifol am hyn. Mae'r unig eithriad i hyn yn gysylltiedig â'r unigolion hynny

â'r anghenion mwyaf a'r anghenion mwyaf cymhleth, na ellir eu cefnogi drwy wasanaethau tai prif ffrwd, hyd yn oed drwy roi cymorth ychwanegol. Sefydliadau iechyd a gofal cymdeithasol ddylai fod yn bennaf cyfrifol am ddiwallu anghenion llety'r unigolion hyn, a hynny drwy ofal preswyl.

2.49. Mae'n anodd rhagfynegi pa mor aml y caiff atgyfeiriad ei wneud ac mae'n anodd cymharu'n fanwl â Lloegr gan na chaiff nifer yr atgyfeiriadau ei gofnodi fel mater o drefn. Mae nifer y cyrff a restrir a gynigir gan ddiwygiadau'r Papur Gwyn hefyd yn fwy na'r nifer a nodir yn Neddf Lleihau Digartrefedd 2017. Serch hynny, mae amcangyfrif o'r baich a gynhaliwyd gan Lywodraeth y DU yn awgrymu yng nghyd-destun gwasanaethau cymdeithasol, y byddai un atgyfeiriad unigol yn cymryd 20 munud i'w gwblhau, ar gost o £20.<sup>22</sup> Yn y cyd-destun hwnnw, nododd Llywodraeth y DU y gallai un atgyfeiriad unigol arwain at arbediad o £2,780 i wasanaethau plant, a rhwng £6,150 a £14,630 i wasanaethau oedolion, dros gyfnod o chwe mis, os caiff digartrefedd ei atal yn llwyddiannus. Mae'r arbedion hyn yn cynrychioli 135 o atgyfeiriadau ar gyfer gwasanaethau plant, a rhwng 310 a 730 o atgyfeiriadau ar gyfer gwasanaethau oedolion. Canfu'r dadansoddiad hwnnw y byddai'r ddyletswydd i atgyfeirio yn niwtral o ran costau ar yr amod bod y gymhareb llwyddiant i atal sy'n deillio o atgyfeiriad i gyfanswm yr atgyfeiriadau ar y gwaethaf ar lefel o 1:135 ar gyfer gwasanaethau plant ac ar y gwaethaf ar lefel o 1:310 neu 1:730 ar gyfer gwasanaethau oedolion.

2.50. Bydd angen gwariant ariannol cychwynnol ychwanegol i gyllido'r rhaglen hyfforddi a datblygu sydd ei hangen i sicrhau bod darparwyr gwasanaethau cyhoeddus perthnasol yn meddu ar y wybodaeth ac yn cael y cymorth i allu canfod unigolion sy'n wynebu risg o ddigartrefedd, cymryd camau priodol a gwneud yr atgyfeiriad gofynnol.

## Manteision

2.51. Bydd y broses canfod ac atgyfeirio yn elfen ataliol hanfodol o'r diwygiadau a gynigir gan y Papur Gwyn. Rydym wedi amlinellu yn y Papur Gwyn y niwed meddyliol a chorfforol y gall digartrefedd ei achosi. Bydd canfod pobl neu aelwydydd sy'n wynebu risg o ddigartrefedd yn gynnar yn golygu y gellir rhoi ymyriadau priodol ar waith i'w hatal rhag dod yn ddigartref neu os byddant yn dod yn ddigartref, i sicrhau bod yr effeithiau hynny yn fyrhoedlog ac na fyddant yn ailddigwydd.

---

<sup>22</sup> [Cymhwyso'r ddyletswydd i atgyfeirio at awdurdodau gwasanaethau cymdeithasol: asesiad beichiau newydd \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

## **10. Dyletswydd ar ddarparwyr llety i geiswyr lloches i ganfod ac atgyfeirio ceiswyr lloches llwyddiannus sy'n dod yn ddigartref at awdurdod tai lleol**

### **Opsiwn 10.1: busnes fel arfer**

2.52. Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw gostau i ddarparwyr llety i geiswyr lloches wrth weithredu mewn ymateb i'r risg bosibl y bydd ceiswyr lloches llwyddiannus yn dod yn ddigartref.

### **Opsiwn 10.2: Y cynnig**

#### Costau

2.53. Drwy ein hasesiad o gynnis 9.2, byddwn yn ystyried ymhellach y costau sy'n debygol o gael eu creu gan ddarparwyr llety i geiswyr lloches wrth gyflawni'r ddyletswydd hon.

#### Manteision

2.54. Mae'r manteision hefyd yn debygol fod yr un peth, gan gynnig arbedion posibl sylweddol i awdurdod tai lleol a'r gwasanaethau cyhoeddus ehangach a fyddai o bosibl fel arall yn darparu cymorth digartrefedd i unigolyn sy'n gadael llety i geiswyr lloches. Bydd y niwed ehangach a gaiff ei atal i iechyd a llesiant unrhyw unigolyn drwy atal digartrefedd hefyd yn sylweddol.

## **11. Ehangu'r ddyletswydd i gydweithredu**

### **Opsiwn 11.1: busnes fel arfer**

2.55. Mae'n anodd asesu'r costau sy'n gysylltiedig â'r pŵer presennol a ddarperir gan adran 95 o Ddeddf Tai 2014 i awdurdod tai lleol geisio cydweithrediad gan gyrrff cyhoeddus a restrir. Nid oes gennym dystiolaeth i ddangos o dan ba amgylchiadau a pha mor aml y mae awdurdod tai lleol wedi defnyddio'r pŵer. Yn amlach, bydd awdurdod tai lleol yn ceisio cydweithrediad drwy gyfuniad o drefniadau ffurfiol ac anffurfiol, gan fanteisio ar gydberthnasau â phartneriaid perthnasol sy'n gweithio ym maes gwasanaethau cymdeithasol, iechyd a'r system cyfiawnder troseddol.

### **Opsiwn 11.2: Y cynnig**

2.56. Mae'n debygol y bydd costau ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn, sy'n anelu at ymdrin â'r materion parhaus sy'n codi pan fydd awdurdod tai lleol yn rhoi cymorth i unigolyn ag anghenion penodol, sy'n mynd y tu hwnt i sgiliau swyddogion tai neu ddigartrefedd, a hynny i'r darparwyr gwasanaethau ychwanegol hynny y mae'r ddyletswydd yn



berthnasol iddynt. Fodd bynnag, diben y ddyletswydd yw dibynnu ar y sgiliau a'r wybodaeth y mae'r corff cyhoeddus yn eu darparu yn hytrach na'i gwneud yn ofynnol iddynt ddatblygu arbenigeddau newydd.

## Costau

2.57. Mae'n anodd pennu costau'r opsiwn hwn gan nad yw'n debygol y bydd un dull gweithredu cyson y gellir ei fabwysiadu. Mae tystiolaeth yn awgrymu y gall fod angen amrywio ac addasu er mwyn adlewyrchu heriau ardaloedd penodol a'u cymunedau.<sup>23</sup> Gallwn ystyried ymhellach y dulliau gweithredu sydd ar waith gan awdurdodau lleol heddiw sydd wedi rhoi pwyntiau mynediad ar ffurf porth ar waith i bobl sengl ddigartref mewn perthynas â gwasanaethau llety, iechyd a chymorth [gweler [Gwasanaeth Opsiynau Tai Cyngor Caerdydd](#)]. Nodir enghraifft o'r buddsoddiad posibl yn Nhabl 7 isod, wedi'i darparu gan bartneriaid llywodraeth leol, sy'n cofnodi'r staff sydd eu hangen i reoli tîm allgymorth tai, a fydd yn rhoi cymorth penodol i bobl ag anghenion cymhleth. Dylid nodi nad yw'r tabl yn cynnwys partneriaid ehangach a fyddai hefyd yn berthnasol i ymateb amlasiantaeth i unigolyn.

2.58. Bydd y costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn deillio o raglen weithredu a hyfforddiant perthnasol. Nid oes angen asesu'r costau hynny fel rhan o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol ac ni fyddwn yn eu hystyried wrth asesu effaith debygol yr opsiwn.

## Manteision

2.59. Bydd buddsoddiad cychwynnol mewn gwasanaethau yn debygol drwy'r cynnig, ond yn y tymor hwy, mae'r costau i'r sector cyhoeddus ehangach yn debygol o fod yn niwtral o ystyried bod y cynnig yn cynnwys gweithgarwch a fyddai'n cael ei gynnal fel arall gan swyddogion tai a digartrefedd llai cymwysedig. Rydym o'r farn ei bod yn fwy tebygol y bydd yr opsiwn yn arwain at fanteision i'r ymgeisydd ac arbedion o ran y broses a gaiff ei rhoi ar waith. Fodd bynnag, byddwn yn anelu at ddarparu asesiad manylach ar gyfer y fersiwn ddiweddarach o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

## 12. Cydweithredu er mwyn atal digartrefedd i'r bobl â'r anghenion cymorth uchaf a mwyaf cymhleth

### Opsiwn 12.1: busnes fel arfer

2.60. Mae'n bosibl, fel mater o drefn, y caiff pobl ag anghenion cymorth cymhleth sy'n ddigartref gynnig llety dros dro y byddant yn ei rannu â phobl ag anghenion tai cyffredinol oherwydd eu hamgylchiadau. Bydd y costau i awdurdod tai lleol yn gymharol debyg, ond mae cyfyngiadau

<sup>23</sup> [Gweminar: Working in partnership: Delivering health services in homelessness settings by Cymorth Cymru \(bigmarker.com\)](#)

sylweddol ar allu gwasanaethau digartrefedd prif ffrwd i ddarparu'r gofal angenrheidiol i bobl ag anghenion cymhleth. Ni fydd gan swyddogion y sgiliau angenrheidiol a bydd angen iddynt fanteisio ar y math o drefniadau gweithio amlddisgyblaethol a amlinellir mewn modelau arferion da ar gyfer darparu gwasanaethau ar ffurf amlddisgyblaethol gan NICE.<sup>24</sup> Fel yr amlinellwyd yng Nghynnig 11, bydd y cyllid ar gyfer gwasanaethau o'r fath yn amrywio ledled Cymru, gan adlewyrchu cymhlethdod amgylchiadau ardal benodol. Nid oes gan Lywodraeth Cymru ddealltwriaeth fanwl o'r cyllid a gaiff ei ddarparu ar hyn o bryd ond ar gyfer yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol a gynhelir yn y dyfodol, bydd yn ystyried dull o gyfrifo'r costau cysylltiedig.

2.61. Nid yw Llywodraeth Cymru yn casglu data ar nifer y bobl y bydd ganddynt anghenion cymorth cymhleth. Fel cyfran o'r bobl sy'n ddigartref, rydym yn deall mai lleiafrif ydynt o blith y bobl ag anghenion tai cyffredinol. Fodd bynnag, fel gyda'r trefniadau ar gyfer pennu costau, byddwn yn cynnal asesiad manylach ar gyfer fersiwn nesaf yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

## **Opsiwn 12.2: Y cynnig**

### **Costau**

2.62. Rydym yn rhagweld y bydd y costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn arwain at ostyngiad tymor hwy ar y pwysau cyllido y mae awdurdodau tai lleol yn eu hwynebu. Er y bydd angen mwy o gymorth i bobl ag anghenion tai cymhleth ac y bydd angen cynnwys amrywiaeth ehangach o bartneriaid, dylai'r gallu i alinio gwasanaethau yn well arwain at well canlyniadau a llai o bwysau ar wasanaethau ehangach. O ganlyniad, mae'n bosibl na fydd ffordd syml o bennu costau'r manteision hyn, ond byddwn yn ystyried modelau priodol sy'n galluogi'r broses hon.

### **Manteision**

2.63. Mae modelau gweithio tebyg, er enghraifft model y Gynhadledd Asesu Risg Amlasiantaethol ar gyfer achosion cam-drin domestig risg uchel, yn dangos arbedion tymor hir sylweddol o gymharu â'r buddsoddiad cychwynnol mewn perthynas â llwyth achosion yr un mor gymhleth a heriol.<sup>25</sup>

---

<sup>24</sup> [Argymhellion | Iechyd a gofal cymdeithasol integredig i bobl sy'n ddigartref | Canllawiau | NICE](#)

<sup>25</sup> [Saving lives saving money \(safelives.org.uk\)](#)

### 3. Cynigion wedi'u targedu er mwyn atal digartrefedd ar gyfer pobl y mae digartrefedd yn cael effaith anghymesur arnynt

#### Plant, pobl ifanc a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal

**13.1 Nodi na ddylid lletya unrhyw unigolyn 16 neu 17 oed mewn llety dros dro heb gymorth ac i'r rhai hynny sy'n gadael gofal cymdeithasol neu gyfleuster cadw ieuencid, gwaharddiad penodol rhag defnyddio'r system ddigartrefedd fel llwybr allan o ofal**

#### Opsiw 13.1: busnes fel arfer

3.1. Amlinellodd y Papur Gwyn dystiolaeth yn awgrymu mai pobl ifanc oedd y prif ymgeiswyr mewn 6,018 o'r achosion a gyflwynwyd i awdurdodau tai lleol ar gyfer cymorth digartrefedd yn ystod 2022-2023 (y flwyddyn lawn ddiwethaf y mae data ar gael ar ei chyfer). O'u plith, roedd 423 o'r achosion a gyflwynwyd yn gysylltiedig â phobl rhwng 16 ac 17 oed, ac roedd dyletswydd gyfreithiol i ymateb i 2,358 ohonynt.<sup>26</sup> Yn ystod yr un flwyddyn, cafodd pobl ifanc 16 ac 17 oed eu rhoi mewn llety gwely a brechwast dros dro ar 114 o achlysuron.<sup>27</sup> Cafodd pobl ifanc rhwng 18 a 21 oed a oedd yn gadael gofal eu rhoi mewn llety gwely a brechwast dros dro ar 171 o achlysuron.<sup>28</sup> Fodd bynnag, mae'n debygol nad yw'r data hyn yn cynnig cynrychioliad digonol o raddau digartrefedd ymhlith pobl ifanc, sy'n debygol o gynnwys mathau o ddigartrefedd a ystyrir yn fathau 'cudd', fel mynd o sofffa i sofffa a chysgu mewn ceir.<sup>29</sup>

3.2. Un grŵp penodol o blant a phobl ifanc sydd wedi'i gynrychioli'n sylweddol o fewn ffigurau digartrefedd yw'r rhai hynny â phrofiad o fod mewn gofal; mae un o bob tri (33%) pherson ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yn dod yn ddigartref yn ystod y ddwy flynedd gyntaf ar ôl iddynt adael gofal.<sup>30</sup> Mae mwy nag un o bob pedwar person ifanc digartref wedi bod mewn gofal, ac mae 26% o unigolion â phrofiad o fod mewn gofal wedi cysgu ar sofffa ffrindiau neu aelodau o'u teulu, ac 14% ohonynt wedi cysgu allan ar y strydoedd.<sup>31</sup>

3.3. Mae dadansoddiad cyllido'r Grant Cymorth Tai ar gyfer costau prosiectau llety dros dro â chymorth i bobl ifanc, yn Nhabl 7, yn amlinellu

<sup>26</sup> [Aelwydydd y rhoddydd cymorth iddynt yn ôl canlyniad, oed a rhyw \(llyw.cymru\)](#)

<sup>27</sup> Gan gyfuno data ar y rhai hynny a leolwyd o dan ddeddfwriaeth Digartrefedd a Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant

<sup>28</sup> [Cyfanswm arhosiadau mewn llety gwely a brechwast yn ystod y chwarter, yn ôl hyd arhosiad a ddarpariaeth \(llyw.cymru\)](#)

<sup>29</sup> [Darpariaeth llety digartrefedd a chysgu allan: Mawrth 2023 | LLYW.CYMRU](#) – Ni fu'r data hyn yn destun gweithgarwch sicrhau ansawdd ar yr un lefel â'r ystadegau swyddogol ac mae'n bosibl y caiff y data eu diwygio yn y dyfodol.

<sup>30</sup> [Who cares? The Link Between Leaving Care and Homelessness \(stepbystep.org.uk\)](#), wedi'i ddyfynnu yn Review Paper: Considering recommendations on wider legislation, Panel Adolygu Arbenigol, Mehefin 2023

<sup>31</sup> [CYMRAEG-PHW-Atal-digartrefedd-mewn-unigolion-sydd-a-phrofiad-o-ofal.pdf \(phwwhocc.co.uk\)](#)

buddsoddiad presennol Llywodraeth Cymru. Nid ydym wedi gallu cadarnhau swm y cyllid a ddyrannwyd gan awdurdodau lleol i'r prosiectau hyn, ond byddwn yn ceisio adlewyrchu'r wybodaeth honno yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn y dyfodol.

Tabl 7: Cyllid y Grant Cymorth Tai i brosiectau llety dros dro â chymorth i bobl ifanc

Math o Brosiect	Dadansoddiad o'r Math o Brosiect	Unedau Cleientiaid (niferoedd)	Gwariant yn erbyn y Math o Brosiect (£)	Gwariant fesul Uned (£)
Llety Dros Dro â Chymorth	Pobl ifanc	1,071	14,195,300	13,254

3.4. Caiff amrywiaeth o brosiectau llety i blant hefyd eu cyllido o gymysgedd o arian etifeddol o'r Gronfa Gofal Integredig, Budd-dal Tai ac arian cyfatebol gan awdurdodau lleol a ffrydiau cyllido newydd fel y Gronfa Tai â Gofal a'r Gronfa Gyfalaf Integreiddio ac Ailgydbwysio Iechyd a Gofal Cymdeithasol. Ni fu modd rhoi cyfrif am y mathau hyn o brosiectau drwy'r asesiad hwn, ond byddwn yn ystyried a ellir canfod arwydd cliriach o'r costau ar gyfer y fersiwn ddiweddarach o'r ddogfen hon.

### Opsiwn 13.2: Y cynnig

#### Costau

3.5. Byddai'r costau ar gyfer yr opsiwn hwn o bosibl yn gysylltiedig â'r gwariant presennol fesul uned ar gyfer llety dros dro â chymorth i bobl ifanc. Ar gost o £13,254 fesul uned, byddai cyfrifiad syml yn lluosu'r swm hwn yn erbyn 114 o bobl ifanc 16 ac 17 oed a 171 o bobl ifanc rhwng 18 a 21 oed sy'n gadael gofal a gafodd eu rhoi mewn llety gwely a brecwast dros dro. Mae'r cyfrifiad hwn yn debygol o fod yn rhy sylfaenol a gallai amcangyfrif y gwir alw ar wasanaethau, er enghraifft, y gwasanaethau a ddarperir gan Adran Gwasanaethau Plant awdurdod lleol neu gynlluniau cyllido eraill. Byddwn yn ystyried yr amrywiaeth bosibl o ffrydiau cyllido ar gyfer y fersiwn ddiweddarach o'r ddogfen hon.

#### Manteision

3.6. Rydym o'r farn y bydd y gofyniad hwn yn ategu'r dulliau sy'n ystyriol o drama ac sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn rydym yn gobeithio y bydd awdurdodau tai lleol yn eu defnyddio.

**14. Dyletswydd ar awdurdod tai lleol i gynnal ymchwiliadau er mwyn canfod a oes gan ymgeisydd brofiad o fod mewn gofal, fel rhan o'r broses o gwblhau asesiad o anghenion tai a llunio Cynllun Tai Personol**

### **Opsiwn 14.1: busnes fel arfer**

3.7. Mae'r costau a'r manteision sy'n gysylltiedig â'r trefniadau presennol wedi'u nodi yng Nghynnig 2 o ran ei gwneud hi'n ofynnol llunio cynllun tai personol. Mae'r amcangyfrifon bras hynny yn berthnasol i'r opsiwn hwn. Nid ydym yn ymwybodol, drwy'r broses bresennol o ddarparu cynlluniau tai personol, o'r ystyriaeth a roddir i b'un a oes gan ymgeisydd brofiad o fod mewn gofal na sut mae hynny'n effeithio ar y cymorth a gynigir, os o gwbl. Gallai methu â chynnal ystyriaethau o'r fath gael effaith andwyol ar ansawdd y cymorth a gynigir ac ar lwyddiant canlyniadau unrhyw ymgeisydd â phrofiad o fod mewn gofal. Mae unrhyw fethiant yn y cymorth a gynigir i ymgeisydd yn debygol o arwain at gostau sylweddol wahanol i'r costau sy'n gysylltiedig â chadarnhau a oes ganddynt brofiad o fod mewn gofal.

### **Opsiwn 14.2: Y cynnig**

#### Costau

3.8. Mae cost y cynnig hwn yn debygol o fod yn isel iawn gan mai diwygiad bach fydd ei angen i broses awdurdoda tai lleol ar gyfer gwneud cais. Bydd angen rhoi camau diogelu priodol ar waith wrth gadarnhau bod gan ymgeisydd brofiad o fod mewn gofal er mwyn sicrhau y caiff y wybodaeth hon ei chadw'n unol â threfniadau diogelu data. Fodd bynnag, dylid dilyn y trefniadau hyn fel mater o drefn ac ni ddylent ychwanegu llawer o gostau at waith awdurdod tai lleol.

#### Manteision

3.9. Yn gysylltiedig â'n cynnig i sicrhau y dylid ystyried pobl â phrofiad o fod mewn gofal fel angen blaenoriaethol (oni chaiff y prawf ei ddiddymu neu hyd nes y digwydd hynny, yn seiliedig ar y cynigion a nodwyd yn gynharach yn y Papur Gwyn), bydd y diwygiad hwn yn atgyfnerthu'r dulliau gweithredu sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac sy'n ystyriol o drama a fabwysiadwyd gan awdurdodau tai lleol ac yn galluogi pobl â phrofiad o fod mewn gofal i ymgysylltu'n hyderus â gwasanaethau.

## **15. Ystyried a ddylid diwygio Deddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016 er mwyn caniatáu i bobl ifanc 16 ac 17 oed fod yn ddeiliaid contractau meddiannaeth**

### **Opsiwn 15.1: busnes fel arfer**

3.10. Pan gafodd ei gyflwyno, roedd Bil Rhentu Cartrefi (Cymru) yn cynnwys darpariaeth i bobl ifanc 16 ac 17 oed gael yr un hawl i gontract meddiannaeth â phobl ifanc 18 oed a throsodd.<sup>32</sup> Ni chafodd y

<sup>32</sup> [CY TEMPLD DRAFFT \(senedd.wales\)](http://www.senedd.wales)

darpariaethau hynny eu rhoi ar waith pan gafodd Deddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016 ei basio, ond nododd Memorandwm Esboniadol ategol y Bil yr anawsterau sy'n gysylltiedig â darparu llety i bobl ifanc 16 ac 17 oed i awdurdodau tai lleol.<sup>33</sup>

3.11. Mae'n anodd priodoli'r costau sy'n deillio o anawsterau o'r fath, ond gallai methu â darparu cartrefi eu hunain i'r grŵp oedran ifancach hwn arwain at ddibyniaeth ormodol ar fathau o lety dros dro â chymorth. Gallai'r costau a ddangosir gan y Grant Cymorth Tai, sef gwariant o £13,254 fesul uned ar gyfer llety dros dro â chymorth i bobl ifanc fod yn berthnasol ar gyfer yr opsiwn hwn. Ni fydd pob person ifanc yn ddigon aeddfed i gael budd o'r opsiwn hwn, sy'n ei gwneud hi'n anodd gwneud cyfrifiad yn erbyn y rhai hynny y rhoddir llety dros dro â chymorth iddynt ar hyn o bryd.

3.12. Er bod hynny'n anghyffredin, o dan rai amgylchiadau penodol, gallai'r bobl ifanc hyn fod yn destun achosion o gamfanteisio gan eu bod yn wynebu risg benodol o niwed oherwydd eu hoedran a bydd yn ofynnol i awdurdod tai lleol gynnig cymorth fel blaenoriaeth.

## **Opsiwn 15.2: Y cynnig**

### **Costau**

3.13. Yn ein barn ni, prin yw'r costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn ac mae'n fwy tebygol o arwain at arbedion i awdurdod tai lleol gan y bydd yn gallu helpu i leoli pobl ifanc 16 ac 17 oed yn eu cartrefi eu hunain, gan osgoi'r defnydd o lety dros dro â chymorth.

3.14. Fel y nodwyd gennym yn y Papur Gwyn, ceir risg o gamfanteisio a bydd angen ystyried y risg honno os caiff yr opsiwn hwn ei ddatblygu ymhellach. Bydd aeddfedrwydd pobl ifanc 16 ac 17 oed yn amrywio ac os byddant yn methu â rheoli contract meddiannaeth, neu'n ei chael hi'n anodd gwneud hynny, gallai fod costau cysylltiedig i landlordiaid a darparwyr gwasanaethau cyhoeddus ehangach.

**16. Dylid ystyried pobl â phrofiad o fod mewn gofal fel angen blaenoriaethol oni chaiff y prawf hwn ei ddiddymu neu hyd nes y bydd hynny'n digwydd (yn seiliedig ar y cynigion a nodwyd yn gynharach yn y Papur Gwyn).**

## **Opsiwn 16.1: busnes fel arfer**

3.15. Bydd y broses o gyfrifo costau yn dibynnu ar ddealltwriaeth o nifer yr unigolion sy'n gwneud cais am gymorth digartrefedd sydd â phrofiad o fod mewn gofal. Nid yw Llywodraeth Cymru yn cofnodi data o'r math hwn a gall fod angen dirprwy priodol gan ei bod yn annhebygol y bydd trefniadau

<sup>33</sup> [pri-ld10098-em-r-w.pdf \(senedd.wales\)](#)

cyson ar waith gan awdurdodau tai lleol ledled Cymru i holi ymgeiswyr ynghylch eu profiad o fod mewn gofal. Caiff hyn ei ystyried ar gyfer yr Aseiad Effaith Rheoleiddiol diweddarach, ond rydym yn rhagweld mai mesur bras a geir, o ystyried yr ansicrwydd sy'n gysylltiedig ag amgylchiadau pobl â phrofiad o fod mewn gofal a'r tebygolrwydd y byddant yn dod yn ddigartref.

3.16. Serch hynny, bydd parhau â'r dull neb heb help yn golygu y gwneir pob ymdrech i roi cymorth i bobl â phrofiad o fod mewn gofal sy'n ddigartref neu sy'n wynebu risg o ddod yn ddigartref. Wedyn gellir pennu'r costau perthnasol yn erbyn y costau amcangyfrifedig presennol ar gyfer cymorth a gynigir o dan y tair prif ddyletswydd.

#### Opsiwn 16.2: Y cynnig

##### Costau

3.17. Nid ydym o'r farn y bydd y costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn arwain at unrhyw newid sylweddol i'r gwariant y bydd awdurdod tai lleol yn mynd iddo. Ni ddylai'r hawl eang i gymorth digartrefedd a gynigir bellach drwy'r dull neb heb help newid y galw ar wasanaethau.

##### Manteision

3.18. Bydd yr opsiwn yn cynnig cydnabyddiaeth bwysig i'r heriau y mae pobl â phrofiad o fod mewn gofal yn eu hwynebu. Gobeithio y bydd hyn yn atgyfnerthu'r dulliau sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac sy'n ystyriol o drawma a fabwysiadwyd gan awdurdodau tai lleol ac yn galluogi pobl â phrofiad o fod mewn gofal i ymgysylltu'n hyderus â gwasanaethau.

**17. Rydym yn bwriadu atgyfnerthu'r cyfrifoldebau rhianta corfforaethol presennol er mwyn sicrhau na fydd unigolion 16 ac 17 oed sy'n ddigartref neu sy'n wynebu risg o ddod yn ddigartref yn syrthio i fwllch rhwng gwasanaethau, a bod gwasanaethau cymdeithasol a gwasanaethau digartrefedd yn gweithio mewn partneriaeth go iawn i drefnu llety addas ac unrhyw gymorth ehangach sydd ei angen i ddiwallu anghenion y bobl ifanc hyn**

#### Opsiwn 17.1: busnes fel arfer

3.19. Nid yw'r ffaith bod y cynnig hwn yn ymwneud yn benodol â'r categorïau hyn o bobl ifanc yn cyfateb i'r trefniadau presennol ar gyfer casglu data. O ganlyniad, mae cyfrifo cost gysylltiedig yn anodd. Dengys y data diweddaraf a gyhoeddwyd gennym, yn 2022-23, fod pobl ifanc 16 ac 17 oed wedi cael eu rhoi mewn llety gwely a brechwast dros dro o dan y ddeddfwriaeth Digartrefedd gyfredol ar 75 o achlysuron ac o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant ar 36 o achlysuron pellach.

3.20. Fel gydag opsiynau cynharach, mae'r baich presennol sydd ar awdurdod tai lleol yn debygol o fod yn gysylltiedig â chost llety dros dro â chymorth i bobl ifanc (yn seiliedig ar gyllid y Grant Cymorth Tai sy'n cyfateb i £13,254) a chost darparu gwasanaethau yn barhaus Byddwn yn ystyried a oes modd cadarnhau i ba raddau y mae awdurdodau tai lleol yn dibynnu ar y math hwn o lety ar gyfer pobl ifanc a gaiff eu rhyddhau o'r system cyfiawnder ieuenctid. Rydym yn disgwyl y bydd costau cynyddol i awdurdodau lleol o ganlyniad i'r cynnig hwn gan mai ein nod polisi yw sicrhau bod y mwyafrif helaeth o'r bobl ifanc 16 ac 17 oed sy'n ddigartref neu sy'n wynebu risg o ddod yn ddigartref yn cael gwasanaeth ar y cyd o dan gyfrifoldebau rhianta corfforaethol Llywodraeth Cymru.

Opsiwn 17.2: Y cynnig

Costau

3.21. Mae'r costau i wasanaethau cyhoeddus yng Nghymru yn debygol o fod yn niwtral gan nad yw'r opsiwn hwn yn creu dyletswydd llety newydd. Gallai'r costau posibl fod yn debyg i'r rhai y mae awdurdod tai lleol eisoes yn mynd iddynt. Unwaith eto, nid oes gennym yr union fanylion am nifer y bobl y bydd yr opsiwn hwn yn effeithio arnynt na chostau llety a ariennir gan y gwasanaethau cymdeithasol. Byddwn yn ceisio nodi amrywiaeth o fodelau o lety a allai fod yn berthnasol.

Manteision

3.22. Mae manteision yr opsiwn hwn yn debygol o arwain at letya pobl ifanc mewn llety mwy addas, sy'n fwy perthnasol i'w hamgylchiadau na'r mathau anghenion cyffredinol o lety a ddarperir gan awdurdod tai lleol. Dylai hyn wella canlyniadau i'r unigolion yr effeithir arnynt, gan ei gwneud yn fwy tebygol bod digartrefedd yn beth prin a byrhoedlog nad yw'n ailddigwydd.



## Goroeswyr trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol

### Dioddefwyr cam-drin domestig

**18. Ehangu'r diffiniad o "gam-drin domestig" i gynnwys yn fwy penodol ymddygiad rheolaethol neu orfodaethol, cam-drin economaidd neu seicolegol mewn perthynas o unrhyw hyd ac ystyried a ddylid diffinio plant fel dioddefwyr cam-drin domestig yn eu rhinwedd eu hunain.**

#### Opsiwn 18.1: busnes fel arfer

3.23. Ni fyddai unrhyw gostau yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn.

#### Opsiwn 18.2: Y cynnig

##### Costau

3.24. Byddai costau'r opsiwn hwn wedi'u cyfyngu i gostau drafftio'r diffiniad o gam-drin domestig. Mae'n debygol y bydd angen cryn dipyn o waith ymgysylltu â phartneriaid perthnasol. Gallai awdurdod tai lleol hefyd wynebu costau er mwyn gallu cynnig cymorth i fwy o bobl. Mae'n anodd cyfrifo faint o bobl fydd yn gallu cael gafael ar wasanaethau nad ydynt ar gael iddynt ar hyn o bryd.

##### Manteision

3.25. Byddai'r manteision yn golygu y byddai awdurdodau tai lleol yn gallu mabwysiadu amrywiaeth fwy cynhwysol o wasanaethau i oroeswyr cam-drin domestig na'r gwasanaethau y gellir eu cynnig ar hyn o bryd. Gallai hyn leihau'r tebygolrwydd y bydd y bobl hynny yn dod yn ddigartref neu helpu i sicrhau mai dim ond am gyfnod byr y byddant yn ddigartref ac na chaiff y sefyllfa ei hailadrodd.

**19. Sicrhau bod y brif ddyletswydd tai yn cynnwys helpu'r ymgeisydd, sydd wedi goroesi cam-drin domestig, i ddychwelyd i gartref y teulu yn dilyn cyfnod oddi yno (ar unwaith neu yn y tymor hir) os bydd am wneud hynny.**

#### Opsiwn 19.1: busnes fel arfer

3.26. Ar hyn o bryd, bydd rhai goroeswyr cam-drin domestig, er mwyn sicrhau eu diogelwch a'u llesiant, yn aros mewn lloches/llety dros dro/yn symud allan o'u cymuned. Bydd yr unigolyn hwnnw ac unrhyw aelodau dibynnol o'r teulu sy'n byw gyda'r unigolyn hwnnw na allant ddychwelyd i'w cartref teuluol yn wynebu costau a niwed anoche. Bydd hyn yn cael effaith ar y pryd, ond os bydd y sefyllfa yn parhau am gyfnod estynedig, gallai oedi unrhyw gyfnod o wella yn dilyn achos o gam-drin domestig.

3.27. Mae'r Grant Cymorth Tai yn rhoi cymorth i bobl sydd wedi dioddef cam-drin domestig, drwy lety arbenigol mewn lloches, gwasanaethau larwm a chyfarpar gwella diogelwch, fel y nodir yn Nhabl 8.

Tabl 8: Cyllid y Grant Cymorth Tai ar gyfer gwasanaethau i helpu goroeswyr cam-drin domestig

Math o brosiect	Dadansoddiad o'r math o brosiect	Niferoedd	Gwariant yn erbyn y math o brosiect (£)	Gwariant fesul uned (£)
Gwasanaethau larwm	Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	210	67,147	319.75
	Arall	14,435	1,412,417	97.85
	<b>CYFANSWM</b>	<b>14,645</b>	<b>1,479,565</b>	
Llochesi	Dynion	11	134,527	12,229.75
	Merched	328	4,945,882	15,078.91
	Arall	31	464,198	14,974.15
	<b>CYFANSWM</b>	<b>370</b>	<b>5,544,607</b>	
Cyfarpar Gwella Diogelwch	<b>CYFANSWM</b>	1,141	158,012	138.49

3.28. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn rhoi cyllid i ranbarthau a gwasanaethau arbenigol VAWDASV i ddarparu cymorth amhrisiadwy sy'n achub bywydau i unrhyw un sy'n dioddef VAWDASV, gan gynnwys ymyriadau, cymorth ataliol ac addysgol, rhaglenni ymyriadau i gyflawnwyr, Cynghorwyr Trais Domestig Annibynnol ar gyfer dioddefwyr sy'n wynebu risg uchel yn ogystal ag ymyriadau adfer therapiwtig i roi cymorth parhaus i'r rhai y mae VAWDASV wedi effeithio arnynt. Mae'r cyllid hwn yn sicrhau bod gwasanaeth cyhoeddus ac arbenigol cadarn sy'n barod i helpu ar gael, ble bynnag y mae dioddefwr yn byw yng Nghymru.

3.29. Cyllideb refeniw VAWDASV ar gyfer 2022-2023 yw £8.006 miliwn, sy'n cynnwys dyraniad ychwanegol o £1.050m fel rhan o'r Rhaglen Lywodraethu. Cyllideb gyfalaf ddangosol VAWDASV ar gyfer 2022-2023 yw £2.2 miliwn. Mae Rhaglen Grant Cyfalaf VAWDASV yn cefnogi prosiectau cyfalaf sy'n ymwneud â VAWDASV. Mae hyn yn cynnwys cyllid i sefydliadau statudol a gwirfoddol.

## Opsion 19.2: Y cynnig

### Costau

3.30. Disgwylir i'r opsiwn hwn gynnwys cymorth i helpu goroeswyr cam-drin domestig gael gafael ar orchymyn meddiannaeth, gosod nodweddion diogelwch ffisegol, eu helpu i gael cyngor o ran trosglwyddo perchnogaeth neu gontract meddiannaeth i'w henw nhw – y byddai llawer ohono yn cael ei ddarparu gan wasanaethau sy'n bodoli eisoes. Caiff agweddau ar y

newid arfaethedig eu cyllido o dan gymorth sy'n bodoli eisoes a ddarperir drwy grant gan Lywodraeth Cymru, fel yr amlinellir yn opsiwn 20.1. Nid ydym yn rhagweld newid sylweddol o'r lefelau cyllido presennol gan fod y ddyletswydd yn anelu at helpu i warantu y caiff gwasanaethau presennol eu cynnal. Fodd bynnag, byddwn yn ystyried a ellir amlinellu costau pellach yn y fersiwn ddiweddarach o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol yn seiliedig ar y lefel galw a ragwelir yn y dyfodol.

## **20. Gofyniad am gofrestri tai hygyrch ac i gynnal adolygiadau rheolaidd o'r llety hygyrch sy'n rhan o'u stoc.**

### **Opsiwn 20.1: busnes fel arfer**

3.31. Mae canllawiau Llywodraeth Cymru yn hyrwyddo'r defnydd o gofrestri tai hygyrch i ddiwallu anghenion pobl anabl<sup>34</sup>. Mae llawer o awdurdodau lleol yng Nghymru wedi datblygu cofrestri sy'n gysylltiedig â Chofrestr Tai Cyffredin ehangach, a ddatblygwyd drwy gyfrifoldeb awdurdod tai lleol i roi cynllun dyrannu ar waith ar gyfer tai cymdeithasol. Mae adolygiadau o addasiadau tai wedi nodi materion o ran cymhlethdod y gwasanaeth a gynigir drwy gofrestri tai hygyrch<sup>3536</sup> a gall fod amrywiadau a dehongliadau gwahanol o angen rhwng ardaloedd awdurdodau lleol. Gall y diffyg opsiynau tai addas a'r diffyg gwybodaeth briodol am dai hygyrch gynyddu'r risg y bydd rhywun yn byw mewn cartref anaddas, fel y nodwyd gan Tai Pawb.<sup>37</sup>

### **Opsiwn 20.2: Y cynnig**

#### Costau

3.32. Llywodraeth Cymru fyddai'n wynebu'r costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn, wrth bennu'r disgwyliad i awdurdodau lleol ddatblygu cofrestri tai hygyrch priodol ac effeithiol. Byddai angen i Lywodraeth Cymru greu fframwaith hefyd y gallai awdurdodau lleol ei fabwysiadu ar gyfer adolygu eu stoc tai hygyrch.

3.33. Mae'r costau i awdurdod tai lleol a landlordiaid cymdeithasol cofrestredig yn debygol o ddeillio o'r gwaith o bennu cwmpas a dylunio eu cofrestr eu hunain ac o waith ymgynghori â phartneriaid perthnasol. Wedi hynny, mae'n bosibl y bydd costau yn deillio o ddiweddarau seilwaith TGCH a chronfeydd data ac o wasanaethau gwybodaeth a chyngor. Byddem yn disgwyl i awdurdod tai lleol ymgymryd â'r gwaith hwn drwy gynnwys tenantiaid a'r rhai hynny sy'n debygol o wneud cais am dai cymdeithasol, gan gydnabod eu hanghenion a'u hamgylchiadau penodol.

<sup>34</sup> [allocation-of-accommodation-and-homelessness-guidance-for-local-authorities\\_1.pdf \(llyw.cymru\)](#)

<sup>35</sup> [housing-and-disabled-people-wales-hidden-crisis.pdf \(equalityhumanrights.com\)](#)

<sup>36</sup> [Addasiadau Tai | Archwilio Cymru](#)

<sup>37</sup> [Experiences-of-homelessness-Final-Version-PDF.pdf \(taipawb.org\)](#)

3.34. Gan fod gan y rhan fwyaf o awdurdodau lleol eu cofrestrai tai hygyrch eu hunain a pholisïau sy'n gysylltiedig â'u defnyddio, yn ogystal â pholisïau i ddiwallu anghenion pobl ag anableddau, mae'n bosibl y bydd costau cyfyngedig yn gysylltiedig â bodloni gofynion yr opsiwn arfaethedig. Rydym yn ceisio cael rhagor o fanylion am gostau datblygu cofrestr tai hygyrch i'w cynnwys yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol. Byddai ymarfer mwy cymhleth a sylweddol yn cynnwys adolygu llety hygyrch ac i ba raddau y mae'r adolygiadau hynny yn llywio cynlluniau datblygu awdurdod lleol a'i rwymedigaethau tuag at bobl ag anabledd, yn enwedig y rhai hynny sy'n ddigartref neu sy'n wynebu risg o ddod yn ddigartref. Byddai angen i'r adolygiad hwnnw sicrhau cydbwysedd priodol rhwng cartrefi hygyrch a chartrefi anghenion cyffredinol.

3.35. Nodir costau posibl adolygiad o ran amser staff yn Nhabl 9 isod. Fodd bynnag, gall y costau hyn amrywio gan ddibynnu ar aeddfedrwydd y gofrestr a'r camau dilynol posibl.

Tabl 9: Costau posibl sy'n gysylltiedig â chynnal adolygiad o lety hygyrch.

<b>Costau staff</b>	<b>Cyflog blynyddol ynghyd â chostau gweithredol (£)</b>	<b>Cost ddyddiol (£)</b>	<b>Diwrnodau sydd hangen eu</b>	<b>Cyfanswm (£)</b>
<b>Swyddog Gweithredol</b>	43,219	197	10	1,967
<b>Uwch-swyddog Gweithredol</b>	70,507	320	10	3,200
<b>Gradd 7</b>	90,165	409	5	2,045

#### Manteision

3.36. Mae cofrestrai tai hygyrch o fudd i landlordiaid a darpar denantiaid. Mae tenantiaid yn debygol o wynebu proses symlach ar gyfer gwneud cais, y byddant o bosibl yn ei hystyried hefyd yn decach na'r trefniadau presennol lle nad oes cofrestr tai hygyrch ar waith. Mae Cofrestrai Tai Hygyrch yn ei gwneud hi'n haws canfod llety sy'n addas ar gyfer anghenion unigol. Y fantais debygol i landlordiaid fydd gwerthfawrogiad cliriach o'r llety sy'n addas i ymgeiswyr ag anabledd, gan eu galluogi i ddatblygu cynlluniau tai mwy effeithiol i'r rhai hynny sy'n gwneud cais am dai cymdeithasol. Bydd lefelau uwch o foddhad ymhlith tenantiaid hefyd o fudd i'r ffordd y bydd landlordiaid yn gweithredu, a gallai cofrestr tai hygyrch wella eu heffeithlonrwydd wrth ddyrannu cartrefi.

**Pobl ag anghenion iechyd cymhleth, gan gynnwys salwch meddwl, camddefnyddio sylweddau a'r rhai sy'n gadael yr ysbyty.**

**Atal unigolion rhag cael eu rhyddhau o'r ysbyty a dod yn ddigartref**

**21. Bod deddfwriaeth yn nodi dyletswydd ar y cyd i wasanaethau iechyd a'r awdurdod tai lleol gydweithio i atal digartrefedd ar yr adeg y caiff yr unigolyn ei ryddhau o'r ysbyty.**

Opsiwn 21.1: busnes fel arfer

3.37. Mae data a gasglwyd ar yr aelwydydd a ganfuwyd sy'n gymwys, yn ddigartref yn amodol ar ddyletswydd i helpu i sicrhau llety interim yn ystod 2018-19 (y cyfnod cofnodi diweddaraf<sup>38</sup>), yn cofnodi'r rheswm dros golli'r cartref sefydlog diwethaf yn ôl y math o aelwyd.<sup>39</sup> Yn ystod y cyfnod hwn, nodwyd bod 282 o aelwydydd yn ddigartref ar ôl bod mewn sefydliad neu ofal (er enghraifft, ysbyty, cartref preswyl, y fyddin ac ati). Fodd bynnag, ni chaiff y data hyn eu dadansoddi er mwyn nodi achosion lle cafodd unigolion eu trin yn yr ysbyty a'u rhyddhau, gan ei gwneud hi'n anodd pennu nifer yr aelwydydd a fydd o bosibl yn gadael yr ysbyty ac y bydd angen cymorth digartrefedd arnynt ar unwaith.

3.38. Mae dyfyniad data, yn Nhabl 10, a ddarparwyd ar gyfer yr Aseiad Effaith Rheoleiddiol ar gyfer Strategaeth Iechyd a Gofal Digidol Cymru yn dangos lefelau presenoldeb a derbyniadau Adrannau Achosion Brys, yn cofnodi'r bobl y gwyddys eu bod yn unigolion 'heb gartref sefydlog' neu â statws tebyg. Rydym yn gobeithio mireinio'r data hyn i gynnwys pobl sy'n byw mewn lloches a llety dros dro ar gyfer y fersiwn ddiweddarach o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol, ond mae'r dyfyniad cychwynnol yn rhoi syniad o'r galw ar wasanaethau.

---

<sup>38</sup> Rhoddodd Llywodraeth Cymru y gorau i gasglu data o'r math hwn am gyfnod dros dro yn ystod y pandemig, ond mae'n bwriadu aildechrau'r gwaith hwn yn y dyfodol, er na chadarnhawyd dyddiad ar gyfer y gwaith hwn eto.

<sup>39</sup> [Aelwydydd a ganfuwyd sy'n gymwys, yn ddigartref yn amodol ar ddyletswydd i helpu i sicrhau yn ystod y flwyddyn. Y prif reswm dros golli'r cartref sefydlog diwethaf yn ôl y math o aelwyd \(Adran 73\) \(llyw.cymru\)](#)

Tabl 10: Lefelau presenoldeb a derbyniadau Adrannau Achosion Brys ar gyfer pobl ddigartref

Lefelau presenoldeb mewn Adrannau Achosion Brys ar gyfer pobl ddigartref yn ôl Bwrdd Iechyd		
	Cyfanswm lefelau presenoldeb mewn Adrannau Achosion Brys	Cyfanswm Derbyniadau i'r Ysbyty
Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Aneurin Bevan	377	59
Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr	374	52
Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Caerdydd a'r Fro	693	90
Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Cwm Taf Morgannwg	204	23
Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Hywel Dda	160	12
Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Bae Abertawe	154	22
<b>Cyfanswm</b>	<b>1962</b>	<b>258</b>

3.39. Mae'r gofynion gwasanaeth rhyddhau o'r ysbyty a ddatblygwyd yn ystod cyfnod y pandemig wedi'u nodi yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru i bartneriaid yn y sector iechyd, y sector gofal cymdeithasol, y trydydd sector a'r sector annibynnol.<sup>40</sup> Rhoddir ystyriaeth benodol i bobl sy'n ddigartref, a'r risgiau a wynebier ganddynt adeg eu rhyddhau a phwysigrwydd ymgysylltu â swyddogion yr awdurdod tai lleol. Fodd bynnag, gallai'r amrywiaeth o symptomau iechyd y gallai unigolyn eu profi olygu y gallai'r broses asesu ar gyfer ei ryddhau gynnwys ar y naill ben, asesiad cryno gan un aelod o staff yr ysbyty, i sefyllfa lle y bydd angen mewnbwn gan amrywiaeth o arbenigwyr, y gellid gofyn iddynt ddatblygu amrywiaeth o gynlluniau sy'n berthnasol i anghenion tai'r claf.

3.40. Nododd data rheoli a gofnodwyd ledled Cymru dros gyfnod o dri mis, o fis Ebrill i fis Mehefin 2023, ar gyfartaledd na lwyddwyd i ryddhau 14 o bobl o'r ysbyty gan eu bod yn ddigartref. Mae'r data a gofnodwyd ar yr unigolion hyn yn awgrymu efallai nad oes niferoedd sylweddol o bobl yn cael gwasanaethau mewn ysbyty heb gymorth i atal eu digartrefedd. Fodd bynnag, gall fod achosion lle y bydd unigolyn yn rhyddhau ei hun heb ymgysylltu â gwasanaethau'r awdurdod tai lleol.

3.41. Os bydd unigolyn yn cael ei ryddhau i sefyllfa lle y bydd yn ddigartref, gallai arwain at fwy o alw ar wasanaethau digartrefedd statudol ac achosion mynych tebygol o fynychu Adrannau Achosion Brys. Yn seiliedig ar y trefniadau presennol, mae cymorth yn debygol o gael ei roi drwy'r ddyletswydd rhyddhad, gan ddarparu llety dros dro i'r unigolyn hwnnw. Cyfrifwyd costau cysylltiedig o £2,274 fesul ymgeisydd ar gyfer y ddyletswydd rhyddhad, a fyddai'n dod i gyfanswm o £31,836 dros gyfnod o dri mis o'u cymhwyso at yr 14 o unigolion a oedd yn yr ysbyty rhwng mis Ebrill a mis Mehefin 2023, pe câi pob unigolyn ei ryddhau yn y fath fodd. Mae'r gost berthnasol yn debygol o ddeillio o ddiwrnodau ychwanegol

<sup>40</sup> [Gofynion gwasanaeth rhyddhau o'r ysbyty: COVID-19 | LLYW.CYMRU](#)

mewn gwely, er na fyddai hyn o bosibl yn cysylltu'n uniongyrchol ag arbedion arian parod gan fod y rhan fwyaf o gostau'r GIG yn sefydlog<sup>41</sup>. Wrth gwrs, mae'n debygol y bydd manteision ehangach yn gysylltiedig â rhyddhau pobl o'r ysbyty yn effeithlon.

## **Opsiwn 21.2: Y cynnig**

### **Costau**

3.42. Bydd y costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn cyfateb i'r rhai hynny a nodwyd yn Opsiwn 18.1, sy'n golygu ei bod hi'n anodd diffinio'r faich debygol ar hyn o bryd. Fodd bynnag, bydd y fantais hanfodol yn gysylltiedig ag osgoi sefyllfa lle y bydd pobl sydd wedi gwella o driniaeth feddygol yn dod yn ddigartref ar unwaith, o ystyried y niwed hysbys i iechyd sy'n gysylltiedig â chyfnodau o ddigartrefedd. Un cam hanfodol fydd sicrhau bod yr ysbyty yn cysylltu ag awdurdod tai lleol cyn gynted â phosibl, er mwyn gallu ystyried trefniadau atal digartrefedd fel rhan o'r trefniadau ar gyfer cynllunio'r broses ryddhau.

### **Manteision**

3.43. Mae'r elfen o'r opsiwn hwn sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdod tai lleol roi cymorth i unrhyw un y disgwylir iddo gael ei ryddhau o'r ysbyty yn ystod y chwe mis nesaf yr ystyrir ei fod dan fygythiad o ddigartrefedd, yn gysylltiedig â'r opsiwn sy'n ymwneud â'r ddyletswydd i ganfod ac atgyfeirio. Byddem yn disgwyl na fyddai llawer o gostau, os o gwbl, i staff yr ysbyty mewn perthynas ag atgyfeiriad o'r fath, ac y byddai'r effaith ddilynol ar gyfer awdurdod tai lleol yn arwain at yr un costau â'r costau yr eir iddynt wrth atal digartrefedd o dan ddyletswydd adran 66. Fel y nodwyd yn y Papur Gwyn, nid bwriad polisi'r cynigion hyn yw ei gwneud hi'n ofynnol i ysbytai "ddal" unigolion mewn gwely yn yr ysbyty. Byddwn yn profi'r cynigion hyn ymhellach ar y cyd â chydweithwyr iechyd er mwyn deall yr effeithiau tebygol ar gyfraddau rhyddhau a byddwn yn bwrw ati i sicrhau nad yw'r cynnig yn cyfrannu at achosion o oedi cyn rhyddhau cleifion.

---

<sup>41</sup> [Cwestiwn Ysgrifenedig - WQ88436 - Senedd Cymru \(senedd.cymru\)](#)

## Pobl sy'n rhan o'r System Cyfiawnder Troseddol

### Newidiadau i ddyletswyddau craidd

**22. Pan gaiff carcharor ei ddedfrydu i'r carchar am y tro cyntaf, dylid cynnal asesiad yn ystod y cam derbyn (yr adeg pan fydd yr unigolyn yn cyrraedd y carchar am y tro cyntaf) i benderfynu a yw'r carcharor yn debygol o golli unrhyw lety wrth fwrw ei ddedfryd o garchar ac, os felly, a yw hefyd yn debygol o golli ei eiddo ac a yw'n debygol o gael ei ryddhau, ac yn ddigartref, o fewn chwe mis**

#### Opsiw 22.1: busnes fel arfer

3.34. Ar hyn o bryd, caiff carcharorion eu sgrinio'n syth adeg eu derbyn (gan roi ffocws penodol ar ddiogelwch) ac yn dilyn hynny, cynhelir asesiad manylach 72 awr yn ddiweddarach a chaiff materion tai a digartrefedd eu hystyried yn ystod yr asesiad hwnnw. Gan ddibynnu ar yr ail asesiad, caiff gwybodaeth ei hanfon ymlaen at y tîm ailsefydlu. Os na chaiff gwybodaeth ei throsglwyddo i'r tîm ailsefydlu, gallai fod risg i lety ac eiddo carcharor. Gall colli'r ddau greu niwed a chostau sylweddol i'r unigolyn sydd yn y ddalfa.

3.35. Mae'r costau sy'n gysylltiedig ag asesu carcharor yn debygol o adlewyrchu'r costau a nodwyd o dan Gynnig 2 ynghyd â'r mesurau ataliol posibl, fel y'u costwyd o dan Gynnig 1.

3.36. Mae manteision y trefniadau presennol yn dibynnu ar ddilyn arferion da mewn ffordd gyson. Rydym ar ddeall nad yw hynny bob amser yn digwydd.

#### Opsiw 22.2: Y cynnig

##### Costau

3.37. Mae'r gost ychwanegol fwyaf sylweddol sy'n gysylltiedig â'r cynnig hwn yn ymwneud â'r newid arfer sydd ei angen i ddarparu swyddfeydd addas fel rhan o'r ystad ddiogel, er mwyn i staff awdurdodau tai lleol allu dod i mewn i'r swyddfeydd hynny'n ddiraffferth. Mae'n bosibl hefyd y bydd angen amser ychwanegol ar staff er mwyn hwyluso ymweliadau safle.

##### Manteision

3.38. Byddai manteision yr opsiwn hwn yn sylweddol, yn enwedig os bydd y camau gweithredu a gymerir adeg derbyn yn galluogi unigolyn sydd yn y ddalfa i gadw ei gartref presennol ac yn atal achos arall o ddigartrefedd. Mae'r manteision i unigolion hefyd yn sylweddol; drwy gydol ein gwaith ymgysylltu, rydym wedi clywed am gost emosiynol ac ariannol colli eiddo ystyrion.



**23. Pan fydd unigolyn dan fygythiad o ddigartrefedd o fewn chwe mis, dylai awdurdodau carchar wneud atgyfeiriad at yr awdurdod tai lleol a bydd dyletswydd atal ar yr awdurdod tai lleol**

**Opsiwn 23.1: busnes fel arfer**

3.39. Mae'r costau ar gyfer yr opsiwn hwn wedi'u hamlinellu yn y ddarpariaeth cymorth atal bresennol yng Nghynnig 1, y disgwylir iddo gael ei ddarparu o fewn cyfnod o 56 diwrnod. I swyddogion sy'n gweithio mewn carchardai, mae atgyfeiriad at awdurdod tai lleol yn debygol o arwain at y math o gost a nodir yng Nghynnig 9.

3.40. Mae'r trefniadau presennol yn berthnasol i ddarpariaethau Deddf Tai 2014. Mae opsiwn 23.2 (yr opsiwn a ffeirir) yn adlewyrchu'r angen am gydnawsedd â'r diwygiadau ehangach a gynigir yn y Papur Gwyn.

**Opsiwn 23.2: Y cynnig**

**Costau**

3.41. Gallai estyn y cyfnod lle gellir cynnal gwaith ataliol o 56 diwrnod i fwy na 180+ diwrnod (6 mis) arwain at gyfleoedd i ymgymryd â rhagor o weithgareddau yn ystod y cyfnod sydd ar gael. Fodd bynnag, rydym o'r farn ei bod hi'n debygol y bydd unrhyw gost ychwanegol yn isel iawn. Mae'n fwy tebygol y gellir cymryd camau mwy amserol ac effeithiol i helpu i atal digartrefedd o fewn cyfnod hwy o amser nag wrth geisio diwallu anghenion yr unigolyn, ac y bydd hynny'n arwain at arbedion i wasanaethau cyhoeddus. Dylai'r costau i awdurdodau carchar sy'n gysylltiedig â'r broses o atgyfeirio achos at awdurdod tai lleol fod yn isel iawn, fel yr amlinellwyd yng Nghynnig 9.

**24. Nodi'n glir mewn deddfwriaeth nad yw carcharorion yn ddigartref a bod carcharorion sydd o fewn chwe mis i gael eu rhyddhau dan fygythiad o ddigartrefedd.**

#### **Opsiwn 24.1: busnes fel arfer**

3.42. Mae costau a manteision y cynnig hwn yn debyg i gostau a manteision cynnig 23 wrth nodi costau canfod risgiau digartrefedd i unigolyn sydd yn y ddalfa ac ymateb iddynt.

#### **Opsiwn 24.2: Y cynnig**

Manteision

3.43. Ar ôl y cam derbyn, mae'r cynnig hwn yn rhoi eglurder i awdurdodau lleol a phartneriaid o ran pryd i ddechrau ymgysylltu ag unigolyn sydd yn y ddalfa sy'n ddigartref neu dan fygythiad o ddigartrefedd. Fel gyda chynnig 23, mae'r amserlen o chwe mis yn cynnig manteision sy'n gysylltiedig â gallu rhoi mesurau ataliol ar waith yn gynharach.

**25. Rydym yn cynnig na ddylid ystyried bod y rhai hynny sydd yn y ddalfa (boed ar remand, wedi'u hadalw neu'n bwrw dedfryd) yn bodloni'r meini prawf ar gyfer asesiad digartrefedd oni fyddant yn bodloni un o'r tri amod canlynol:**

- eu bod eisoes yn destun dyletswydd bresennol o dan Ddeddf Tai 2014;
- bod risg i'w llety presennol yn unol â'r diffiniad presennol (neu ddiffiniad diwygiedig); a/neu
- bod chwe mis (neu lai) cyn y byddant yn cael eu rhyddhau

#### **Opsiwn 25.1: busnes fel arfer**

3.44. Mae cyflwyno'r costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn heriol oherwydd deellir bod problemau y rhoddir gwybod amdanynt yn dod o ymyriadau nad ydynt bob amser yn cael eu gwneud yn ystod cyfnodau allweddol. Bydd y problemau yn amrywio o achos i achos, ond bydd achosion lle nad yw hyn yn digwydd yn arwain at gostau i'r awdurdodau tai lleol sy'n gysylltiedig â diwallu anghenion rhywun sydd wedi gadael y ddalfa ac sy'n ddigartref.

## **Opsiwn 25.2: Y cynnig**

### Costau

3.45. Nid yw'r cynnig hwn yn cynyddu nifer y bobl sy'n gadael y carchar sy'n gymwys i gael cymorth digartrefedd a thai ond mae'n rhoi cyfle i awdurdodau tai lleol ymgysylltu â'r rhai sy'n gadael y carchar ynghynt, gan sicrhau bod gweithgarwch atal yn cael yr effaith fwyaf posibl a chynyddu arbedion maint.

3.46. Nid yw'n bosibl nodi nifer y bobl sy'n gadael y ddalfa y gallai'r opsiwn hwn effeithio arnynt ond byddwn yn ceisio archwilio hyn gyda phartneriaid ar gyfer y fersiwn derfynol o'r asesiad hwn.

### **Unigolion sy'n gadael y carchar, atal a chysylltiad lleol**

**26. Fel rhan o'r asesiad cychwynnol o anghenion tai carcharor sy'n wynebu risg o ddigartrefedd, dylid caniatáu i'r awdurdod tai lleol gyfeirio'r ddyletswydd atal o dan gysylltiad lleol, er mwyn i'r ddyletswydd atal a'r brif ddyletswydd tai gael eu cyflawni gan yr un awdurdod tai lleol, yn hytrach na bod un awdurdod tai lleol yn cyflawni'r ddyletswydd atal ac yna'n cyfeirio'r brif ddyletswydd tai at awdurdod tai lleol arall.**

## **Opsiwn 26.1: busnes fel arfer**

3.47. Mae costau ar gyfer yr opsiwn hwn yn gysylltiedig â dyblygu gwaith asesu ac ymyriadau posibl gan awdurdodau tai lleol gwahanol wrth gyflawni dyletswyddau ataliol. Cyfrifir am y costau hynny yng Nghynnig 1. Gall yr aneffeithiolrwydd sy'n deillio o hynny effeithio ar y gwasanaethau ehangach a ddarperir gan awdurdod tai lleol.

## **Opsiwn 26.2: Y cynnig**

### Costau

3.48. Yn ein barn ni, ni fydd unrhyw gostau ychwanegol yn deillio o'r opsiwn hwn gan y dylai arwain at weithgarwch mwy penodol ar ran awdurdod tai lleol. Caiff y gwaith atal digartrefedd angenrheidiol ei wneud gan swyddogion yr awdurdod tai lleol sydd wedi'u lleoli yn y carchar, a fydd yn gweithredu ar ran yr awdurdod tai lleol 'cartref' gan ddiwallu anghenion yr unigolyn yn y ddalfa.

### Manteision

3.49. Heb y trefniant hwn, byddai angen i dîm tai a digartrefedd newydd reoli'r cymorth a gynigir. Dylai'r gwasanaeth mwy cyson a ddarperir gan y prif awdurdod tai lleol a mwy o berchenogaeth ohono wella canlyniadau i'r rhai yr effeithir arnynt.

## Rhyddhau'n gynnar

**27. Os bydd angen llety gan awdurdod tai lleol ar garcharor er mwyn iddo gael ei ryddhau yn gynnar, ar barôl neu ar fechniaeth, dylid ystyried bod y carcharor yn ddigartref ar y dyddiad rhyddhau'n gynnar.**

### Opsiwn 27.1: busnes fel arfer

3.50. Bydd y costau a allai ddeillio o'r oedi cyn dod o hyd i lety i unigolyn sy'n gymwys i gael ei ryddhau o'r ddalfa yn ôl y mathau o garchar sy'n bodoli ar hyn o bryd.<sup>42</sup> Er enghraifft, bydd cyfanswm y gwariant blynyddol ar adnoddau i garcharor mewn cyfleuster Hyfforddi ac Ailsefydlu categori C i Ddynion yn costio £40,391, o gymharu â £253,569 ar gyfer rhywun mewn cyfleuster i bobl ifanc (15-17 oed)<sup>43</sup> sy'n rhan o Sefydliad i Droseddwr Ifanc Gwrywaidd. Hyd yn oed ar y raddfa isaf, mae'r costau hyn yn dangos pwysigrwydd sicrhau llety yn effeithlon. Gallai methu â chydabod y potensial i unigolyn yn y ddalfa fod yn ddigartref pan gaiff ei ryddhau olygu bod angen iddo dreulio diwrnodau ychwanegol yn y ddalfa. Nid yw'r union ffigur yn hysbys ond rydym ar ddeall o dystiolaeth sy'n seiliedig ar ymarfer fod y sefyllfa hon yn codi'n rheolaidd.

### Opsiwn 27.2: Y cynnig

#### Costau

3.51. Mae costau'r opsiwn hwn i awdurdod tai lleol yn debygol o fod yn fach iawn, ac maent yn gysylltiedig â gweinyddu'r trefniadau hysbysu ar gyfer yr unigolyn yn y ddalfa. Bydd nodi llety priodol i unigolyn symud i mewn iddo ar ei ddyddiad rhyddhau yn her fwy sylweddol. Nid ydym wedi nodi unrhyw gostau ychwanegol sy'n gysylltiedig â gwasanaethau cyfiawnder troseddol ar hyn o bryd.

#### Manteision

3.52. Byddai manteision yr opsiwn hwn yn deillio o'r arbedion i wasanaethau carchardai a fyddai'n gallu rhyddhau pobl i lety sefydlog a diogel ar eu dyddiad rhyddhau'n gynnar. Bydd pob diwrnod o oedi cyn rhyddhau carcharor am nad oes llety ar gael yn arwain at gost ychwanegol i wasanaethau cyhoeddus. Felly, gallai'r opsiwn hwn sicrhau arbedion i wasanaethau carchardai (er bod hyn yn dibynnu ar argaeledd llety addas). Gallai'r defnydd o safleoedd cymeradwy, fel mannau aros i bobl sy'n gadael y ddalfa cyn iddynt ddychwelyd i fywyd arferol, hefyd gael

<sup>42</sup> Cyfleuster Hyfforddi categori B i Ddynion, cyfleuster Hyfforddi ac Ailsefydlu categori C i Ddynion, Cyfleuster caeedig i Fenywod; Cyfleuster gwasgaru i ddynion; Cyfleuster derbyn Menywod lleol a chyfleuster derbyn Dynion; Cyfleuster agored i Fenywod a chyfleuster agored i Ddynion; Sedydliad Troseddwr Ifanc caeedig i Ddynion (18-20 oed); Sefydliad Troseddwr Ifanc i bobl ifanc gwrywaidd (15-17 oed)

<sup>43</sup> [Data perfformiad carchardai 2021-2022 – GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

ei leihau os caiff llety ei sicrhau ymlaen llaw. Bydd y manteision i'r sawl sy'n gadael y ddalfa hefyd yn sylweddol ac mae'n debygol o gael ei ailsefydlu'n fwy llwyddiannus na phetai'n wynebu sefyllfa ansefydlog o ran llety.

## **Newid perthnasol mewn amgylchiadau**

**28. Rydym yn cynnig y dylid nodi'n glir fod unrhyw amser yn y ddalfa yn cael ei ystyried yn newid mewn amgylchiadau waeth pa mor hir y bydd unigolyn dan gadwad nac ychwaith a yw'n ymwneud ag adalw unigolyn i'r carchar.**

### **Opsiwn 28.1: busnes fel arfer**

3.53. Rydym ar ddeall nad yw amser yn y ddalfa bod amser yn cael ei dderbyn fel newid mewn amgylchiadau, sy'n arwain at wrthod asesiad a dyletswydd digartrefedd debygol i rai ymgeiswyr a fyddai fel arall yn ddigartref. Prin yw'r data sydd ar gael ar ba mor aml y mae sefyllfaoedd sy'n berthnasol i'r trefniadau presennol yn codi. Fodd bynnag, byddwn yn ystyried a ellid sefydlu sylfaen dystiolaeth fwy cadarn ar gyfer y fersiwn ddiweddarach o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

3.54. Mae unrhyw fantais a allai ddeillio o'r opsiwn hwn yn gyfyngedig i arbedion byrdymor, gyda chymorth yn cael ei wrthod. Fodd bynnag, bydd diffyg parhad o ran gwasanaeth a'r ffaith bod cymorth yn debygol o aildechrau yn y pen draw yn dileu'r manteision hynny.

### **Opsiwn 28.2: Y cynnig**

#### **Costau**

3.55. Rydym yn rhagweld y caiff unrhyw gostau ychwanegol sy'n deillio o'r cynnig hwn eu cwmpasu drwy'r beichiau ychwanegol sy'n gysylltiedig â diddymu'r profion Angen Blaenoriaethol a Bwriadoldeb. At hynny, gallai llai o ddyletswyddau gael eu cyflawni yn y lle cyntaf gan y bydd yr ymgeisydd yn gymwys i gael ei ailasesu, a fydd, mewn gwirionedd, yn arbed y costau sy'n gysylltiedig â gweinyddu'r broses o gyflawni dyletswydd a'r costau sy'n gysylltiedig â chynnal asesiad.

#### **Manteision**

3.56. Disgwylir i fanteision ddeillio o'r gwasanaeth gwell a ddarperir i'r unigolyn sy'n wynebu risg o ddigartrefedd a'i ymgysylltu â'r awdurdod tai lleol. Bydd gwasanaethau cyfiawnder troseddol hefyd yn cael budd o'r opsiwn hwn gan y bydd yn helpu i warantu bod cymorth a llety yn cael eu cynnig gan yr awdurdod tai lleol.

## Cyflawni dyletswydd

**29. Ni ddylai'r ddyletswydd sy'n ddyledus i unigolion sy'n cael eu hadalw i'r carchar neu eu dedfrydu i gyfnod yn y carchar tra byddant yn cael y ddyletswydd honno, ddod i ben yn awtomatig.**

### Opsiwn 29.1: busnes fel arfer

3.57. Prin yw'r data ar bobl y mae eu cymorth digartrefedd yn dod i ben am eu bod wedi cael eu hadalw i'r carchar neu eu dedfrydu i gyfnod yn y carchar. Fodd bynnag, byddwn yn ceisio nodi hyn ar gyfer y fersiwn o'r ddogfen hon sydd i'w chyhoeddi yn y dyfodol. Dengys tystiolaeth sy'n seiliedig ar ymarfer y gall yr adeg pryd mae unigolyn yn cael ei adalw i'r carchar neu ei ddedfrydu i gyfnod yn y carchar arwain yn rhy gyflym at gyflawni dyletswyddau, hyd yn oed ar gyfer arosiadau neu ddedfrydau byr.

3.58. Efallai y bydd yr unigolyn sy'n cael ei adalw i'r carchar neu ei ddedfrydu i gyfnod yn y carchar dal i wynebu risg o ddigartrefedd pan gaiff ei ryddhau ac mae atal ac aildechrau cymorth yn debygol o arwain at gostau tymor hwy os na ddeuir o hyd i arbedion maint yn y byrdymor. Mae hefyd yn peri risg y bydd unigolion yn ddigartref ac ar y stryd. Caiff y broblem hon ei gwaethygu yn achos pobl a allai gael eu hadalw i'r carchar sawl gwaith ond sy'n dal i wynebu risg o ddigartrefedd yn ystod y cyfnod hwnnw. Gallai sefyllfa lle mae cymorth yn aildechrau sawl gwaith hefyd fod yn niweidiol i'r unigolyn sy'n gorfod ymgysylltu â gwasanaethau. I wasanaethau cyfiawnder troseddol, gall ansicrwydd o ran y cymorth a gynigir i bobl sy'n cael rhoi yn y ddalfa olygu bod angen iddynt ddod i'r adwy nes i awdurdod tai lleol ailymgysylltu â'r ymgeisydd.

### Opsiwn 29.2: Y cynnig

#### Costau

3.59. Mae'r opsiwn hwn yn debyg i gynnig 28 o ran costau, gan y bydd yn sicrhau bod cymorth yn cael ei ddarparu am fwy o amser. Fodd bynnag, bydd y manteision yn deillio o barhad y cymorth hwnw ac o osgoi sefyllfa lle y bydd gwasanaethau cyfiawnder troseddol yn gorfod 'llenwi'r bwlch' nes i'r unigolyn yn y ddalfa ailymgysylltu ag awdurdod tai lleol pan gaiff ei ryddhau i gymdeithas unwaith eto.

#### Manteision

3.60. Bydd yr unigolyn yr effeithir arno yn cael budd o'r cymorth cyson a gynigir a dylai allu osgoi'r angen i ymgysylltu â swyddogion awdurdod tai lleol eto pan gaiff y risg o ddigartrefedd ei nodi.

**30. Ni fydd unrhyw un sy'n cael ei roi ar remand, ei ddedfrydu i gyfnod yn y carchar neu ei adalw i'r carchar yn ddarostyngedig i'r pwyntiau ynghylch cyflawni dyletswyddau yn adran 79(2) i (5) o Ddeddf Tai 2014, oni fydd yn bodloni'r amgylchiadau lle y dylai adran 79 fod yn gymwys.**

#### **Opsiwn 30.1: busnes fel arfer**

3.61. Mae costau sy'n gysylltiedig â'r trefniadau presennol wedi'u nodi mewn perthynas â'r arfer o ddod â chymorth digartrefedd i ben o dan amgylchiadau lle y gellir rhoi unigolyn yn y ddalfa am gyfnodau byr o amser, a all fod mor fyr â 24 awr. Unwaith eto mae'r sefyllfa hon yn debyg i'r hyn a nodir yng nghynigion 28 a 29, gydag asesiadau o unigolyn yn ailddechrau dim ond pan gaiff ei ryddhau o'r ddalfa, a fydd yn arwain, yn anochel, at gostau i'r awdurdod tai lleol. Mae costau ychwanegol i'r unigolyn os bydd y broses o ailymgysylltu yn aflwyddiannus, gan arwain at gylch o ddigartrefedd ar y stryd neu fyw mewn llety ansefydlog sy'n peri risg y bydd yn cyflawni troseddau pellach ac yn dychwelyd i'r carchar. Prin yw manteision yr opsiwn hwn ar wahân i arbedion byrdymor i awdurdod tai lleol, a gaiff eu dileu i raddau helaeth gan y costau tymor hwy.

#### **Opsiwn 30.2: Y cynnig**

##### Costau

3.62. Yn ein barn ni, mae ychydig o gostau yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn, a fyddai'n cael eu gwario ar drefniadau rheoli achosion nes i'r ymgeisydd gael ei ryddhau o'r ddalfa. Dylai trefniadau monitro fod yn llai dwys na mathau gweithredol o gymorth pan na fydd yr ymgeisydd yn y ddalfa. Byddwn yn ceisio nodi amcangyfrif cliriach o nifer y bobl y bydd y cynnig hwn yn effeithio arnynt er mwyn datblygu ffigurau mwyaf dibynadwy ar gyfer cost y fersiwn derfynol o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

##### Manteision

3.63. Bydd manteision yr opsiwn hwn yn adlewyrchu'r cymorth symlach a gynigir, y parheir i'w ddarparu drwy gydol y cyfnod yn y ddalfa, yn hytrach na chael ei ailddechrau ar ôl i unigolyn gael ei ryddhau o'r ddalfa, sy'n gofyn am ailasesu anghenion ac yn arwain at gost ychwanegol i'r awdurdod tai lleol. Nod y cymorth parhaus yw cadw llety lle y bo'n bosibl ac ysgogi gwaith atal rhagweithiol os na ellir cadw llety. .

**31. Pŵer newydd i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn perthynas â threfniadau cilyddol. Byddai'r cynnig hwn hefyd yn gofyn am newidiadau i gymhwysra i gael cysylltiad lleol; yn benodol ar gyfer rhywun a fyddai'n cael budd o amgylchedd newydd a lle y byddai'r risg y byddai'n aildroseddu neu'n dychwelyd at ymddygiadau negyddol yn cael ei lleihau.**

### **Opsiwn 31.1: busnes fel arfer**

3.64. Mae tystiolaeth sy'n seiliedig ar ymarfer wedi nodi'r heriau a wynebir gan rai unigolion sy'n ailintegreiddio mewn cymdeithas ar ôl cyfnodau yn y ddalfa pan fyddant yn dychwelyd i'w hwn gartrefi. Gall dechrau o'r newydd, gyda'r cymorth angenrheidiol mewn ardal arall, osgoi'r risgiau a allai fel arall fodoli a helpu unigolyn i osgoi dychwelyd at batrymau ymddwyn a allai arwain at ddigartrefedd ac, o bosibl, droseddoldeb. Mae'n anodd cael data dibynadwy ar nifer y bobl sy'n wynebu risg ond byddwn yn ystyried opsiynau a allai ddangos hyn ar gyfer y fersiwn derfynol o'r ddogfen hon.

3.65. Ar adegau, gall anghydfodau neu oedi godi rhwng awdurdodau tai lleol pan geisir symud unigolyn, a fyddai fel arall yn cael cymorth mewn un ardal, i ardal arall. Tra bydd cyd-drafodaethau yn mynd rhagddynt, bydd gwasanaethau cyfiawnder troseddol yn darparu lleoliadau byrdymor i unigolyn mewn safleoedd cymeradwy. Fodd bynnag, mae'r opsiwn hwn yn gostus ac mae'n peri oedi i'r broses o ailsefydlu'r unigolyn sy'n wynebu ansicrwydd o ran cynllunio ei ddyfodol. Prin yw manteision yr opsiwn hwn ar wahân i atal unigolyn â hanes o droseddu rhag cael cynnig cymorth mewn ardal newydd, yn seiliedig ar y canfyddiad ei fod yn fwy tebygol o gyflawni trosedd ac achosi problemau i'r gymuned honno.

### **Opsiwn 31.2: Y cynnig**

#### **Costau**

3.66. Yn y tymor hwy nid ydym yn rhagweld y bydd yr opsiwn hwn yn arwain at gostau ychwanegol am mai'r bwriad fydd sefydlu trefniadau cilyddol er mwyn cydbwysu costau cymorth rhwng ardaloedd awdurdodau tai lleol. Yn ystod cam cynnar y broses weithredu, mae'n bosibl y bydd rhai awdurdodau lleol yn talu mwy o'r costau nag eraill.

#### **Manteision**

3.67. Byddai manteision yr opsiwn hwn yn deillio o'i gwneud yn fwy tebygol y bydd unigolyn yn osgoi'r risgiau a allai arwain at achosion pellach o ddigartrefedd ac, o bosibl, droseddoldeb. Dylai sefydlu trefniadau effeithiol rhwng awdurdodau tai lleol leihau'r tebygolrwydd y bydd oedi, a welir ar hyn o bryd, pan gynhelir trafodaethau ynghylch pa mor briodol yw cynnig cymorth i unigolyn. Dylai proses fwy effeithlon leihau'r galw am safleoedd cymeradwy ac, yn ddelfrydol, alluogi'r unigolyn sy'n gadael y ddalfa i gael lle mewn tŷ anghenion cyffredinol neu lety digartrefedd.



**32. Nodi bod disgwyl i awdurdod lleol, os oes sefydliad diogel o fewn ei ffiniau, sicrhau y darperir gwasanaeth cynghori digonol i'r rhai sy'n rhan o'r system cyfiawnder oedolion a/neu ieuencid.**

**Opsiwn 32.1: busnes fel arfer**

3.68. Dengys amcangyfrifon cyfredol fod bron i 5,000 o garcharorion yn yr ystad ddiogel yng Nghymru<sup>44</sup>, ar gyfartaledd. Mae cyfran o'r unigolion hynny sy'n gadael y carchar yn wynebu risg o ddigartrefedd, er mai dim ond hyd at 2018-19 y mae data ar gael ar nifer yr aelwydydd o'r fath, y derbyniwyd eu bod yn ddigartref ac a gafodd gymorth yn unol â phwerau a ddarperir gan adrannau 66, 73 a 75 o Ddeddf Tai 2014.<sup>45</sup> Roedd y data hynny a'r costau cysylltiedig, a ddangosir yn Nhabl 11, yn dangos, o blith y rhai a gafodd gymorth o dan adran 66 (cyfanswm o 10,737), fod 216 yn unigolion sy'n gadael y carchar, o blith y rhai a gafodd gymorth o dan ddyletswydd adran 73 (cyfanswm o 11,715) fod 1,317 yn unigolion sy'n gadael y carchar ac o blith y rhai a gafodd gymorth o dan adran 75 (cyfanswm o 2,631) fod 174 yn unigolion sy'n gadael y carchar.

Tabl 11: Cost cymorth a ddarparwyd o dan Ddeddf Tai 2014 i unigolion sy'n gadael y carchar yn seiliedig ar amcangyfrifon 2018-19

<b>Cost fesul canlyniad</b>	<b>Nifer yr ymgeiswyr sy'n unigolion sy'n gadael y carchar</b>	<b>Cost</b>
£1,112 fesul ymgeisydd sy'n gymwys am gymorth yn unol â'r ddyletswydd atal (Adran 66)	216	£240,192
£2,274 fesul ymgeisydd cymwys, yn ddigartref yn amodol ar ddyletswydd i helpu i sicrhau (Adran 73)	1317	£2,994,858
£2,274 fesul ymgeisydd y gellid ei ystyried yn "gymwys, yn ddigartref, ag angen blaenoriaethol ac yn ddigartref yn anfwriadol" (Adran 75)	174	£395,676

<sup>44</sup> Nid oes unrhyw ystadegau cyhoeddus swyddogol ar gyfer nifer yr unigolion yng Nghymru sydd yn y carchar yn benodol (o gymharu â charcharion yn y carchar yng Nghymru), sydd i'w briodoli'n rhannol i natur gymhleth y broses o benderfynu yw beth carcharor Cymreig. Mae amcangyfrifon a gaiff eu llunio gan academyddion ym Mhrifysgol Caerdydd sy'n gofyn am ddata ar nifer y carchorion â chyfeiriad cartref yng Nghymru pan gânt eu derbyn i'r carchar yn darparu amcangyfrifon o 2019 ([Microsoft Word - Prison, Probation and Sentencing in Wales - 2019 Factfile.docx \(cardiff.ac.uk\)](#)). Amcangyfrifodd mai nifer gyfartalog y dynion o Gymru yn y carchar oedd 4,702 yn 2019 (tud. 22) ac mai'r ffigur cyfatebol ar gyfer menywod oedd 261 fel y nodir ar dudalen 68.

<sup>45</sup> Cyfanswm yr aelwydydd a gafodd gymorth yn 2018-19, yn unol â'r dyletswyddau o dan Ddeddf Tai 2014 oedd 14,160

3.69. Byddwn yn ceisio cael amcangyfrifon mwy dibynadwy ar gyfer y fersiwn ddiweddarach o'r ddogfen hon, ond fel amcangyfrif procsi cychwynnol, mae cymharu nifer hanesyddol (2018-19) yr unigolion sy'n gadael y carchar â'r boblogaeth gyfredol yn awgrymu y gall 4.3% gael cymorth o dan adran 66, 26% o dan adran 73 a 3.5% o dan adran 75, a ddangosir yn Nhabl 12.

Tabl 12: Poblogaeth gyfartalog carchardai yng Nghymru yn ôl sefydliad yn 2021-22 a'r nifer a all gael cymorth drwy Ddeddf Tai 2014 yn seiliedig ar amcangyfrifon 2018-19<sup>46</sup>

Enw'r sefydliad	Poblogaeth Gyfartalog	A66 (4.3% o'r boblogaeth)	A73 (26% o'r boblogaeth)	A75 (3.5% o'r boblogaeth)
Caerdydd	694	30	180	24
Abertawe	340	15	88	12
Berwyn	1,802	77	469	63
Parc	1,614	69	420	56
Brynbuga/Prescoed	463	20	120	16
Cyfansymiau	4913	211	1277	172

## Opsiwn 32.2: Y cynnig

### Costau

3.70. Bydd angen mireinio costau'r opsiwn hwn ymhellach yn seiliedig ar gaslu data mwy dibynadwy nag sydd ar gael ar hyn o bryd. Fodd bynnag, rydym o'r farn bod galw credadwy am gymorth sydd ei angen ar garcharorion cyn iddynt adael y ddalfa, o ystyried y nifer sy'n ceisio cymorth wedyn ar ôl iddynt adael y carchar.

### Manteision

3.71. Gallai'r ymyriad priodol drwy ddarparu cymorth ataliol osgoi galw dilynol drwy'r dyletswyddau interim a'r prif ddyletswyddau presennol a gynigir gan adrannau 73 a 75 o Ddeddf Tai 2014. Er y gallai'r costau allweddol fod yn rhai lleol i'r ardaloedd lle mae'r carchardai wedi'u lleoli, mae'n debygol y bydd arbedion ehangach yn deillio o ddarparu cymorth effeithiol tra bydd pobl yn y ddalfa.

<sup>46</sup> [Data perfformiad carchardai 2021-2022 – GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

## Cadw llety

**33. Darparu bod ystyriaeth yn cael ei rhoi i bu'n a ellid cynnig llety i garcharor o dan y ddyletswydd atal, er mwyn iddo fod ar gael pan gaiff ei ryddhau, naill ai o dan gontract meddiannaeth neu ar sail fwy anffurfiol (llety gyda theulu neu ffrindiau).**

### Opsiwn 33.1: busnes fel arfer

3.72. Mae costau a amlinellir yng nghynnig 32 yn dangos y galw posibl am lety yn seiliedig ar y rhai sydd wedi cael cymorth digartrefedd fel nodwedd ar y tair prif ddyletswydd, er ein bod yn cydnabod y bydd oedran y data cyfredol yn effeithio ar eu dibynadwyedd. Caiff y cymorth hwn ei gynnig i'r ymgeisydd yn agosach at adeg argyfwng, ar ôl iddo adael y ddalfa, yn hytrach nag ar adeg ymyrryd fwy priodol. Mae canlyniad llai cadarnhaol yn debygol, felly, os bydd oedi cyn cynnal yr ymyriad hwnnw.

3.73. Mae manteision parhau â'r trefniadau presennol yn yr opsiwn hwn yn adlewyrchu'r ffaith y gallai awdurdod tai lleol fod yn ansicr ynghylch cynnig llety ymlaen llaw. Byddai hyn yn cydnabod bod anghenion yr ymgeisydd yn ansicr, o'u mesur yn erbyn y galw aciwt am lety a welir ar hyn o bryd ymhlith pobl sy'n ddigartref yn ogystal â'r rhai sydd ag angen cyffredinol am dai.

### Opsiwn 33.2: Y cynnig

#### Costau

3.74. Yn ein barn ni, ni fydd yr opsiwn hwn yn creu baich ychwanegol am ei fod yn adlewyrchu'r ffaith y caiff cymorth ei ddarparu (ac y bydd y costau cysylltiedig yn codi) yn gynharach nag a allai ddigwydd fel arall. Rydym yn cydnabod na all awdurdodau lleol ddal eiddo am gyfnodau hir o amser, o ystyried y pwysau ar y cyflenwad tai. Rydym yn rhagweld y bydd manteision yn deillio o wneud trefniadau ymlaen llaw i gefnogi'r broses o bontio o fod yn y ddalfa i fywyd y tu allan iddi, a ddylai helpu i leihau'r tebygolrwydd o ddigartrefedd a throseddoldeb.

#### Cadw eiddo

**34. Diwygio Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 er mwyn sicrhau bod cadw eiddo wedi'i gynnwys fel rhan o'r camau rhesymol y mae angen eu cymryd o dan Ran 11 o'r Ddeddf honno**

### Opsiwn 34.1: busnes fel arfer

3.75. Wrth gyflawni ei swyddogaethau digartrefedd, mae adran 93 o Ddeddf Tai 2014 yn darparu bod awdurdod tai lleol yn gyfrifol am atal eiddo ymgeisydd rhag cael ei golli neu gymryd camau i liniaru difrod posibl. Cyfrifir am y costau hyn yn yr amcangyfrifon ehangach a amlinellir

yng nghynnig 1 ond ar hyn o bryd nid oes gennym fanylion trefniadau storio y bydd eu hangen ar awdurdod tai lleol. Byddwn yn ceisio cael y wybodaeth hon ar gyfer y fersiwn derfynol o'r ddogfen hon.

### **Opsiwn 34.2: Y cynnig**

Costau

3.76. Yn ein barn ni, ni fydd unrhyw gostau newydd yn deillio o'r opsiwn hwn ond yn hytrach awdurdod gwasanaethau cymdeithasol a fydd yn mynd i'r costau perthnasol yn hytrach na rhai awdurdod tai lleol. Mae manteision yn debygol o ddeillio o'r opsiwn hwn o ran alinio cyfrifoldeb am gadw eiddo yn fwy priodol â rhyngweithio tebygol yr unigolyn â gwasanaethau. Ar yr adeg hon, mae'n debygol y bydd awdurdod gwasanaethau cymdeithasol yn ymgysylltu mewn ffordd fwy gweithredol â'r unigolyn nag awdurdod tai lleol. Mae angen inni ymgysylltu ymhellach â gwasanaethau cymdeithasol er mwyn deall y goblygiadau tebygol.

### **Pobl Ifanc**

**34. Ar gyfer pobl ifanc sy'n gadael yr ystad ddiogel, rydym yn cynnig y dylai deddfwriaeth a chanllawiau nodi'n glir mai'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am bobl ifanc 16-17 oed, y disgwylir iddynt gael eu rhyddhau o'r system cyfiawnder ieuenctid, a hynny fel rhan o'i gyfrifoldeb rhianta corfforaethol.**

### **Opsiwn 35.1: busnes fel arfer**

3.77. Ar gyfer fersiynau dilynol o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol, byddwn yn ceisio darparu amcangyfrifon o'r galw gwirioneddol am wasanaethau o ran nifer y bobl ifanc 16-17 oed y gall fod angen cymorth arnynt. Fodd bynnag, dengys y data diweddaraf a gyhoeddwyd gennym, yn 2022-23, fod pobl ifanc 16-17 oed wedi'u rhoi mewn llety gwely a brechwast dros dro o dan y ddeddfwriaeth Digartrefedd gyfredol ar 75 o achlysuron ac o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant ar 36 o achlysuron. Fel gyda chynnig 17, mae'r baich presennol sydd ar awdurdod tai lleol yn debygol o fod yn gysylltiedig â chost llety dros dro â chymorth i bobl ifanc (yn seiliedig ar gyllid y Grant Cymorth Tai sy'n cyfateb i £13,254) a chost darparu gwasanaethau yn barhaus. Drwy'r fersiwn nesaf o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn byddwn yn ceisio nodi data er mwyn helpu i nodi pa faich ychwanegol y gallai'r cynnig hwn ei osod ar yr awdurdod lleol. Rydym yn deall y bydd llawer o'r grŵp hwn eisoes yn cael gofal a chymorth ond efallai nad yw hyn yn wir yn achos pob person ifanc 16-17 oed sy'n gadael y system cyfiawnder ieuenctid.

## **Opsiwn 35.2: Y cynnig**

### Costau

3.78. Rydym yn disgwyl costau uwch i wasanaethau cyhoeddus yng Nghymru o ganlyniad i'r cynnig hwn gan mai nod ein polisi yw sicrhau bod pob person ifanc 16-17 oed sy'n gadael yr ystad ddiogel ac sy'n wynebu risg o ddigartrefedd yn cael cymorth fel rhan o gyfrifoldeb rhianta corfforaethol Llywodraeth Cymru. Gallai costau posibl fod yn debyg i'r rhai y mae awdurdod tai lleol yn mynd iddynt. Fel gyda chynnig 17, nid oes gennym yr union fanylion am nifer y bobl y bydd yr opsiwn hwn yn effeithio arnynt na chostau penodol llety a ariennir gan y gwasanaethau cymdeithasol. Byddwn yn ceisio nodi amrywiaeth o fathau o lety a allai fod yn berthnasol.

### Manteision

3.79. Mae manteision yr opsiwn hwn yn debygol o arwain at letya pobl ifanc mewn llety mwy addas, sy'n fwy perthnasol i'w hamgylchiadau na'r mathau anghenion cyffredinol o lety a ddarperir gan awdurdod tai lleol. Dylai hyn wella canlyniadau i'r unigolion yr effeithir arnynt, gan ei gwneud yn fwy tebygol bod digartrefedd yn beth prin a byrhoedlog nad yw'n aiddigwydd.

**36. Dylai pobl ifanc mewn llety cadw ieuenctid, sydd neu a oedd yn unigolion rhwng 18 a 21 oed sy'n gadael gofal (neu rhwng 18 a 24 oed os ydynt mewn addysg neu hyfforddiant) hefyd gael budd o drefniadau cydweithio rhwng y gwasanaethau cymdeithasol a'r awdurdod tai lleol i ddarparu cymorth a llety.**

### **Opsiwn 36.1: busnes fel arfer**

3.80. Yn ein barn ni, mae'r dadansoddiad o'r costau a'r manteision yn adlewyrchu'r rhai ar gyfer cynnig 35.

### **Opsiwn 36.2: Y cynnig**

3.81. Yn ein barn ni, mae'r dadansoddiad o'r costau a'r manteision yn adlewyrchu'r rhai ar gyfer cynnig 35.

## 4. Y gallu i gael llety

### Addasrwydd a Llety Dros Dro

Caiff safon sylfaenol pob math o lety ei gwella.

#### 37. Sicrhau bod llety â pheryglon Categori 1 yn anaddas bob amser

##### Opsiwn 37.1: busnes fel arfer

4.1. dan Reoliadau Rhentu Cartrefi (Ffitrwydd Annedd i Bobl Fyw Ynddi) (Cymru) 2022 ["Rheoliadau 2022"] mae'n ofynnol i bob landlord sicrhau bod yr annedd a osodir ganddo yn ffit i bobl fyw ynddi yn unol ag adran 94(1), 94(2)(b) a 94(3) o Ddeddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016, drwy gyfeirio at nifer o faterion ac amgylchiadau sy'n adlewyrchu'n fras y 29 o faterion ac amgylchiadau a nodir yn y System Mesur Iechyd a Diogelwch ar gyfer Tai a dyletswyddau ychwanegol penodol. Mae'r Rheoliadau hynny wedi bod mewn grym ers 1 Rhagfyr 2022 a byddant yn arwain at broses o wella llety rhent ledled Cymru.

4.2. Ystyrioddd yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol cysylltiedig ar gyfer Rheoliadau 2022 y dystiolaeth ddiweddaraf a oedd ar gael ar nifer y peryglon Categori 1 a nodwyd yn Arolwg Cyflwr Tai Cymru 2017-18 (y ffynhonnell ddata ddiweddaraf sy'n asesu'r peryglon HHSRS sy'n bresennol ar draws pob deiliadaeth yng Nghymru) er mwyn amcangyfrif yr effaith y gallai mabwysiadu'r dull gweithredu a oedd wedi'i nodi yn y Rheoliadau arfaethedig (bryd hynny)<sup>47</sup>, a nodir yn Nhabl 13 a Thabl 14.

Tabl 13: Peryglon Categori 1 yn ôl deiliadaeth, Cymru, 2017-18

Nifer	Deiliadaeth		
	Eiddo i berchen-feddiannwyr	Tai cymdeithasol	Rhentu preifat
0 perygl Categori 1	745,000	221,000	137,000
1 perygl Categori 1	179,000	13,000	32,000
Cyfanswm	924,000	238,000	180,000

<sup>47</sup> [Memorandwm Esboniadol/Canllawiau ar Asesiadau Effaith Rheoleiddiol \(senedd.wales\)](#)

Tabl 14: Costau i wneud anheddau yn ddiogel ar gyfer 26 o beryglon HHSRS ar gyfer y sector rhentu, Cymru, 2017-2018<sup>48</sup>

	Tai cymdeithasol	Rhentu preifat	Cyfanswm
Costau (£)	31,000,000	92,000,000	123,000,000

4.3. Bydd Arolwg Cyflwr Tai Cymru yn adlewyrchu mathau o lety dros dro, ond yn seiliedig ar ddata rheoli misol cyfredol, mae amrywiaeth ehangach o lety yn cael ei ddefnyddio<sup>49</sup>. Mae llety gwely a brecwast, gwestai a hosteli yn cyfrif am 50% o'r llety dros sy'n cael ei ddefnyddio ar hyn o bryd, nad ydynt yn cael ei ystyried gan yr Arolwg sy'n golygu ei bod yn anodd mesur eu hansawdd. O gofio eu defnydd masnachol blaenorol, gall gwneud gwelliannau fod yn heriol hefyd, yn enwedig am fod Llywodraeth Cymru yn awyddus i leihau'r defnydd o'r mathau hyn o lety, er mwyn blaenoriaethu mathau mwy sefydlog o gartref.

### Opsiw 37.2: Y cynnig

Costau

4.4. Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar gyfer Rheoliadau 2022 yn nodi'r costau a'r manteision sy'n gysylltiedig â mesurau ataliol fel gosod systemau larymau tân, synwryddion carbon monocsid a gofynion o ran cynnal profion diogelwch trydanol. Caiff y rhain, ynghyd â gwelliannau eraill, eu cyflawni o ganlyniad i Reoliadau 2022, sy'n golygu ei bod yn anodd priodoli cost i'r cynnig er mwyn sicrhau bod Peryglon Categori 1 yn cael eu gwneud yn anaddas mewn mathau o lety dros dro.

4.5. Mae costau ychwanegol yn debygol o godi o'r rhaglen ehangach, sy'n ceisio lleihau'r defnydd o lety gwely a brecwast, gwestai a hosteli drwy roi'r rhaglen ailgartrefu cyflym ar waith. Fodd bynnag, byddwn yn ceisio cael amcangyfrifon mwy dibynadwy ar gyfer y fersiwn ddiweddarach o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

## 38. Gwahardd lleoedd cysgu a rennir

### Opsiw 38.1: busnes fel arfer

4.6. Fel y nodir yn y Papur Gwyn, rydym yn gobeithio bod defnyddio trefniadau cysgu a rennir yn beth prin, sy'n golygu ei bod yn anodd dod o hyd i ddull dibynadwy o gyfrifo costau manwl gywir i awdurdodau tai lleol a'u partneriaid. Yn ein barn ni, mae'r gost ariannol yn debygol o fod yn fach iawn ar hyn o bryd.

4.7. Er bod defnyddio lleoedd cysgu a rennir yn beth anarferol, mae Llywodraeth Cymru o'r farn bod defnyddio lleoedd o'r fath yn anghydnaws

<sup>48</sup>Aseswyd 26 o'r 29 o Beryglon yn yr arolwg hwn. Ni chafodd asbestos (ac MMF), Bioladdwyr na chyfansoddion organig anweddol eu hasesu.

<sup>49</sup> Mae hyn yn cynnwys llety gwely a brecwast a gwestai, parciau carafannau neu lety gwyliau tebyg, hosteli (gan gynnwys canolfannau derbyn ac unedau brys), lloches i Fenywod – ynghyd â llety yn y sector preifat a stoc landlordiaid cymdeithasol cofrestredig

ag un o'r egwyddorion cyffredinol sy'n sail i'r diwygiadau arfaethedig, sef hwyluso'r gwaith o ddarparu gwasanaethau sy'n ystyriol o drawma ac yn canolbwyntio ar yr unigolyn.

### **Opsiwn 38.2: Y cynnig**

Costau

4.8. Rydym yn disgwyl cynnydd bach mewn costau i awdurdodau tai lleol er mwyn sicrhau nad oes angen lleoedd cysgu a rennir, oherwydd y defnydd anfyndych a wneir o lety o'r fath ar hyn o bryd. Fodd bynnag, byddwn yn ceisio casglu data gwell am y math hwn o lety, yn enwedig yn ystod y gaeaf sydd i ddod pan allai'r defnydd a wneir ohono gynyddu.

Manteision

4.9. Caiff y manteision eu mesur drwy'r dull o drin pobl sy'n byw mewn llety dros dro sy'n fwy ystyriol o drawma ac yn canolbwyntio mwy ar yr unigolyn, a fydd yn eu helpu i ddod dros gyfnod o ddiartrefedd

### **39. Defnyddio'r un safonau ar gyfer llety sy'n eiddo preifat a llety sy'n eiddo i awdurdod tai lleol/landlord cymdeithasol cofrestredig neu lety a reolir nad yw'n hunangynhwysol**

**Rydym yn cynnig y dylid diddymu eithriadau yn y gyfraith sy'n darparu y bydd llety nad yw'n cyrraedd y safon uwch yn addas am hyd at chwe wythnos os yw'r llety'n eiddo i awdurdod tai lleol neu landlord cymdeithasol cofrestredig neu'n cael ei reoli ganddo. Dylai'r un safonau fod yn gymwys ar gyfer llety sy'n eiddo preifat a llety sy'n eiddo i awdurdod tai lleol/landlord cymdeithasol cofrestredig neu lety a reolir nad yw'n hunangynhwysol.**

### **Opsiwn 39.1: Busnes fel arfer**

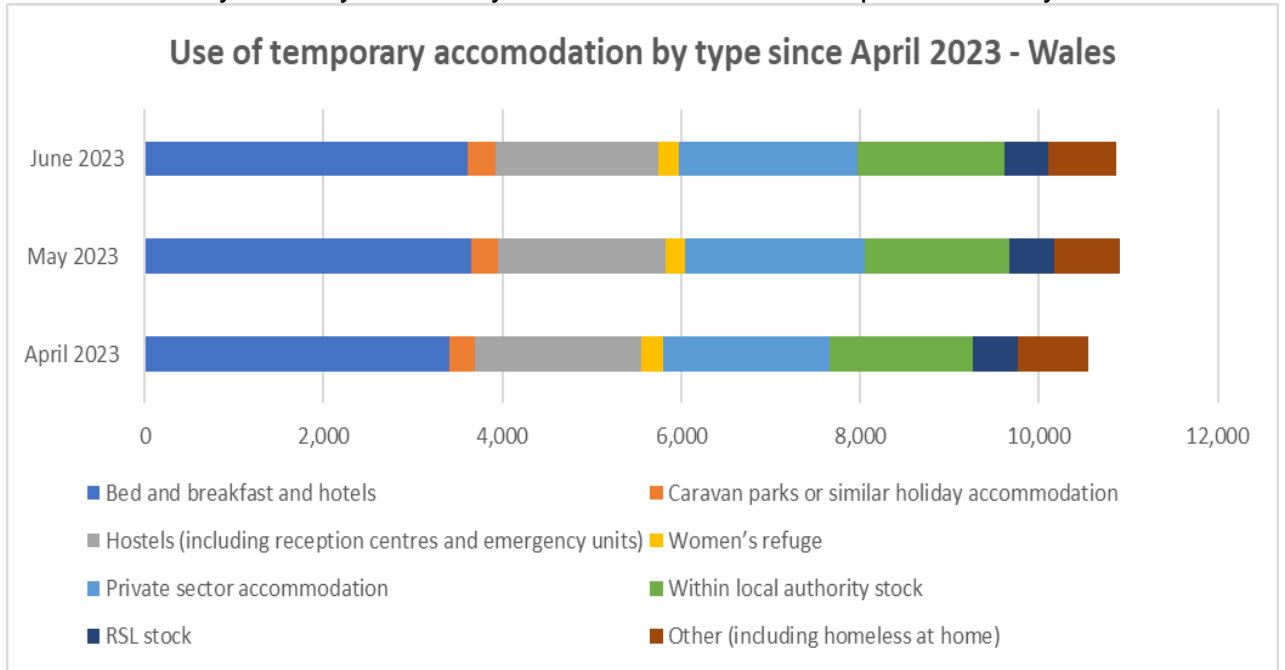
4.10. Mae'r Papur Gwyn yn amlinellu'r ffactorau y mae'n rhaid i awdurdod tai lleol eu hystyried mewn perthynas â Gorchymyn Digartrefedd (Addasrwydd Llety) (Cymru) 2015 ("y Gorchymyn Addasrwydd") yng nghyd-destun tai a ddarperir i landlordiaid cymdeithasol yn hytrach na'r rhai yn y sector rhentu preifat.

4.11. Cyn i'r dull 'neb heb help' gael ei fabwysiadu, deïllir bod defnyddio llety anaddas yn beth cymharol anghyffredin. Yn y gorffennol defnyddiwyd llety gwely a brechwast a mathau tebyg o lety o ansawdd is fel ateb byrdymor i bwysau ar wasanaethau. Fodd bynnag, mae'r rhain bellach yn cyfrif am gyfran sylweddol o'r stoc digartrefedd fel y dangosir yn Siart 1, a ddatblygwyd gan ddefnyddio data rheoli a gafwyd gan Lywodraeth Cymru.<sup>50</sup>

<sup>50</sup> Mae gwendidau yn gysylltiedig â'r data a gyflwynir yn y Siart hon o ran sicrwydd ystadegol a thangofnodi'r defnydd o lety a pheidio â'i gofnodi. Dylai ystyriaeth a roddir i'r siart fod yn gyfyngedig i'r ffordd y mae'n dangos tueddiadau cyffredinol.



Siart 1: Y defnydd o lety dros dro yn ôl math ers mis Ebrill April 2023 – Cymru



4.12. Mae Cynnig 6 yn amlinellu rhai o'r costau sy'n gysylltiedig â defnyddio llety dros dro, gyda chynnig 41 yn dangos y costau sy'n gysylltiedig â gwella ansawdd llety drwy'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Llety Dros Dro. Daw dull arall o wella safonau tai yn y sector tai cymdeithasol drwy Safon Ansawdd Tai Cymru (SATC), lle y disgwylir i landlordiaid cymdeithasol asesu a gwneud gwelliannau angenrheidiol yn unol â'r canllawiau.<sup>51</sup> Er mwyn ategu'r gwelliant hwn, yn 2023-24, mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu darparu, drwy gyllid lwfans atgyweiriadau mawr, fwy na £60m i landlordiaid awdurdodau lleol a bron i £44m drwy gyllid bwch taliadau gwaddoli i Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig. Er eu bod yn wahanol i fathau dros dro o lety, mae'r costau hyn yn dangos y cyllid sydd ei angen i gynnal stociau penodol o dai.

### Opsion 39.2: Y cynnig

#### Costau

4.13. Mae darparu amcangyfrif o gostau ar gyfer y cynnig hwn yn heriol ar hyn o bryd nes y bydd gennym ddarlun cliriach o ansawdd llety dros dro, ynghyd â'r gwelliannau angenrheidiol y gallai fod angen eu gwneud. Mae rhywfaint o waith wedi'i wneud i ddadansoddi'r manteision a fydd yn deillio o sicrhau bod llety yn ffit i bobl fyw ynddo, yng nghyd-destun hawl i dai digonol.<sup>52</sup> Fodd bynnag, mae'n anodd ymestyn y gwaith hwnnw i gynnwys yr opsiwn hwn, yn enwedig er mwyn ystyried amrywioldeb posibl llety rhent preifat a pha mor anaml y caiff ei asesu o gymharu â thai cymdeithasol. Bydd nifer y bobl mewn llety dros dro yn rhoi rhyw syniad

<sup>51</sup> [welsh-housing-quality-standards-guidance-for-social-landlords.pdf \(llyw.cymru\)](#)

<sup>52</sup> [cba-alma-economics-back-the-bill-final-phase-2-report-eng.pdf \(cih.org\)](#)

o'r eiddo yr effeithir arno, ond ni allwn fod yn siŵr faint o eiddo fydd yn methu â chyrraedd safon uwch addasrwydd.

4.14. Byddwn yn ceisio cael tystiolaeth fwy dibynadwy ar gyfer y fersiwn o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol a gyhoeddir yn y dyfodol er mwyn meithrin gwell dealltwriaeth o nifer yr eiddo y mae'r opsiwn hwn yn debygol o effeithio arno. Efallai y bydd angen ystyried hefyd sut mae'r cynnig yn cysylltu â Deddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016 neu'n effeithio arni.

#### **40. Sicrhau nad yw lleoli unigolion mewn llety gorlawn byth yn addas ar adeg cyflawni'r brif ddyletswydd tai.**

##### **Opsiwn 40.1: busnes fel arfer**

4.15. Fel gyda'r defnydd o leoedd a rennir yng nghynnig 39, nid oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw ddull dibynadwy o fesur y defnydd o lety gorlawn gan awdurdodau tai lleol yng Nghymru. Mae hyn yn golygu ei bod yn anodd amcangyfrif cost yr arfer hon. Gallai fod arbedion posibl i awdurdod tai lleol drwy ddibynnu ar lety sy'n rhy fach i ddiwallu anghenion yr unigolyn neu, yn fwy tebygol, aelwyd.

4.16. Sefydlwyd y Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Tai Dros Dro yn 2022 er mwyn darparu rhagor o lety tymor hwy o ansawdd da yn gyflym mewn ymateb i'r pwysau cynyddol ar lety dros dro, gan gynnwys y pwysau a grëwyd gan y rhyfel yn Wcráin. Mae'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Llety Dros Dro wedi cefnogi amrywiaeth o atebion llety, gan gynnwys gweithredu'n gyflym er mwyn sicrhau bod eiddo gwag neu segur na fyddai fel arall yn cael ei ailosod yn cael ei ddefnyddio eto, ailfodelu eiddo presennol, addasu adeiladau, gwaith dymchwel ac adeiladu newydd a llety modiwlwr. Yn 2022-23, darparwyd £76.4m drwy gyllid cysylltiedig â'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Llety Dros Dro i ddarparu 936 o gartrefi ychwanegol er mwyn lleihau'r pwysau ar lety dros dro. Bydd 562 o'r cartrefi hyn yn cyfrannu at gyflawni'r targed o ddarparu 20,000 o gartrefi fforddiadwy i'w rhentu.

4.17. Mae'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Tai Dros Dro wedi defnyddio dull ymarferol o ymdrin â datblygiadau, gan fabwysiadu ystod hierarchaidd o safonau, ac mae safon ofynnol newydd wedi'i datblygu ar gyfer y Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Tai Dros Dro er mwyn ei gwneud yn bosibl i fwy o ddewis o ran opsiynau llety gael ei ddarparu'n gyflym. Wrth gydbwysu'r angen i ymateb yn gyflym er mwyn mynd i'r afael â phwysau ar dai, i ddechrau mae'n bosibl na fydd cartrefi yn hunangynhwysol nac yn cyrraedd safonau tai cymdeithasol (Gofynion Ansawdd Dylunio Cymru 2021/SATC). Lle y bydd hyn yn digwydd, bydd yn ofynnol i landlordiaid cymdeithasol ddangos bod y llety yn cyrraedd safonau gofynnol, a nodir mewn canllawiau, a mynd ati i ailfodelu'r cartref er mwyn cyrraedd o leiaf SATC o fewn 10 mlynedd a, lle y bo'n bosibl, Ofynion Ansawdd Dylunio Cymru 2021.

## Opsiwn 40.2: Y cynnig

4.18. Mae'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Llety Dros Dro yn un math o ddatblygiad sy'n helpu awdurdod tai lleol i gyflawni'r nod o gyfyngu ar y defnydd o dai annigonol, gorlawn. Byddwn yn ystyried a oes dulliau priodol eraill o fesur cost ar gyfer yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol dilynol.

### 41. Gwahardd y defnydd o lety dros dro heb gymorth i bobl ifanc.

#### Opsiwn 41.1: busnes fel arfer

4.19. Dangosodd data rheoli misol, ym mis Mai 2023, fod 5,830 o bobl yn byw mewn mathau o lety dros dro, y mae'n bosibl nad yw rhai ohonynt yn cael cymorth gan awdurdod tai lleol.<sup>53</sup> O'r cyfanswm hwnnw, nifer y plant dibynnol dan 16 oed oedd 1,357. Ar hyn o bryd, nid oes data ar gael ar bobl ifanc hyd at 25 oed, a all gael eu lletya drwy'r trefniadau hyn, sy'n golygu ei bod yn anodd asesu'r galw am wasanaethau.

#### Opsiwn 41.2: Y cynnig

Costau

4.20. Mae Llywodraeth Cymru yn cyfrannu at gostau mathau o lety dros dro â chymorth a ddarperir gan awdurdodau tai lleol, fel y'u nodir yn Nhabl 15.

Tabl 15: Cyllid y Grant Cymorth Tai i brosiectau llety

Math o Brosiect	Dadansoddiad o'r Math o Brosiect	Unedau Cleientiaid (niferoedd)	Gwariant yn erbyn y Math o Brosiect (£)	Gwariant fesul Uned (£)
Llety Dros Dro â Chymorth	Pobl ifanc	1,071	14,195,300	13,254

4.21. Dyma'r math o lety yr hoffem weld awdurdod tai lleol yn dibynnu arno wrth ddarparu cymorth digartrefedd i bobl ifanc. Oherwydd yr ansicrwydd ynglŷn â'r galw am y llety hwn, mae'n anodd amcangyfrif faint yn fwy y bydd ei angen. Dylid nodi, er bod costau sylweddol yn gysylltiedig â'r llety dros dro, y bydd y lefel wirioneddol o oruchwyliaeth ar gyfer pobl ifanc yn is.

<sup>53</sup> Llety gwely a brecwast, parciau carafannau neu lety gwyliau tebyg a hosteli (gan gynnwys canolfannau derbyn ac unedau brys)

## Rhoi gwybod am benderfyniadau ar ôl i'r hawl i ofyn am adolygiad gael ei defnyddio

42. Os bydd yr awdurdod tai lleol yn penderfynu y gall yr ymgeisydd barhau i feddiannu'r llety (nad yw'n rhesymol iddo barhau i'w feddiannu yn y tymor hir) at ddibenion y ddyletswydd llety interim neu'r brif ddyletswydd tai (adran 68 neu 75 o Ddeddf Tai 2014), bydd yr awdurdod tai lleol yn rhoi gwybod i'r ymgeisydd ei fod wedi penderfynu bod y llety'n addas a beth yw'r rhesymau dros y penderfyniad hwnnw, beth fydd canlyniadau posibl derbyn neu wrthod y llety hwnnw, a bod ganddo hawl i ofyn am adolygiad o'r penderfyniad ynghylch addasrwydd (gan gynnwys unrhyw bryd tra bydd yn meddiannu'r llety). Bydd hyn yn galluogi'r ymgeisydd i godi unrhyw fater sy'n ymwneud â pham na fyddai'r llety yn addas iddo ei feddiannu hyd yn oed yn y byrdymor neu'r tymor canolig.

### Opsiwn 42.1: Busnes fel arfer

4.22. Ar hyn o bryd, ni chesglir data ar nifer yr ymgeiswyr a all herio penderfyniad awdurdod tai lleol drwy eu hawl i ofyn am adolygiad a ddarperir gan adran 85 o Ddeddf Tai 2014, mewn perthynas ag addasrwydd. Fel arfer, cynhelir adolygiad gan un o swyddogion yr awdurdod tai lleol, na fydd yn rhan o'r penderfyniad gwreiddiol. Rhagnodir y terfynau amser ar gyfer cwblhau cais am adolygiad yn Rheoliadau Digartrefedd (Gweithdrefn Adolygu) (Cymru) 2015. Gan dybio y byddai swyddogion sy'n cyflawni'r rôl hon yn cael eu cyflogi fel arfer â chostau staffio o £43,000/y flwyddyn, neu £22/yr awr, efallai y bydd yn bosibl amcangyfrif costau i awdurdod tai lleol yn y dyfodol.

4.23. Bydd parhau â'r trefniadau presennol yn sicrhau ychydig o arbedion i awdurdod tai lleol. Er nad oes unrhyw ddata ar gael, mae tystiolaeth sy'n seiliedig ar ymarfer yn dangos mai anaml y cynhelir adolygiadau fel cyfran o'r holl geisiadau ac nad ydynt yn creu baich ariannol sylweddol, er eu bod yn effeithio ar gapasiti ac amser staff.

### Opsiwn 42.2: Y cynnig

#### Costau

4.24. Gallai'r hawliau unigol ychwanegol i ofyn am adolygiad arwain at gostau ychwanegol i awdurdodau tai lleol. Fodd bynnag, fel gyda'r trefniadau presennol, bydd y nifer a wneir yn dibynnu ar roi'r diwygiadau cyfreithiol ar waith yn llwyddiannus ochr yn ochr â'r trefniadau presennol ar gyfer cymorth digartrefedd. Gallai rhagor o faterion godi wrth i awdurdod tai lleol addasu i ddyletswyddau a phwerau newydd. Yn seiliedig ar y wybodaeth sydd ar gael ar hyn o bryd, dim ond dyfalu fyddai amcangyfrif cost yr opsiwn yn gyffredinol. Mae'r costau staff a amlinellir ar gyfer yr opsiwn busnes fel arfer yn rhoi amcangyfrif priodol y gellid cyfrifo costau lleol yn seiliedig arno. Ar gyfer y fersiwn derfynol o'r Aseiad

Effaith Rheoleiddiol byddwn yn mesur y nifer presennol o adolygiadau fel dangosydd o gost.

#### Manteision

2.25. Yn ein barn ni, bydd yr opsiwn hwn yn sicrhau bod gan bobl ddealltwriaeth gliriach o'u hawliau ac, o bosibl, yn osgoi sefyllfaoedd lle maent yn cael eu hatal yn annheg rhag cael y cymorth y mae ganddynt hawl i'w gael. Byddem yn rhagweld y gallai hawliau ychwanegol i ofyn am adolygiad sicrhau gwell ymgysylltu ag awdurdodau tai lleol, gan y bydd yr ymgeisydd yn gwybod bod cyfleoedd i herio penderfyniadau os bydd o'r farn nad yw'n cael y lefel gywir o gymorth.

#### **Diwygiadau i'r terfyn amser ar gyfer gofyn am adolygiad o addasrwydd**

**43. Dylai'r hawl i ofyn am adolygiad o benderfyniad ynghylch addasrwydd mewn perthynas ag awdurdod lleol yn cyflawni ei ddyletswydd llety interim (adran 68 ac adran 82 o Ddeddf Tai 2014) a'i brif ddyletswydd tai (adran 75) fod ar gael unrhyw bryd ystod y cyfnod y bydd yn meddiannu'r llety dan sylw a dylid hysbysu'r ymgeisydd o'r hawl hon i ofyn am adolygiad o benderfyniad.**

#### **Opsiwn 43.1: Busnes fel arfer**

4.26. Mae costau a manteision yr opsiwn hwn yr un peth ag ar gyfer cynnig 43.

#### **Opsiwn 43.2: Y cynnig**

4.27. Mae costau a manteision yr opsiwn hwn yr un peth ag ar gyfer y cynnig uchod. Rydym yn rhagweld y bydd angen ystyried ymhellach unrhyw oblygiadau o ran cost sy'n gysylltiedig â'r potensial ar gyfer rhagor o gyfleoedd adolygu.

**44. Rydym yn cynnig y dylid cyfyngu ar yr amser a ganiateir i awdurdod tai lleol gynnal a chwblhau'r adolygiad, er mwyn lleihau'r cyfnod o amser y gallai unigolyn gael ei roi mewn llety anaddas. Dylai unrhyw gais am adolygiad o addasrwydd llety sy'n cael ei feddiannu o dan y prif ddyletswyddau tai interim gael ei gwblhau a dylai'r ymgeisydd gael ei hysbys am y penderfyniad o fewn tair wythnos i'r cais, neu o fewn cyfnod y cytunir arno rhwng yr ymgeisydd a'r adolygwr yn ysgrifenedig, os bydd angen casglu llawer o dystiolaeth ac ati.**

#### **Opsiwn 44.1: Busnes fel arfer**

4.28. Mae costau a manteision yr opsiwn hwn yn debygol o fod yr un peth ag ar gyfer cynnig 43.

#### **Opsiwn 44.2: Y cynnig**

4.29 Mae costau a manteision yr opsiwn hwn yn debygol o fod yr un peth ag ar gyfer cynnig 43. Ni ddisgwylir i'r costau hynny fod yn sylweddol.

**45. Rydym yn cynnig y dylid hysbysu'r unigolyn am y broses hon a'r hawl i ofyn am adolygiad, gyda chmau yn cael eu cymryd er mwyn sicrhau bod y broses yn cael ei deall, gan gynnwys penderfyniad unrhyw adolygiad.**

#### **Opsiwn 45.1: Busnes fel arfer**

4.30. Mae costau a manteision yr opsiwn hwn yn debygol o fod yr un peth ag ar gyfer cynnig 43.

#### **Opsiwn 45.2: Y cynnig**

4.31. Mae costau a manteision yr opsiwn hwn yn debygol o fod yr un peth ag ar gyfer cynnig 43.

**46. Cynigir y dylai'r gwaith o ddatblygu'r Cynllun Tai Personol gefnogi'r broses o gasglu tystiolaeth ar gyfer adolygiadau o'r fath ac y dylent hefyd gael eu diweddarau er mwyn cofnodi ceisiadau am adolygiadau, canlyniadau penderfyniadau a'u rhesymau. Pan fydd yr asesiad o anghenion tai a'r Cynllun Tai Personol yn cael eu hadolygu gan yr awdurdod tai lleol, dylai'r adolygiad hwnnw gynnwys ailystyried addasrwydd y llety a feddiennir gan yr ymgeisydd.**

#### **Opsiwn 46.1: Busnes fel arfer**

4.32. Gan mai prin yw'r data sydd ar gael ar y defnydd o gynlluniau tai personol a threfniadau asesu, mae'n anodd rhoi amcangyfrif perthnasol o'r costau sy'n gysylltiedig â'r trefniadau presennol, heblaw am eu cysylltu â'r costau bras i awdurdodau tai lleol, a amlinellir yng nghynnig 1, sy'n gysylltiedig â chyflawni eu dyletswyddau statudol Bydd cynnig 2 mewn perthynas â chynllun tai personol a chynnig 43 mewn perthynas â chynnal ac ystyried adolygiadau hefyd yn berthnasol.

#### **Opsiwn 46.2: Y cynnig**

4.33. Yn ein barn ni, mae costau a manteision yr opsiwn hwn yn cael eu nodi yng nghynnig 2.

## Lleoliad

**47. Ni ellir ystyried bod llety'n addas oni bai ei fod wedi'i leoli o fewn pellter teithio rhesymol i gyfleusterau addysgol, gweithle, cyfrifoldebau gofalu a chyfleusterau meddygol presennol a gwasanaethau cymorth eraill gan gynnwys rhwydweithiau cymorth anffurfiol, oni fydd yr ymgeisydd yn dymuno symud y tu hwnt i bellter teithio rhesymol oddi wrth y cyfleusterau hynny. Dylai'r diwygiadau ddarparu ar gyfer eithriad lle y dylai llety interim gael ei sicrhau o dan adran 68 o Ddeddf Tai 2014 ac nad oes llety addas ar gael. Dylai'r eithriad hwnnw fod wedi'i gyfyngu i gyfnod penodol.**

### **Opsiwn 47.1: Busnes fel arfer**

4.34. Mae cymorth digartrefedd a ddarperir drwy adran 73 ac adran 75, gyda chostau yn cael eu nodi yng nghynnig 1, yn berthnasol i'r opsiwn hwn. Mae'r costau sy'n gysylltiedig â defnyddio'r Grant Cymorth Tai, a nodir o dan gynnig 6, a darparu llety dros dro drwy'r ddyletswydd rhyddhad (adran 73), hefyd yn berthnasol. Mae tystiolaeth lai dibynadwy ar gael am nifer neu amlder y sefyllfaoedd lle y gall problemau godi o ran addasrwydd llety. Felly, mae'n anodd rhoi amcangyfrifon dibynadwy o gost lle y gall awdurdod tai lleol gynnig llety anaddas. Gall defnyddio unrhyw fath o lety am gyfnodau estynedig fod yn niweidiol i iechyd a llesiant y rhai sy'n byw ynddo. Ar gyfer y fersiwn ddilynol o'r ddogfen hon, byddwn yn ceisio cael gwybodaeth fwy perthnasol am y llety sy'n cael ei ddarparu ar hyn o bryd a'r effaith y mae'n ei chael ar breswylwyr presennol.

### **Opsiwn 47.2: Y cynnig**

#### Costau

4.35. Fel gydag opsiwn 1, bydd costau yn gysylltiedig â'r cymorth a ddarperir ar hyn o bryd drwy'r dyletswyddau presennol. Bydd yr opsiwn arfaethedig yn arwain at gostau i'r unigolyn drwy gael ei roi mewn llety anaddas. Rydym yn rhagweld y gallai effeithio ar nifer yr eiddo addas sydd ar gael i awdurdodau lleol, gan gynyddu costau.

#### Manteision

4.36. Fodd bynnag, bydd manteision, drwy gael gwell llety, o leiaf dros dro, nag a allai fel arall fod ar gael ac, yn fwy cyffredinol, drwy leihau'r pwysau ar wasanaethau presennol.

4.37. Rydym yn rhagweld y bydd prif ffrydio ailgartrefu cyflym a chynyddu nifer y tai cymdeithasol sy'n cael eu darparu, yn cael effaith gadarnhaol mewn perthynas â'r cynnig hwn. Rhywbeth arall i'w ystyried yw y bydd costau perthnasol y cynnig hwn i bobl sengl yn llai nag ar gyfer teuluoedd, y mae llai ohonynt yn byw mewn mathau amhriodol o lety dros dro.

## Ystyried anghenion cymorth ehangach

**48. Dylai fod yn ofynnol i'r awdurdod tai lleol ystyried, mewn perthynas â'r ymgeisydd ac unrhyw aelod o aelwyd yr ymgeisydd, unrhyw anghenion iechyd penodol gan gynnwys unrhyw amhariad, y pellter o'r llety i ardal yr awdurdod os yw wedi'i leoli y tu allan i ardal yr awdurdod, arwyddocâd unrhyw darfu a achosir gan y pellter rhwng y llety â gweithle, cyfrifoldebau gofalu neu leoliad addysg yr unigolyn ac agosrwydd cyflawnwyr a dioddefwyr honedig cam-drin domestig neu unrhyw fath arall o gamdriniaeth.**

**Dylid ystyried llesiant ymgeisydd a'r cymorth sydd ar gael iddo mewn ffordd fwy cyffredinol, gan gynnwys rhwydweithiau nad ydynt yn rhai teuluol.**

### **Opsiwn 48.1: Busnes fel arfer**

4.38. Mae cynigion 1 a 6 yn berthnasol i'r opsiwn hwn o ran amlinellu'r costau sy'n gysylltiedig â darparu cymorth i unigolion, ynghyd â chynnig 21 mewn cysylltiad â chofrestrau tai hygyrch. Cafodd heriau cysylltiedig eu nodi hefyd mewn ymchwil a wnaed gan Tai Pawb a oedd yn ymwneud â nodi llety i bobl â nodweddion gwarchoddedig<sup>54</sup>.

### **Opsiwn 48.2: Y cynnig**

#### Costau

4.39. Ni ellir rhagweld costau'r opsiwn hwn eto oherwydd ansicrwydd ynghylch maint y galw, o gymharu â'r ddarpariaeth bresennol, pan nad yw anghenion cymorth ymgeisydd wedi'u hystyried. Byddwn yn ceisio datblygu llinell sylfaen gliriach o dystiolaeth ar gyfer y fersiwn derfynol o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol.

---

<sup>54</sup> [Understanding the experiences of homelessness – Tai Pawb](#)



## Cynnigion ar gyfer gwelliannau tymor hwy

**49. Byddwn yn adolygu safonau addasrwydd bob tair blynedd er mwyn asesu i weld a yw datblygiadau o ran y cyflenwad o lety yn ein galluogi i gyflwyno lefel uwch o safonau gofynnol. Yn unol ag argymhellion y Panel Adolygu Arbenigol, gall y safonau uwch hyn gynnwys:**

- a) A ddylid rhagnodi nad yw llety dros dro gorlawn fyth yn addas;
- b) A ddylid rhagnodi i le byw fod ar wahân i ystafelloedd gwely;
- c) A ddylid rhagnodi safonau lle mwy hael ar gyfer ystafelloedd cysgu;
- d) A ddylid rhagnodi safonau gofynnol yn ymwneud â mynediad preifat (yn hytrach na mynediad a rennir) at gyfleusterau megis cyfleusterau coginio a thoiledau.

### **Opsiwn 49.1: Busnes fel arfer**

4.40. Bydd y cynnig a amlinellir yn opsiwn 2 yn broses newydd nad yw'n cael ei chynnal ar hyn o bryd gan Lywodraeth Cymru. Fodd bynnag, gallai model SATC fod yn ddull gweithredu perthnasol i adeiladu arno, lle y caiff ansawdd tai cymdeithasol ei asesu drwy broses hunanasesu. Nodir manylion y broses honno mewn canllawiau<sup>55</sup>. Mantais model hunanasesu fel SATC yw bod y landlord yn debygol o ddeall ansawdd presennol y llety a'i fod yn debygol o fod yn ei fonitro'n rheolaidd yn hytrach nag ar adeg adolygu benodol. Yng nghyd-destun SATC, mae'r dull gweithredu a fabwysiadwyd yn cydnabod ei bod yn anodd monitro ansawdd y stoc tai cymdeithasol bresennol, sy'n cynnwys mwy na 200,000 o eiddo ar hyn o bryd. Er bod angen llawer llai o eiddo ar gyfer llety dros dro, mae nifer yr eiddo hwnnw yn dal i fod yn sylweddol o ystyried bod mwy na 10,000 o bobl yn byw mewn llety dros dro.

### **Opsiwn 49.2: Y cynnig**

#### Costau

4.41. Bydd diffinio cwmpas adolygiad o safonau addasrwydd yn effeithio ar gostau'r ymarfer hwnnw. Byddai angen i safonau gael eu hadolygu bob tair blynedd ac, felly, rhaid inni ragweld y bydd i'r cynnig hwn oblygiadau parhaus o ran costau i Lywodraeth Cymru. O'i lunio'n effeithiol, gallai ymarfer byr a chyfyngedig arwain at gostau bach i Lywodraeth Cymru, o ran amser staff. Dangosir costau staff blynyddol yn Nhabl 16.

<sup>55</sup> [welsh-housing-quality-standards-guidance-for-social-landlords.pdf \(llyw.cymru\)](#)

Tabl 16: Amcangyfrif o gostau staff y gellid eu neilltuo i brosiect adolygu

<b>Costau staff</b>	<b>Cyflog blynyddol ynghyd â chostau gweithredol (£)</b>	<b>Cost ddyddiol (£)</b>	<b>Diwrnodau sydd eu hangen</b>	<b>Cyfanswm (£)</b>
<b>Swyddog Gweithredol</b>	43,219	197	10	1,967
<b>Uwch-swyddog Gweithredol</b>	70, 507	320	5	1,600
<b>Gradd 7</b>	90,165	409	5	2,045
				5,612

4.42. Er mwyn cael data dibynadwy, bydd angen cymryd camau i ymweld â lleoliadau llety dros dro er mwyn asesu eu hansawdd neu wneud hynny drwy ddefnyddio sampl. Fel y nodwyd yn opsiwn 1, gallai proses hunanasesu SATC fwydo i mewn i adolygiad wedi'i gydgyssylltu gan Lywodraeth Cymru. Bydd y meini prawf asesu yn pennu hyd a chymhlethdod yr adolygiad hwnnw, sy'n golygu ei bod yn anodd amcangyfrif costau perthnasol ar gyfer hyd at 10,000 o eiddo. Byddwn yn ystyried yr opsiwn hwn a modelau asesu amgen ar gyfer y fersiwn derfynol o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

#### Manteision

4.43. Yn ein barn ni, bydd y broses adolygu yn werthfawr o ran sicrhau nad yw llety o ansawdd gwael yn cael ei ddefnyddio ar gyfer pobl sy'n ddigartref ac o ran nodi cyfleoedd i wella llety sy'n wynebu risg o fethu â chyrraedd safonau addasrwydd. Byddem yn disgwyl i'r adolygiad annog cynllunio a defnyddio adnoddau yn well a helpu i wella iechyd a llesiant unigolion sy'n defnyddio'r llety hwn.

## Dyrannu tai cymdeithasol

**50. Dylai tai cymdeithasol gael eu dyrannu yn y ffordd fwyaf effeithiol posibl er mwyn atal digartrefedd.**

**Ni ddylai landlord cymdeithasol cofrestredig wrthod atgyfeiriad gan awdurdod tai lleol yn afresymol, o fewn amserlen benodedig, ac eithrio dan amgylchiadau penodedig.**

### Opsiw'n 50.1: busnes fel arfer

4.44. Mae adran 95 o Ddeddf Tai 2014 yn nodi'r agweddau ar gydweithredu y dylid eu hyrwyddo rhwng swyddogion awdurdod lleol sy'n cyflawni swyddogaethau tai a gwasanaethau cymdeithasol sy'n ei alluogi i wneud y canlynol:

- Atal digartrefedd,
- Darparu llety addas i unigolyn sy'n ddigartref neu a all fod yn ddigartref,
- Rhoi cymorth boddhaol i unigolyn sy'n ddigartref neu a all fod yn ddigartref,
- Galluogi awdurdod tai lleol i gyflawni ei swyddogaethau digartrefedd yn effeithiol.

4.45. Wrth gyflawni ei swyddogaethau digartrefedd, caiff awdurdod tai lleol ofyn am gydweithrediad Landlord Cymdeithasol Cofrestredig. Nid yw Llywodraeth Cymru yn casglu gwybodaeth gan awdurdodau tai lleol am pa mor aml y maent yn cael ceisiadau o'r fath, ond mae tystiolaeth sy'n seiliedig ar ymarfer yn awgrymu bod hyn yn anghyffredin, gyda dibyniaeth ar drefniadau anffurfiol yn lle hynny. Yng nghyd-destun cartrefu aelwydydd digartref gan Landlord Cymdeithasol Cofrestredig, caiff hyn ei drefnu drwy gytundebau enwebu ymgeiswyr am dai cymdeithasol, y mae cartref i'w ddarparu iddynt, fel nodwedd ar gofrestr tai gyffredin awdurdod tai lleol.

4.46. Ar hyn o bryd, mae data yn cofnodi'r gosodiadau ar gyfer aelwydydd sy'n cael eu hailgartrefu ar sail blaenoriaeth oherwydd digartrefedd<sup>56</sup>. Mae'r cyfraddau gosod (neu ddyrannu tai cymdeithasol) yn amrywio ledled Cymru, sy'n adlewyrchu cymhlethdod y trefniadau, lle y gall fod gwahaniaethau yn y baich cyfrifoldeb o ran darparu tai gan yr awdurdod tai lleol neu landlord cymdeithasol cofrestredig. Dangosodd data rheoli a oedd ar gael i Lywodraeth Cymru, ar gyfartaledd, yn 2021/22, fod 30% o osodiadau awdurdodau lleol a 23% o osodiadau tai cymdeithasol cofrestredig wedi'u gwneud i aelwydydd digartref fel canran o'r holl osodiadau.

<sup>56</sup> [Llefydd gwag, gosodiadau ac ôl-ddyledion tai cymdeithasol: Ebrill 2021 i Fawrth 2022 | LLYW.CYMRU](#)

4.47. Dengys amcangyfrifon o'r angen am dai fod angen 7,400 o gartrefi ychwanegol y flwyddyn tan 2023/24, y mae 3,500 ohonynt yn gartrefi fforddiadwy. Er mwyn helpu i gyflawni'r nod hwn, mae'r Grant Tai Cymdeithasol ar gyfer 2023/24 wedi'i bennu ar £330m. Mae proses gyllido'r Grant Tai Cymdeithasol wedi'i halinio'n agosach â thystiolaeth o'r angen am dai, sy'n golygu bod angen i awdurdod lleol lunio "prospectws" sy'n amlinellu ei blaenoriaethau tai strategol ar gyfer y Grant Tai Cymdeithasol, i'w ddefnyddio i lywio ei gynllun ailgartrefu cyflym. Gan mai dim ond yn ddiweddar y cyflwynwyd y newid hwn, mae'n anodd nodi canlyniadau perthnasol, ond dylai canfyddiadau cliriach fod ar gael ar gyfer fersiynau dilynol o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol.

## **Opsiwn 50.2: Y cynnig**

### **Costau**

4.48. Oherwydd ymrwymiad cyfunol Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig yng Nghymru i fynd i'r afael â digartrefedd, sydd wedi'i ddatgan yn gyhoeddus, dim ond mewn achosion prin rydym yn disgwyl y bydd angen i'r pŵer arfaethedig gael ei ddefnyddio.<sup>57</sup> Felly, gallai'r opsiwn effeithio ar nifer cyfyngedig o awdurdodau lleol a Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig ar unrhyw adeg, yn hytrach na bod yr effeithiau hynny yn digwydd yn ehangach ledled Cymru.

4.49. Byddai un o ganlyniadau'r opsiwn hwn yn gysylltiedig â chyfran yr aelwydydd y gallai awdurdodau tai lleol ofyn am iddynt gael cynnig llety. Er ein bod yn rhagweld y bydd awdurdodau lleol yn parhau i geisio cydbwysedd rhwng cartrefi a gynigir i aelwydydd sy'n ddigartref a'r rhai ag anghenion cyffredinol, er y byddant yn ffafrio fwyfwy aelwydydd sy'n ddigartref. Wedyn, efallai y bydd nifer y bobl sy'n cael eu cartrefu mewn llety dros dro i ddechrau yn lleihau, gan sicrhau arbedion i'r gwasanaethau hynny. I landlord cymdeithasol cofrestredig, oherwydd ei stoc dai gyfyngedig, efallai y bydd y costau yn niwtral, oherwydd bydd llety yn cael ei gynnig i aelwyd sy'n ddigartref yn hytrach nag un ag anghenion tai cyffredinol. Fodd bynnag, efallai y bydd mwy o risg yn gysylltiedig â gosod llety i fwy o aelwydydd sy'n ddigartref, os bydd hynny hefyd yn golygu diwallu mwy o anghenion cymorth. Ni wyddom a fydd hyn yn digwydd ond mae'n bwysig nodi cynnig 5 yn hyn o beth a'r cymorth ychwanegol rydym yn bwriadu ei ddarparu i'r rhai y mae angen cymorth ychwanegol arnynt i gadw llety.

4.50. Mae cymhlethdod y ffactorau yn golygu ei bod yn anodd rhoi amcangyfrif dibynadwy o gostau'r cynnig hwn, yn enwedig am y gallai llawer o awdurdodau tai lleol ddewis peidio â defnyddio'r pŵer newydd a dibynnu ar drefniadau anffurfiol yn lle hynny. Fel y noda'r Papur Gwyn, byddwn yn parhau i gwmpasu'r opsiwn hwn a gweithio i sicrhau na fydd yn arwain at aildosbarthu Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig nac yn effeithio ar eu gallu i fenthgy arian.

---

<sup>57</sup> [Cartrefi Cymunedol Cymru \(chcymru.org.uk\)](http://chcymru.org.uk)

## 51. Pŵer i dynnu pobl nad oes ganddynt angen o ran tai oddi ar y rhestr aros

### Opsiw 51.1: busnes fel arfer

4.51. Bydd cyfran o'r bobl sydd wedi gwneud cais am dai cymdeithasol wedi gwneud hynny heb fod angen tai cymdeithasol arnynt ar adeg y cais. Er bod amcangyfrifon o'r gost sy'n gysylltiedig â phrosesu cais am dŷ yn llai o gymharu â chostau cymorth digartrefedd, mae'r amcangyfrifon presennol yn amrywio o isafswm o £400 i uchafswm o £800 fesul cais. Ar ôl i gais gael ei gofrestru, bydd angen i awdurdod tai lleol adolygu ceisiadau yn erbyn y stoc dai sydd ar gael ar ôl iddynt gael eu dosbarthu i'r band priodol. Er y bydd ymgeiswyr o dan yr amgylchiadau hyn yn cael llai o flaenoriaeth na'r mwyafrif o ymgeiswyr, y mae ganddynt fwy o anghenion fel arfer, bydd gost yn gysylltiedig â'r amser a gymerir i ystyried cais ac, o bosibl, ymateb i ymholiadau gan yr ymgeisydd.

4.52. Mae mantais rhoi cyfle i unrhyw ymgeisydd wneud cais am dai cymdeithasol, yn adlewyrchu gwerth cefnogi cydbwysedd o ran datblygu cymunedau lle ceir tai cymdeithasol. Gallai cymunedau o'r fath osgoi anghydbwysedd, er enghraifft, o ran dynion sengl, sy'n tueddu i gyfrif am nifer uwch o aelwydydd digartref sydd â'r angen mwyaf am dai.

### Opsiw 51.2: Y cynnig

#### Costau

4.53. Mae'r costau sy'n gysylltiedig â'r cynnig yn debygol o fod yn afreolaidd ac amrywio rhwng awdurdodau tai lleol. Gallai'r defnydd o'r pŵer hwn ddibynnu ar flaenoriaethau ardal, a allai fod yn awyddus i gadw polisi sy'n caniatáu i unigolyn wneud cais am dai cymdeithasol, a hynny am resymau athronyddol. Yn y dyfodol, gallai datblygiadau tai cymdeithasol dyfu'n ddigon mawr fel bod y niferoedd ar y rhestr aros yn lleihau i lefel lle mae'r galw yn llawer llai.

4.54. Gan nad oes data manwl gywir ar gael ar bobl nad oes ganddynt angen o ran tai sydd wedi gwneud cais am dai cymdeithasol, ni allwn roi amcangyfrif o'r costau i awdurdod tai lleol. Rydym yn bwriadu ystyried dulliau awtomataidd o gasglu data gydag awdurdodau lleol. Fodd bynnag, mae'n hanfodol cydnabod y bydd hyn yn arwain at gost gychwynnol yn gysylltiedig â buddsoddi mewn technoleg a seilwaith. Byddai arferion da yn awgrymu y gellid cwblhau'r dasg hon bob blwyddyn neu bob dwy flynedd am gost fach iawn.

#### Manteision

4.55. Byddai manteision amlwg yn arwain at ryddhau amser staff drwy ddileu'r angen i asesu ceisiadau dros ar ôl tro ac at ryddhau staff i gefnogi unigolion y mae arnynt fwy o angen tai. At hynny, byddem yn disgwyl

gweld mwy o eglurder o ran y lefelau presennol o alw, a fydd yn helpu i lywio'r gwaith o ddarparu gwasanaethau.

## **52. Rhoi 'blaenoriaeth ychwanegol' i bobl sy'n ddigartref**

### **Opsiwn 52.1: Y cynnig**

4.56. Fel yr amlinellwyd o dan gynnig 51, mae data yn disgrifio'r gosodiadau â blaenoriaeth yn ôl stoc awdurdodau lleol sy'n cadw stoc a landlordiaid cymdeithasol cofrestredig i aelwydydd sy'n ddigartref fel canran o'r holl osodiadau.<sup>58</sup> Bydd yr opsiwn hwn yn cynnwys y ddarpariaeth bresennol o dai cymdeithasol fel y'i rheolir drwy'r trefniadau gosod lleol hyn, lle mae tai yn cael eu darparu gan yr awdurdod tai lleol neu'r landlord cymdeithasol cofrestredig.

4.57. Nid oes data ar gael ar hyn o bryd ar gyfran yr unigolion y gosodir tai cymdeithasol y mae blaenoriaeth ychwanegol eisoes yn cael ei rhoi iddynt. Felly, nid yw'n bosibl gwahaniaethu rhwng unigolion ag anghenion tai cyffredinol ac unigolion y mae blaenoriaeth ychwanegol yn cael ei rhoi iddynt o ran y costau sy'n deillio o'r trefniadau gosod presennol. Dull mesur mwy priodol yw'r costau i aelwyd sy'n ddigartref ac sy'n byw, yn y rhan fwyaf o achosion, mewn mathau o lety dros dro.

4.58. Gall trefniadau tai ansefydlog effeithio ar iechyd a llesiant aelwydydd, datblygiad ac addysg plant a chyfranogiad oedolion yn y farchnad lafur a'u cyfraniad at allbwn economaidd. Gall hyn roi rhagor o bwysau ar wasanaethau allweddol, a fyddai'n cael eu lleihau fel arall, yn enwedig am mai anaml y bydd rhywun sy'n ddigartref yn profi'r anfantais honno ar ei ben ei hun. Bydd effeithiau negyddol ar iechyd meddwl llawer o unigolion a bydd nifer sylweddol yn camddefnyddio sylweddau hefyd. Yn aml, po hiraf y teimlir y profiadau hynny, y mwyaf anodd fydd hi i unigolion adfer, a fydd yn golygu mwy fyth o gymorth a chost.

### **Opsiwn 52.2: Y cynnig**

#### **Costau**

4.59. Bydd y costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn dibynnu ar y graddau y rhoddir blaenoriaeth ychwanegol i aelwydydd sy'n ddigartref. Gallai hyn olygu bod nifer sylweddol uwch o bobl sy'n ddigartref yn cael budd o'r opsiwn hwn. Yn amodol ar lwyddiant yr opsiwn, gallai costau leihau i wasanaethau cyhoeddus allweddol eraill, gyda'r manteision sy'n deillio o hynny'n arwain at welliannau i lesiant pobl sy'n wynebu risg o ddigartrefedd.

<sup>58</sup> [Llefydd gwag, gosodiadau ac ôl-ddyledion tai cymdeithasol: Ebrill 2021 i Fawrth 2022 | LLYW.CYMRU](#)

## 53. Rhoi 'blaenoriaeth ychwanegol' i bobl sydd â phrofiad o fod mewn gofal sy'n ddigartref a'r rhai sy'n ffoi rhag camdriniaeth

### Opsiwn 53.1: busnes fel arfer

4.60. Amlinellodd y Papur Gwyn dystiolaeth yn awgrymu mai pobl ifanc oedd y prif ymgeiswyr mewn 6,018 o'r achosion a gyflwynwyd i awdurdodau tai lleol ar gyfer cymorth digartrefedd yn ystod 2022-2023 (y flwyddyn lawn ddiwethaf y mae data ar gael ar ei chyfer). O'u plith, roedd 423 o'r achosion a gyflwynwyd yn gysylltiedig â phobl rhwng 16 ac 17 oed, ac roedd dyletswydd gyfreithiol i ymateb i 2,358 ohonynt.<sup>59</sup> Yn ystod yr un flwyddyn, cafodd pobl ifanc 16 ac 17 oed eu rhoi mewn llety gwely a brechwast dros dro ar 114 o achlysuron.<sup>60</sup> Cafodd pobl ifanc rhwng 18 a 21 oed a oedd yn gadael gofal eu rhoi mewn llety gwely a brechwast dros dro ar 171 o achlysuron.<sup>61</sup> Fodd bynnag, mae'n debygol nad yw'r data hyn yn cynnig cynrychioliad digonol o raddau digartrefedd ymhlith pobl ifanc, sy'n debygol o gynnwys mathau o ddigartrefedd a ystyrir yn fathau 'cudd', fel mynd o sofa i sofa a chysgu mewn ceir.<sup>62</sup>

4.61. Un grŵp penodol o blant a phobl ifanc sydd wedi'i gynrychioli'n sylweddol o fewn ffigurau digartrefedd yw'r rhai hynny â phrofiad o fod mewn gofal; mae un o bob tri (33%) pherson ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yn dod yn ddigartref yn ystod y ddwy flynedd gyntaf ar ôl iddynt adael gofal.<sup>63</sup> Mae mwy nag un o bob pedwar person ifanc digartref wedi bod mewn gofal, ac mae 26% o unigolion â phrofiad o fod mewn gofal wedi cysgu ar sofa ffrindiau neu aelodau o'u teulu, ac 14% ohonynt wedi cysgu allan ar y strydoedd.<sup>64</sup>

4.62. Gwyddom fod digartrefedd ieuencid yn cael effaith anghymesur ar bob ifanc LHDT+. Nododd Ymddiriedolaeth Albert Kennedy fod 24% o'r boblogaeth o bobl ifanc ddigartref ledled y DU yn dweud eu bod yn LHDT.<sup>65</sup> Mae'n bosibl bod y grŵp hwn hefyd yn cael ei orgynrychioli ymhlith pobl sy'n gadael gofal sy'n ddigartref.

<sup>59</sup> [Aelwydydd y rhoddwyd cymorth iddynt yn ôl canlyniad, oed a rhyw \(llyw.cymru\)](#)

<sup>60</sup> Gan gyfuno data ar y rhai hynny a leolwyd o dan ddeddfwriaeth Digartrefedd a Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant

<sup>61</sup> [Cyfanswm arosiadau mewn llety gwely a brechwast yn ystod y chwarter, yn ôl hyd arhosiad a darpariaeth \(llyw.cymru\)](#)

<sup>62</sup> [Darpariaeth llety digartrefedd a chysgu allan: Mawrth 2023 | LLYW.CYMRU](#) – Noder: ni fu'r data hyn yn destun gweithgarwch sicrhau ansawdd ar yr un lefel â'r ystadegau swyddogol ac mae'n bosibl y caiff y data eu diwygio yn y dyfodol.

<sup>63</sup> [Who cares? The Link Between Leaving Care and Homelessness \(stepbystep.org.uk\)](#), wedi'i ddyfynnu yn Review Paper: Considering recommendations on wider legislation, Panel Adolygu Arbenigol, Mehefin 2023

<sup>64</sup> [PHW-WELSH-Infographic-Care-and-homelessness.pdf \(phwwhocc.co.uk\)](#)

<sup>65</sup> [Download.ashx \(llamau.org.uk\) The different use of the terms of LGBTQ+ and LGBT are used to reflect the language used in the study and the preferred Welsh Government terminology.](#)

4.63. Dim ond ar gyfer 2018-19 y mae data ar gael, sy'n cofnodi aelwydydd sydd dan fygythiad o ddigartrefedd am fod perthynas â phartner wedi chwalu oherwydd amgylchiadau treisgar. Roedd 543 o aelwydydd yn gymwys i gael cymorth o dan y ddyletswydd atal (adran 66), 1,194 o dan y ddyletswydd rhyddhad (adran 73) a 375 o dan y brif ddyletswydd (adran 75).<sup>666768</sup>

### **Opsiwn 53.2: Y cynnig**

#### Costau

4.64. Fel gyda'r grŵp sy'n ddigartref ac y mae blaenoriaeth ychwanegol yn cael ei rhoi iddynt, bydd y costau sy'n deillio o'r opsiwn hwn yn dibynnu ar y graddau y rhoddir blaenoriaeth ychwanegol i bobl sy'n gadael gofal a'r rhai sy'n ffoi rhag camdriniaeth ymhlith grwpiau eraill â lefelau uwch o angen, yn ogystal â'r ffordd y gallai geisio sicrhau cydbwysedd wrth ddyrannu tai cymdeithasol.

#### Manteision

4.65. Yn ogystal â diwallu anghenion uniongyrchol pobl sy'n ddigartref, mae rhoi blaenoriaeth ychwanegol i bobl sy'n gadael gofal sy'n ddigartref hefyd yn dod â manteision cymdeithasol ac economaidd ehangach drwy leihau digartrefedd a hyrwyddo llesiant. Mae'n ddull tosturiol a chyfrifol o ymdrin â pholisi tai.

## **54. Y gofyniad ar gyfer Cofrestrï Tai Cyffredin**

### **Opsiwn 54.1: busnes fel arfer**

4.66. Mae 19 o'r 22 o awdurdodau tai lleol yng Nghymru wedi mabwysiadu cofrestrï tai cyffredin ar gyfer eu hardaloedd. Ystyriodd ymchwil a wnaed mewn perthynas ag un awdurdod tai lleol, nad oes ganddo gofrestr, fanteision ac anfanteision mabwysiadu cofrestrï tai cyffredin.<sup>69</sup> Roedd y rhain yn cynnwys y costau i ymgeisydd sy'n gysylltiedig â chofrestrï ag amrywiaeth o landlordiaid cymdeithasol a, lle y bo angen, eu hysbysu am newidiadau mewn amgylchiadau. Byddai angen gwybodaeth ymhlwg am yr angen neu'r opsiwn i gofrestrï â phob landlord yn hytrach na landlordiaid penodol. Mae hefyd yn bosibl na fydd gan yr awdurdod tai lleol ddealltwriaeth ehangach o anghenion pobl y mae angen tai arnynt yn eu hardal heb gofrestrï tai cyffredin, yn enwedig os

<sup>66</sup> [Aelwydydd a ganfuwyd mewn perygl o fod yn ddigartref yn ystod y flwyddyn. Y prif reswm dros fod mewn perygl o fod yn ddigartref yn ôl math o aelwyd \(Adran 66\) \(llyw.cymru\)](#)

<sup>67</sup> [Aelwydydd a ganfuwyd sy'n gymwys, yn ddigartref yn amodol ar ddyletswydd i helpu i sicrhau yn ystod y flwyddyn. Y prif reswm dros gollï'r cartref sefydlog diwethaf yn ôl y math o aelwyd \(Adran 73\) \(llyw.cymru\)](#)

<sup>68</sup> [Aelwydydd a ganfuwyd yn gymwys, yn anfwriadol ddigartref ac mewn angen blaenoriaethol yn ystod y flwyddyn. Y prif reswm dros gollï'r cartref sefydlog diwethaf yn ôl y math o aelwyd \(Adran 75\) \(llyw.cymru\)](#)

<sup>69</sup> [Allocation-of-Social-Housing-Report.pdf \(sheltercymru.org.uk\)](#)



bydd angen tai ar unigolion nad ydynt wedi'u cofnodi'n gywir nac yn gyson. Gallai trefniadau gwael ar gyfer casglu data a'u rhannu rhwng landlordiaid hefyd arwain at gostau ac ymrwymiad amser drwy ddyblygu cofnodion sy'n cael eu storio a'u diweddarau ar wahân.

4.67. Deilliodd manteision o'r dewis ychwanegol a oedd ar gael i ymgeisydd a'r ymreolaeth a fyddai gan landlord cymdeithasol drwy beidio â bod yn rhan o gofrestr a rennir gyda landlordiaid eraill. Gan fod cofrestr tai cyffredin wedi bod ar waith yng Nghymru ers peth amser, mae'n anodd cael ymdeimlad clir o'r amser a'r adnoddau sydd eu hangen nawr i'w sefydlu, megis cysoni prosesau TG a phrosesau eraill.

## **Opsiwn 54.2: Y cynnig**

### **Costau**

4.68. Bydd yr opsiwn hwn yn benodol i dri awdurdod tai lleol nad ydynt wedi mabwysiadu cofrestr tai cyffredin eto. Rydym yn rhagweld y byddai costau yn gysylltiedig â chwmpasu a llunio cofrestr ac ymgynghori â phartneriaid perthnasol. Wedyn bydd angen trefniadau ymarferol er mwyn datblygu ffurflenni cais, seilwaith TGCh a chronfeydd data a mathau cyffredin o wybodaeth a chynghor. Dylai'r datblygiadau hyn gael eu cyflawni drwy gynnwys tenantiaid a'r rhai hynny sy'n debygol o wneud cais am dai cymdeithasol, gan gydnabod anghenion ac amgylchiadau penodol cymunedau.

4.69. Efallai y bydd yn bosibl i'r awdurdodau lleol hyn ystyried cysoni cofrestr tai cyffredin â chofrestr awdurdodau lleol cyfagos os bydd cofrestr rhanbarthol yn bodoli, neu gydweithio ar gofrestr ar y cyd am fod dau o'r awdurdodau tai lleol yn rhannu ffin. Gallai gweithio fel hyn sicrhau arbedion ond dylid penderfynu ar y model penodol a fabwysiedir yn lleol er mwyn cyd-fynd â buddiannau'r awdurdod tai lleol a'i gymuned.

### **Manteision**

4.70. Gallai cofrestr tai cyffredin ddod â manteision i landlordiaid a darpar denantiaid. Mae tenantiaid yn debygol o wynebu proses symlach ar gyfer gwneud cais, y byddant o bosibl yn ei hystyried hefyd yn decach na'r trefniadau presennol lle nad oes cofrestr tai cyffredin ar waith. Gallai hyn ei gwneud yn haws i denant symud rhwng landlordiaid a chynnig dewis ehangach o landlordiaid, lleoliadau a mathau o lety i ddiwallu ei anghenion. Y fantais debygol i landlordiaid fydd gwerthfawrogiad cliriach o ymgeiswyr sydd â'r angen mwyaf am dai, gan eu galluogi i ddatblygu cynlluniau tai mwy effeithiol i'r rhai sydd ar eu cofrestr, megis osgoi unedau gwag posibl. Bydd lefelau uwch o foddhad ymhlith tenantiaid hefyd o fudd i'r ffordd y bydd landlordiaid yn gweithredu, a gallai system gyffredin o weithio wella effeithlonrwydd rhwng landlordiaid.

## Defnyddio'r prawf ymddygiad annerbyniol

**55. Dylai'r prawf presennol ar gyfer ymddygiad annerbyniol, sy'n caniatáu i awdurdod tai lleol wahardd ymgeiswyr o'u cynlluniau dyrannu, neu dynnu unrhyw flaenoriaeth resymol oddi arnynt, ond bod yn gymwys dan yr amgylchiadau canlynol:**

- os bydd ymgeisydd (neu aelod o'i aelwyd) wedi bod yn euog o ymddygiad annerbyniol sy'n ddigon difrifol i dorri adran 55 o Ddeddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016 i arwain at orchymyn meddiant llwyr;
- ar adeg ystyried y cais, os bydd yr ymgeisydd yn dal yn anaddas i fod yn denant oherwydd yr ymddygiad hwnnw (adran 160A(7) ac (8) ac adran 167(2B) a (2C) o Ddeddf Tai 1996.

### Opsiw 55.1: busnes fel arfer

4.71. Nid oes unrhyw ddata wedi'u cofnodi'n genedlaethol ar nifer yr ymgeiswyr am dai cymdeithasol syn cael eu hatal rhag gwneud cais oherwydd ymddygiad annerbyniol. Mae Llywodraeth Cymru ar ddeall mai anaml y defnyddir y prawf, pan fydd pob cam arall wedi'i gymryd i gefnogi'r ymgeisydd, sy'n golygu bod y costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn fach. Os bydd ymgeisydd wedi'i wahardd, bydd yn gymwys, serch hynny, i gael cymorth digartrefedd, sy'n fwy costus na darparu tai cymdeithasol, er ei fod yn cynnig sefydlogrwydd i'r ymgeisydd. Ar gyfer y fersiwn o'r ddogfen hon yn y dyfodol, byddwn yn ceisio meithrin dealltwriaeth gliriach o nifer yr achosion lle y defnyddir y prawf.

4.72. Mae manteision yr opsiwn hwn yn deillio o herio ymddygiad a all danseilio gallu ymgeisydd i lwyddo yn ei gontract meddiannaeth. Yn bwysig, mae'r cymorth digartrefedd parhaus a gynigir, yn cynnig cyfle i fynd i'r afael â'r problemau sydd wrth wraidd ymddygiad yr ymgeisydd. Os ymdrinnir â'r problemau hynny, mae'n fwy tebygol y sicheir canlyniadau cadarnhaol.

### Opsiw 57.2: Y cynnig

Costau

4.73. Fel yr amlinellwyd yn opsiwn 57.1, gan mai prin yw'r data sydd ar gael, ni allwn yn hyderus asesu costau prawf y mae'n bosibl mai dim ar achlysuron prin y caiff ei ddefnyddio. Yn seiliedig ar amcangyfrifon cyffredinol a gyfrifwyd drwy adolygu data rheoli, mae cydweithwyr mewn awdurdod lleol wedi nodi y byddai prosesu cais am dŷ yn costio rhwng £400-£800. Gellir cymharu hyn â'r costau o'r tri dull o ddarparu cymorth a gynigir o dan adrannau 66, 73 a 75 o Ddeddf Tai 2014 (a amlinellwyd yng

Nghynnig 1), yn yr ystyr y gall yr ymgeisydd gael ei asesu ar gyfer cymorth digartrefedd yn hytrach na thai cymdeithasol.

Manteision

4.74. Mae manteision yr opsiwn hwn yn deillio o'r cydbwysedd y mae'n ei gynnig i awdurdod tai cymdeithasol drwy ei alluogi i fynd i'r afael ag ymddygiad annerbyniol ymgeisydd gan gyfyngu, ar yr un pryd, ar yr amgylchiadau lle y gallai hyn ddigwydd. Byddai gwneud hynny yn gyson ag ymarfer sy'n ystyriol o drawma ac sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn. Dylai'r opsiwn arfaethedig helpu i sicrhau bod ymgeiswyr yn ymgysylltu'n effeithiol â swyddogion awdurdodau tai lleol drwy broses deg.

## 56. Cyflwyno prawf 'camddefnydd bwriadol'

### **Opsiwn 56.1: busnes fel arfer**

4.75. Mae'r cynnig a amlinellir o dan opsiwn 2 yn ddatblygiad arloesol a nodir ochr yn ochr â digwyddiadau arfaethedig yn y Papur Gwyn ac nid yw'r model busnes fel arfer yn cynnig cymhariaeth addas.

### **Opsiwn 56.2: Y cynnig**

Costau

4.76. Byddai'r costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn yn deillio o'r defnydd o'r pŵer hwn gan awdurdod tai lleol a'r oedi posibl i ymgeisydd am dai cymdeithasol sy'n euog o gamddefnydd bwriadol. Rydym yn rhagweld mai anaml y defnyddir y prawf camddefnydd bwriadol, o ystyried y dulliau gweithredu presennol sy'n canolbwyntio ar yr unigol ac yn ystyriol o drawma a fabwysiadwyd gan awdurdodau tai lleol a'r gwelliannau a wneir iddynt o ganlyniad i'r diwygiadau cyfreithiol arfaethedig, sef canlyniad allweddol y mae Llywodraeth Cymru am ei weld. Mae hyn yn golygu ei bod yn anodd amcangyfrif cost yr anghyfleustra a achosir drwy beri oedi i gais am dai cymdeithasol.

Manteision

4.77. Efallai goblygiadau ariannol cyfyngedig fydd i fanteision yr opsiwn hwn, ond dylent wella cydberthnasau rhwng ymgeiswyr am dai a staff awdurdodau tai lleol a chanfyddiadau ehangach o degwch i bobl sy'n defnyddio gwasanaethau tai a digartrefedd. Bydd effaith ataliol bosibl y prawf yn rhoi hyder y bydd canlyniadau i bobl sy'n camddefnyddio gwasanaethau yn fwriadol.

## **Opsiynau tai ychwanegol ar gyfer cyflawni'r brif ddyletswydd digartrefedd**

**57. Amrywiaeth ehangach o opsiynau y gellir eu defnyddio i ddod â'r brif ddyletswydd digartrefedd yn adran 75 o Ddeddf Tai 2014 i ben. Byddai'r argymhelliad hwn yn caniatáu i awdurdod tai lleol ddefnyddio'r opsiynau hyn dim ond os bydd yr awdurdod tai lleol yn fodlon bod yr amodau canlynol wedi'u bodloni a dim ondy llety'n addas i'r ymgeisydd a phob aelod o'i aelwyd ei feddiannu a'i bod yn debygol y bydd y llety ar gael i'r ymgeisydd a phob aelod o'i aelwyd ei feddiannu am o leiaf 12 mis. Ni fyddai'r brif ddyletswydd tai yn dod i ben pe bai'r ymgeisydd yn gwrthod llety o'r fath.**

4.78. Y dulliau ychwanegol canlynol o ddod â'r brif ddyletswydd tai i ben:

- Rhoi cyngor a chymorth sydd wedi galluogi ymgeisydd a oedd yn ddigartref oherwydd roedd ganddo lety nad oedd yn rhesymol parhau i'w feddiannu (oherwydd y risg o gam-drin domestig neu fathau eraill o gam-drin neu drais) i ddychwelyd i feddiannu'r llety hwnnw. Ymhlith yr enghreifftiau o gyngor a chymorth o'r fath mae helpu ymgeisydd i gael gorchymyn meddiannaeth neu rwymedi cyfreithiol arall i gau cyflawnwr trosedd allan, gosod nodweddion diogelwch corfforol, helpu'r ymgeisydd i gael cyngor er mwyn trosglwyddo'r berchenogaeth neu'r denantiaeth i'w enw ei hun yn unig;
- Helpu'r ymgeisydd i symud i lety cynaledig neu fath arall o lety â chymorth;
- Helpu'r ymgeisydd i ddychwelyd i gartref y cafodd ei gau allan ohono gan ei rieni neu ei deulu, er enghraifft drwy ddarparu gwasanaethau cyfryngu.

4.79. Rydym yn cynnig y trefniadau diogelu canlynol i gyd-fynd ag unrhyw rai o'r opsiynau cyflawni ychwanegol hyn:

- Cytundeb ysgrifenedig, megis contract meddiannaeth (os yw hynny'n briodol) a/neu ddatganiad o hawliau a chyfrifoldeb.
- Rhaid i'r ymgeisydd hefyd fod wedi cael ei hysbysu'n ysgrifenedig am ganlyniadau derbyn y cynnig (y daw'r ddyletswydd i ben);
- Rhaid i'r ymgeisydd dderbyn cynnig o lety o'r fath yn ysgrifenedig er mwyn i'r opsiwn hwn gael ei ddefnyddio i ddod â'r ddyletswydd tai i ben. Ni ellir dod â'r brif ddyletswydd tai i ben os caiff llety o'r fath ei wrthod, h.y. mae gan yr ymgeisydd fetu.
- Mynediad at gyngor annibynnol ar dai i'r ymgeisydd cyn iddo dderbyn llety "opsiwn ychwanegol".
- Gwybodaeth ysgrifenedig i'r ymgeisydd am ei hawl i wneud cais am adolygiad o addasrwydd y llety;

- Rhoi gwybod i'r ymgeisydd y caiff wneud cais newydd i'r awdurdod tai lleol am gymorth digartrefedd os bydd y cytundeb yn methu (a sut i wneud hynny).
- Yn ogystal â llety sy'n cyrraedd yr holl safonau arferol ar gyfer 'addasrwydd', rhaid cadarnhau'r canlynol:
  - mynediad 24 awr i'r llety hwnnw
  - cyfleusterau ymolchi a thoiled digonol
  - mynediad at gyfleusterau cegin
  - ystafell wely breifat
  - lle byw ar gael os yw'r ymgeisydd yn byw gyda phlant.

4.80. Dylai fod dyletswydd ar yr awdurdod tai lleol i gysylltu â'r ymgeisydd chwe mis ar ôl iddo dderbyn y cynnig er mwyn gwybod a yw'r llety'n dal yn addas a/neu a yw'r ymgeisydd yn ddigartref neu dan fygythiad o ddigartrefedd. Os bydd yn ymddangos i'r awdurdod tai lleol nad yw'r llety ar gael i'r ymgeisydd (neu i holl aelodau ei aelwyd) mwyach neu nad yw'n addas mwyach, yna dylai'r awdurdod tai lleol helpu'r ymgeisydd i wneud cais newydd am gymorth digartrefedd (adran 62(1) o Ddeddf Tai 2014).

#### **Opsiwn 57.1: Busnes fel arfer**

4.81. Mae'n anodd asesu'r costau sy'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn am ei bod yn bosibl bod y broses bresennol o ddod â chymorth digartrefedd i ben yn cynnwys costau yn debyg i'r rhai yr eir iddynt wrth gwblhau asesiad o anghenion tai drwy gynllun tai personol, fel yr amlinellir yng Nghynnig 2. Ar hyn o bryd, mae'r ymgeisydd yn fwyaf tebygol o gael ei roi mewn math o lety dros dro, yn dibynnu ar ei anghenion a'i amgylchiadau, sy'n cael eu costio o Gynnig 6, drwy'r amrywiaeth o fathau o lety a ariennir gan y Grant Cymorth Tai. Wedyn, gellid cyfrifo costau ailgartrefu'r ymgeisydd mewn cartref rhent cymdeithasol neu breifat, sy'n amrywio o £400-800 fesul cais yn seiliedig ar amcangyfrifon awdurdodau tai lleol. Nid yw'r fethodoleg hon wedi'i phrofi eto ond, ar gyfer y fersiwn derfynol o'r ddogfen hon, byddwn yn asesu ei dilysrwydd ac a yw'n cofnodi'r costau yr eir iddynt gan awdurdod tai lleol mewn ffordd ddibynadwy.

4.82. Mae manteision yr opsiwn hwn yn adlewyrchu natur syml y broses sy'n seiliedig ar dderbyn neu wrthod ymgeisydd. Gallai hyn sicrhau bod prosesau gwneud penderfyniadau swyddogion awdurdodau tai lleol yn fwy effeithlon ac, felly, arbed amser. Fodd bynnag, gan ddychwelyd at gostau posibl yr opsiwn hwn, efallai na chaiff y manteision tymor hwy eu gwireddu oni roddir digon o fesurau diogelwch ar waith er mwyn sicrhau nad fydd digartrefedd yn ailddigwydd. Nid yw'r rhain yn cael eu gwarantu ar hyn o bryd drwy'r pŵer a'r dyletswyddau presennol o dan Ddeddf Tai 2014.

## **Opsiwn 57.2: Y cynnig**

### Costau

4.83. Mae costau'r opsiwn hwn yn debygol o ddeillio o fath mwy dwys a pharhaol o gymorth, ynghyd â llety o safon uwch pan gaiff ei gynnig. Bydd y gwaith o gyfrifo amcangyfrif dibynadwy yn gysylltiedig ag asesiadau o angen a amlinellir yn y costau sy'n gysylltiedig â chynllun tai personol. Ni fu'n bosibl eto i Lywodraeth Cymru ystyried costau posibl yr opsiwn hwn gydag awdurdodau tai lleol, a allai olygu amser staff ychwanegol. Byddwn yn ceisio gwneud hynny ar gyfer y fersiwn ddiweddarach o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

### Manteision

4.84. Gallai manteision yr opsiwn hwn ddeillio o ddarparu cymorth ychwanegol i'r ymgeiswyr a rhoi mwy o sylw i'w anghenion. Bydd y cynnig hefyd yn ehangu'r ystod o opsiynau sydd ar gael i awdurdodau lleol ac ymgeiswyr a fydd yn arwain, gobeithio, at lety mwy effeithlon i rai pobl ddigartref ar y rhestr aros. Dylai'r camau pellach a gymerir gan swyddogion awdurdodau tai lleol helpu i sicrhau y caiff canlyniadau cadarnhaol eu cyflawni ac na fydd digartrefedd yn aiddigwydd.

**58. Hawliau unigol ychwanegol i ofyn am adolygiad – camau rhesymol ac addasrwydd.**

### **Opsiwn 58.1: busnes fel arfer**

4.85. Ar hyn o bryd, ni chesglir data ar nifer yr ymgeiswyr sy'n herio penderfyniad awdurdod tai lleol drwy eu hawl i ofyn am adolygiad a ddarperir gan adran 85 o Ddeddf Tai 2014. Fel arfer, cynhelir adolygiad gan un o swyddogion yr awdurdod tai lleol, na fydd yn rhan o'r penderfyniad gwreiddiol. Bydd cymhlethdod cais yn effeithio ar faint o amser sydd ei angen ond gan dybio y bydd swyddogion sy'n cyflawni'r rôl hon yn cael eu cyflogi fel arfer â chostau staffio o £43,000/y flwyddyn, neu £22/yr awr, efallai y bydd yn bosibl amcangyfrif y costau i awdurdod tai lleol.

4.86. Bydd parhau â'r trefniadau presennol yn sicrhau ychydig o arbedion i awdurdod tai lleol. Er nad oes unrhyw ddata ar gael, mae tystiolaeth sy'n seiliedig ar ymarfer yn dangos mai anaml y cynhelir adolygiadau fel cyfran o'r holl geisiadau ac nad ydynt yn creu baich ariannol sylweddol.

## **Opsiwn 58.2: Y cynnig**

### Costau

4.87. Gallai'r hawliau unigol ychwanegol i ofyn am adolygiad arwain at gostau ychwanegol i awdurdodau tai lleol. Fodd bynnag, fel gyda'r trefniadau presennol, bydd y nifer a wneir yn dibynnu ar roi'r diwygiadau cyfreithiol ar waith yn llwyddiannus ochr yn ochr â'r trefniadau presennol ar gyfer cymorth digartrefedd. Gallai rhagor o faterion godi wrth i awdurdod tai lleol addasu i ddyletswyddau a phwerau newydd. Yn seiliedig ar y wybodaeth sydd ar gael ar hyn o bryd, dim ond dyfalu fyddai amcangyfrif cost yr opsiwn yn gyffredinol. Mae'r costau staff a amlinellir ar gyfer yr opsiwn busnes fel arfer yn rhoi amcangyfrif priodol y gellid cyfrifo costau lleol yn seiliedig arno. Ar gyfer y fersiwn derfynol o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol byddwn yn mesur y nifer presennol o adolygiadau fel dangosydd o gost.

### Manteision

4.88. Yn ein barn ni, bydd yr opsiwn hwn yn sicrhau bod gan ymgeiswyr ddealltwriaeth gliriach o'u hawliau ac, o bosibl, yn osgoi sefyllfaoedd lle maent yn cael eu hatal yn annheg rhag cael y cymorth y mae ganddynt hawl i'w gael. Byddem yn rhagweld y gallai hawliau ychwanegol i ofyn am adolygiad arwain at well ymgysylltu ag awdurdodau tai lleol, gan y bydd yr ymgeisydd yn gwybod bod cyfleoedd i herio penderfyniadau os bydd o'r farn nad yw'n cael y lefel gywir o gymorth.

## 5. Rhoi'r diwygiadau arfaethedig ar waith

**59. Dylid creu pŵer y gallai Llywodraeth Cymru ei ddefnyddio er mwyn 'galw i mewn' y data a gesglir gan awdurdod tai lleol wrth gyflawni ei swyddogaethau digartrefedd. Byddai hyn yn helpu i nodi dangosyddion cynnydd addas wrth weithredu'r diwygiadau a gynigir yn y Papur Gwyn hwn ac yn golygu y gellir cynnal dadansoddiadau manwl o faterion penodol.**

### Opsiw 59.1: busnes fel arfer

5.1. Caiff data eu casglu gan awdurdodau tai lleol drwy ffurflenni blynyddol a'u cofnodi ar wefan StatsCymru mewn perthynas â swyddogaethau digartrefedd.<sup>70</sup> Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn cofnodi ac yn dadansoddi'r data hynny er mwyn gweld tueddiadau a llunio bwletinau ystadegol rheolaidd. Mae data rheoli hefyd yn rhan o'r trefniadau hyn ac fe'u cyhoeddir yn rheolaidd.<sup>71</sup> Caiff cyfran o amser swyddogion ei neilltuo i'r gweithgareddau hyn ochr yn ochr â gwaith arall sy'n ymwneud â data ac ystadegau.

5.2. Bydd gan bob awdurdod lleol ei dîm casglu data neu ei dîm ystadegau penodedig ei hun sydd wedi'i alinio â'r trefniadau hyn neu, o bosibl, ei flaenoriaethau ei hun mewn perthynas â digartrefedd, yn ogystal â meysydd polisi a gwasanaeth eraill.

5.3. Mae'r modelau casglu data hyn yn rhai hirsefydledig, ar ôl cael eu datblygu i gyd-fynd â Deddf Tai 2014 yn ogystal â gofynion cynharach o ran data. Fel rhan o'r broses honno, bydd trefniadau casglu data hefyd yn cyd-fynd â'r Cod Ymarfer ar gyfer Ystadegau.<sup>72</sup>

### Opsiw 59.2: Y cynnig

5.4. Mae'r opsiwn arfaethedig yn annhebygol o newid yr arfer o gasglu a dadansoddi data a'r safonau a ddilynir. Bydd y gwahaniaeth amlwg yn ymwneud â natur y data a'r math o ddata a gesglir o'r set bresennol o ddata statudol a data rheoli. Bydd trefniadau newydd yn arwain at gostau sy'n gysylltiedig ag atal yr hyn sy'n cael ei gasglu a'i ddadansoddi ar hyn o bryd ac unrhyw ofynion ychwanegol posibl o ran data. Ni chytunwyd ar y gofynion pellach hyn eto ac efallai na fydd yn bosibl eu diffinio nes i ddiwygiadau deddfwriaethol gael eu gwneud. Fel rhan o unrhyw brosiect sy'n ymwneud â data, bydd angen cynnal ymarfer i ddatblygu cyfundrefn casglu data (gan gynnwys yr angen i ddatblygu atebion digidol newydd) ac mae'r Cod Ymarfer ar gyfer Ystadegau yn awgrymu fframwaith ar gyfer gwneud hynny, yr hoffai Llywodraeth Cymru ei ddilyn, yn unol â'i hymarfer a'i harferion ei hun. Byddwn yn ceisio nodi'r costau sy'n gysylltiedig â'r fersiwn ddiweddarach o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol yn gliriach, gan

<sup>70</sup> [Digartrefedd | LLYW.CYMRU](#)

<sup>71</sup> [Darpariaeth llety digartrefedd a chysgu allan | LLYW.CYMRU](#)

<sup>72</sup> [Cod Ymarfer ar gyfer Ystadegau \(statisticsauthority.gov.uk\)](#)



adeiladu ar waith sydd eisoes yn mynd rhagddo yn Llywodraeth Cymru i feithrin gwell dealltwriaeth o ddata unigol ar lefel achos.

5.5. Yn amodol ar gytuno ar y diwygiadau deddfwriaethol, mae'r trefniadau casglu data presennol yn debygol o fod yn anghydnaws ag arferion amlwg awdurdodau tai lleol. Bydd manteision amlwg yn deillio o sefydlu pŵer y gellir ei ddefnyddio i gasglu data newydd er mwyn asesu effaith y diwygiadau deddfwriaethol a chanlyniadau allweddol.

## Adolygiad ôl-weithredu

5.6. Mae'r achos dros newid yn y Papur Gwyn yn nodi'r angen i ddiwygio'r ffordd y darperir cymorth digartrefedd ar hyn o bryd a'r ffordd y mae'r ddarpariaeth honno wedi'i halinio ag ailgartrefu cyflym. Er mwyn deall sut y bydd y cynigion yn cyflawni'r nodau hynny, byddwn yn cwblhau proses adolygu, monitro ac asesu. Bydd hyn yn canolbwyntio ar ddiwygio'r trefniadau presennol o dan Ddeddf Tai 2014 a'r datblygiadau allweddol rydym yn gobeithio eu rhoi ar waith, a ddaw drwy ddyletswyddau gwasanaethau cyhoeddus ehangach, wedi'u targedu at atal ar gyfer grwpiau â blaenoriaeth, mynediad gwell at dai a'r broses weithredu ei hun. Bydd elfennau o'r cynigion yn cael effaith uniongyrchol ar feysydd polisi ac arferion penodol, a bydd eraill yn effeithio ar sawl maes, y bydd angen rhoi sylw penodol iddynt.

5.7. Mae'r gwaith o werthuso Deddf Tai 2014 wedi dibynnu ar set gyson a dibynadwy o brosesau casglu data statudol a data rheoli, ynghyd ag ymchwil ac astudiaethau cyfnodol i'w heffaith. Gellir adeiladu ar y cyfundrefnau hyn ond bydd angen set newydd o fesurau o gynnydd hefyd. Byddem am weld hyn yn canolbwyntio ar anghenion unigolion, gan ddefnyddio profiadau pobl â phrofiad bywyd o ddigartrefedd a'r rhai a all fod yn wynebu mwy o risg o ddigartrefedd, gan gynnwys pobl â nodweddion gwarchoddedig, er mwyn asesu'r rhyngweithio â gwasanaethau digartrefedd. Bydd ei heriau ei hun yn gysylltiedig â'r gwaith hwn, gan gydnabod y cymhlethdodau sydd ynghlwm wrth gael tystiolaeth gan ddefnyddio dulliau meintiol a'r hyn sydd ar gael ar gyfer gwaith hirach a gwaith ansoddol.

5.8. Rydym yn cydnabod maint ac uchelgais y diwygiadau arfaethedig a'r dirwedd heriol lle y cânt eu cyflwyno. Byddwn yn gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid er mwyn asesu a chwmpasu gwaith cynllunio ar gyfer gweithredu ac rydym yn cydnabod y gallai fod angen dechrau rhai agweddau ar y diwygiadau fesul cam, a fydd yn effeithio ar y trefniadau ar gyfer adolygu. Byddwn yn ceisio nodi amserlen ar gyfer y ffordd y gellid gwneud hyn gyda'r fersiwn ddiweddarach o'r ddogfen hon. Mae hyn yn debygol o gynnwys ymchwil a fydd yn gwerthuso'r diwygiadau o fewn dwy flynedd iddi ddod i rym.